

360° ROOKVRIJ

Coördinaten voor een rookvrije school

Colofon

Auteurs:

Ruth Costers, Stien Vandierendonck, Lien Van Hoecke

Leescomité:

Greet Caris (VLOR), Nico De Lange (CEDO Gent),
Patrick De Preter (CLB Haacht), Veerle Devriendt (Logo Gezond+),
Sigrid De Vuyst (GO!), Riet Evers (VIGeZ), Ann Huyghe (KTA Heule),
Jos Mees (Don Bosco Haacht), Olaf Moens (VIGeZ),
Didier Moreas (VIO Tongeren), Annemie Peeters (VIGeZ),
Dries Taillieu (BuSO De Kouter Kortrijk),
Ludo Van Santvoort (KTA Wemmel), Tineke Vansteenkiste (GO!).

Projectgroep:

Belkacem Aggoune (CLB OVSG), Trees Ameloot (VCLB),
Greet Caris (VLOR), Anne-Marie Defoer (OVSG), Sigrid De Vuyst (GO!),
Roos Goemaere (Logo Roeselare-Tielt), Olaf Moens (VIGeZ),
Brigitte Pycke (POV), Marleen Roesbeke (Logo Gezond+),
Guy Scheynen (VSKO), Frieda Van Assche (Logo Brussel),
Tineke Vansteenkiste (GO!), Inge Van Trimpont (GO!).

Ontwerp & Lay-out:

www.HowBizaar.be

©VIGeZ 2009

Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie vzw

Gustave Schildknechtstraat 9

1020 Brussel

www.vigez.be

ISBN: 9789075628432

DEPOTNUMMER: D/2009/7465/01

vigez
thuis in gezond leven.

Met steun van de
Vlaamse overheid

Woord vooraf

De voorbije twee schooljaren werden vanuit het project Rookvrije School 40 secundaire scholen op hun vraag begeleid in de verdere uitbouw van een rookbeleid op school. Naar aanleiding van het rookverbod dat op het volledige schooldomein van kracht werd vanaf 1 september 2008 nam het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie (VIGeZ) het initiatief tot dit project. Het project kreeg binnen het Vlaams actieplan tabak, alcohol en drugs 2009-2015 de steun van de Vlaamse Overheid. Er werd samengewerkt met de Logo's (netwerken voor loco-regionaal gezondheidsoverleg), de onderwijskoepels en het CLB, voor de schoolbegeleiding en voor vertegenwoordiging in de projectgroep.

Tijdens het schooljaar 2008-2009 en de eerste helft van het schooljaar 2009-2010 werden de betrokken scholen ondersteund met een trajectbegeleiding op maat, regelmatige ervaringsuitwisseling en een gericht vormingsaanbod. Deze praktijkervaringen vormen de basis voor de handleiding *360° ROOKVRIJ*. De handleiding ordent knelpunten en suggereert mogelijke oplossingen vanuit de praktijkvoorbeelden van de scholen. Dit alles gekoppeld aan het bestaande aanbod van initiatieven, materialen en partners.

Het VIGeZ ontwikkelde deze handleiding voor secundaire scholen die werken aan een rookbeleid of schoolnabije (CLB, pedagogische begeleiding) en externe (Logo) partners die scholen hierin ondersteunen.

In het bijzonder danken we de 40 scholen en de betrokken contactpersonen die het project 'meeliepen' voor hun aanhoudend enthousiasme. Zonder hen hadden de auteurs deze handleiding nooit kunnen schrijven. Aan de constructieve samenwerking met CLB-medewerkers, pedagogisch begeleiders en Logomedewerkers houden we dankbare herinneringen over. Ook voor het enthousiasme van de leden van het leescomité voor deze handleiding zeggen we 'dank u'. Tenslotte willen we de leden van de projectgroep danken voor hun engagement bij de uitbouw en opvolging van het project.

Veel inspiratie en succes bij de verdere uitwerking van het rookbeleid!

Olaf Moens

Coördinator onderwijs VIGeZ

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Structuur van de handleiding	2
3	Een rookbeleid op school	3
4	Werken aan een kwaliteitsvol rookbeleid	7
5	Fiches knelpunten per component	13

EDUCATIE

1.	Tabakspreventie komt weinig of niet aan bod in de lessen	15
	Tabakspreventie komt vooral in één leerjaar aan bod	
2.	Geen uitgebouwd (spiraal)curriculum tabakspreventie	17
3.	Weinig of geen materiaal/educatieve pakketten beschikbaar op school	19
4.	Personeel volgde geen bijscholing over tabakspreventie	21

REGLEMENTERING & SANCTIONERING

5.	Spiraal van enkel straffen. Repressief sanctioneringsbeleid	23
6.	Ontbreken van echte sancties. Wat zijn goede sancties? Geen duidelijke strafprocedure	25
7.	Problemen bij het omgaan met overtredingen van het rookverbod door het personeel	27
8.	Taakbelasting van leraren/opvoeders uit balans ('toezichters worden boemannen')	29
9.	Niet elke leraar sanctioneert consequent	31
10.	Problemen met externe bezoekers die roken op het schooldomein	33
11.	Moeilijkheden met het rookverbod tijdens naschoolse activiteiten (eetfestijn, kerstmarkt, oudervergadering, opendeurdag, personeelsvergadering, leerlingenraad)	35
12.	Moeilijkheden met het rookverbod tijdens EMA (extra-murosactiviteiten)	37
13.	Moeilijkheden met het rookverbod tijdens stages	39

AANBOD & INTERVENTIES

14.	Geen of een beperkt aanbod van rookstopondersteuning voor leerlingen	41
15.	Moeilijk om gemotiveerde leerlingen te vinden voor rookstopsessies in groep	43
16.	Geen aanbod van rookstopondersteuning voor personeel	45

PARTICIPATIE

17.	Communicatie en overlegstructuur	47
18.	Onvoldoende draagvlak bij de leraren. Geen gelijke visie op het beleid	49
19.	Onvoldoende draagvlak bij de leerlingen: leerlingen hebben geen interesse in het gezondheidsbeleid; groot aantal rokers onder de leerlingen	51
20.	Leraren die roken in het zicht van de leerlingen	53
21.	Weinig steun van de ouders	55

NETWERKING

22.	De school weet niet op welke organisaties ze beroep kan doen. Geen samenwerking met schoolnabije of externe partners (CLB, pedagogische begeleiding en Logo)	57
-----	--	----

FYSIEKE OMGEVING

23.	Grote schoolcampus: speelplaatsen en lokalen liggen verspreid	59
24.	Verschillende onderwijsinstellingen op één campus	61
25.	Stiekem roken kan tot gevaarlijke situaties leiden	63
26.	Rokerspaviljoen voor leraren op schooldomein. Onderhoudspersoneel rookt in eigen lokaal	65
27.	Didactisch restaurant/didactisch kapsalon: klanten moeten op straat roken	67
28.	Nabije omgeving bemoeilijkt het rookbeleid: automatenshop in nabije omgeving; rokende leerlingen voor de schoolpoort; roken op straat	69
29.	Problemen met het rookverbod in het internaat	71

VARIA

30.	Rookverbod zorgt voor meer agressie bij leerlingen, zowel verbaal als non-verbaal	73
-----	---	----

1

Inleiding

Sinds 1 september 2008 geldt een quasi volledig rookverbod voor scholen. Het decreet van 6 juni 2008 schrijft voor dat alle Vlaamse scholen een volledig rookvrije campus dienen te hebben tijdens de schooldag en stimuleert hen om voortdurend rookvrij te zijn. Dit is voor heel wat scholen geen eenvoudige klus.

Een rookvrije school creëert een omgeving waarin niet-roken de norm is en maakt het gemakkelijker voor leerlingen om te kiezen voor niet-roken of te stoppen met roken. Dit vereist een samenhangend rookbeleid met formele afspraken over roken, educatie over tabakspreventie en een schoolklimaat dat positief staat tegenover niet-roken. De voorbeeldfunctie van de school en het voorbeeldgedrag van de leraar vormen hierin de rode draad. Een rookvrije school realiseer je dus niet alleen door het opzetten van een reglementering, maar er hoort een breed schoolbeleid rond tabakspreventie bij.

Deze handleiding is gebaseerd op de praktijkervaring die VIGeZ samen met schoolnabije en externe partners heeft opgedaan in het project Rookvrije School. Het project bood ondersteuning aan 40 scholen gedurende de eerste schooljaren na de invoering van de wetgeving. De scholen die zich engageerden in het project ondervonden moeilijkheden bij de uitbouw van hun rookbeleid. De scholen behoren tot verschillende onderwijstypes, -vormen en -netten en liggen zowel in de grootstad als op het platteland. De scholen werden ondersteund via trajectbegeleiding (overlegmomenten op school), ervaringsuitwisseling met andere deelnemende scholen en een aanbod van vormingen en materialen. Het project voorzag ook ervaringsuitwisseling tussen de betrokken schoolnabije en externe partners (CLB-medewerkers, pedagogisch begeleiders en Logomedewerkers).

De procesbegeleiding van de scholen en de praktijkervaringen van de betrokken partners vormen de basis voor de aanbevelingen in de handleiding. Zo willen we secundaire scholen een houvast geven bij het verder uitwerken van het rookbeleid op school, het handhaven van het rookverbod en het aanpakken van knelpunten.

2

Structuur van de handleiding

Een effectief rookbeleid heeft aandacht voor verschillende aspecten, zogenaamde **beleidscomponenten** (educatie, reglementering, rookstopaanbod) en procescomponenten (participatie, netwerking, ...). Elk aspect levert een noodzakelijke bijdrage in het schoolbeleid rond roken en bij het uitdragen van de boodschappen van tabakspreventie. Hoe deze beleidscomponenten uitgewerkt worden, kan je lezen in het algemene luik '*Een rookbeleid op school*'.

Een kwaliteitsvol rookbeleid vraagt voldoende aandacht voor de procescomponenten. Deze **kwaliteitszorg** draagt bij tot een efficiënt rookbeleid. We staan hierbij stil in het hoofdstuk '*Werken aan een kwaliteitsvol rookbeleid*'.

Op basis van de praktijkervaring hebben we in deze handleiding verschillende **knelpunten** die scholen kunnen ondervinden per aspect geïnventariseerd. Voor elk knelpunt worden mogelijke oorzaken opgesomd. Vervolgens worden concrete tips meegegeven die scholen een houvast bieden om dit knelpunt aan te pakken. De lijst met oorzaken en tips is niet volledig, oorzaken en aanpak zijn immers schoolspecifiek. Het doel van deze knelpuntfiches is dat de school selecteert welke knelpunten ze zal aanpakken en vervolgens de lijst hanteert als inspiratiebron. De fiches kunnen gemakkelijk uit de map gehaald worden om bijvoorbeeld te fotokopiëren, of mee te nemen naar een vergadering.

Bijlage 1 geeft een **overzicht** van '*Links*'. De bijlage hoort bij de knelpuntfiches: er wordt in de fiches vaak naar deze links of partners verwezen.

Wanneer de school zicht wil krijgen op de huidige situatie van haar rookbeleid kan ze het **analyse-instrument tabakspreventie** (navigeer naar bijlage 4) invullen. Zo komt de school te weten wat haar sterktes zijn en welke punten te verbeteren zijn. Andere analyse-instrumenten kan de school vinden in het **overzicht van monitoring- en analyse-instrumenten** op www.gezondeschool.be (navigeer naar bijlage 5 voor verdere toelichting).

De handleiding bevat een **werkblad** dat de school een kader geeft om een eigen knelpunt te analyseren en oplossingen te zoeken. U vindt het achteraan in de bundel.

3 Een rookbeleid op school

Een kwaliteitsvol rookbeleid vormt een belangrijk onderdeel van het gezondheidsbeleid op school. Met de regelgeving over het rookverbod op school en de vakoverschrijdende eindtermen/ontwikkelingsdoelen (ET/OD) - waarbij tabakspreventie is opgenomen in context 1 'Lichamelijke gezondheid en veiligheid' - kunnen scholen moeilijk om dit item heen. De principes en aanpak van de methodiek 'Gezonde School' vervolledigen het kader waarin de school werkt aan tabakspreventie.

Het bevorderen en ondersteunen van een gezonde, rookvrije leefstijl kan doeltreffend gebeuren met een integraal beleid van tabakspreventie.

Een rookbeleid op school bestaat uit drie beleidscomponenten:

- gezondheidseducatie en klas- en schoolacties,
- reglementering: afspraken, sancties en opvolging,
- interventies gericht op stoppen met roken voor leerlingen en personeel.

Voor een kwaliteitsvol rookbeleid zijn drie procescomponenten belangrijk:

- participatie van de verschillende actoren (schoolteam, leerlingen, ouders),
- netwerking met schoolnabije en externe partners,
- aandacht besteden aan het proces.

Zal een uitgebreud rookbeleid rechtstreeks en onmiddellijk leiden tot een dalend aantal rokende leerlingen?

Neen, niet onmiddellijk. Onderzoek toont aan dat scholen met een rookvrije campus en een uitgewerkt rookbeleid doorheen de jaren een lager percentage rokers hebben dan scholen zonder volledig rookverbod en rookbeleid. Een rookvrije school creëert immers een omgeving waarin niet-roken de norm is en stelt leerlingen in staat te kiezen voor niet-roken of te stoppen met roken. De school speelt dus een belangrijke rol, maar daarnaast zijn er nog heel wat andere factoren die een invloed hebben op het rookgedrag van de leerlingen zoals de thuisomgeving, de prijs van sigaretten, ...

Is de ligging van de school (bijvoorbeeld: in een grootstedelijke omgeving, in de nabijheid van winkels en café's,...) bepalend voor het rookbeleid?

In een stedelijke context zijn er meer kansen om als leerling te experimenteren met roken. Hier zijn er immers vaak in de nabije omgeving van de school winkels en ontspanningsmogelijkheden. Ook de sociale controle is in een stedelijke context vaak kleiner.

Het voordeel is dan weer dat het voor de school soms makkelijker is om bepaalde leerlingen of leerjaren toelating te geven om 's middags de school te verlaten. Daardoor kunnen hardnekkige, verslaafde rokers toch hun rookmoment hebben en komt het met hen misschien minder snel tot problemen op school.

Gezondheidseducatie

Voor het secundair onderwijs zijn er vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen voorzien. Binnen de nieuwe vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen zijn er drie contexten die te maken hebben met gezondheid en waarin ook tabakspreventie is begrepen (context 1). De ET/OD in de stam zijn, gelinkt aan het thema, belangrijke persoonsgebonden gedragsdeterminanten. Op basis van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen maakt tabakspreventie onverkort een onderdeel uit van het vakoverschrijdend werken op school.

Gezondheidseducatie over tabakspreventie wordt in de praktijk ingevuld door lesprogramma's in de klas, de integratie van leerinhouden tabakspreventie in vakken en schoolprojecten.

Bij het invullen van gezondheidseducatie rond roken is het belangrijk om rekening te houden met de specificiteit van de school, de klas en de individuele leerling. Zo heeft bijvoorbeeld elke onderwijsvorm zijn eigenheid. Daar waar men binnen het ASO en TSO eerder een link zal zoeken met een aantal algemene vakken zoals biologie, wiskunde, ... zal men binnen het BSO, DBSO en BuSO eerder linken aan praktijkvakken. Hierbij kunnen accenten gelegd worden vanuit veiligheid, hygiëne, omgaan met werkomstandigheden en afspraken op de werkvloer.

In Vlaanderen rookt 4% van de 13-14-jarigen dagelijks, bij de 17-18-jarigen loopt dit op tot 25%. Gemiddeld beginnen jongeren te roken op de leeftijd van 14 jaar. 36,7% van de scholieren (11-18 jaar) heeft al ooit tabak gerookt.

De laatste jaren vertoont het rookgedrag van jongeren een dalende trend. Er bestaan voor het rookgedrag grote ongelijkheden tussen de onderwijsvormen: meer jongeren uit het BSO roken, ze beginnen te roken op jongere leeftijd en ze roken ook meer sigaretten dan jongeren uit het TSO en ASO.

Bron: HBSC 2006

De leerlijn tabakspreventie (navigeer naar bijlage 2) geeft aanbevelingen voor de concrete invulling van tabakspreventie in de klas. De leerlijn biedt een schematisch overzicht van leerinhouden doorheen de verschillende leerjaren. Aan de hand van deze leerlijn kunnen leraren op maat van de klas en de school kiezen in het aanbod van lesprogramma's, klas- en schoolprojecten rond tabakspreventie.

Vaak hebben scholen al een werking rond tabakspreventie. Zo zullen er ongetwijfeld al acties of lessen zijn over roken. Wat de school vaak helpt bij de uitbouw van een rookbeleid is het opstellen van een inventaris van wat er reeds allemaal gebeurt en wat eventueel nog anders/beter/meer kan.

Het informeren van personeel, ouders en andere bezoekers over het rookverbod op school is ook een opdracht. De school kan dit koppelen aan een bredere sensibilisering met betrekking tot tabakspreventie. Zo worden alle betrokkenen op school bewust gemaakt van de problematiek van roken en gemotiveerd om hieraan beleidsmatig mee te werken op school. Het is immers belangrijk dat er betrokkenheid en draagvlak wordt gecreëerd bij leerlingen, personeel én ouders. Dit bereik je enkel door hen regelmatig te informeren via bijvoorbeeld de schoolkrant of website en hen inspraak te geven in het rookbeleid via bijvoorbeeld de personeelsvergadering, de leerlingen- of ouderraad.

"We bevragen de leerkrachten over het rookbeleid op school via een enquête op het digitaal schoolplatform. Men kan anoniem antwoorden op deze vragenlijst en er kunnen ook tips gegeven worden. Op deze manier proberen we de leerkrachten te betrekken bij ons rookbeleid."

Reglementering, afspraken en sancties

De actuele wetgeving over een rookverbod op school beschermt niet enkel de kinderen en jongeren tegen de gevolgen van het passief roken, maar houdt ook rekening met de opvoedende taak van de school bij het promoten van een rookvrije leefstijl bij de leerlingen. Het rookverbod geldt voor leerlingen, personeel, ouders en bezoekers. De regelgeving die vanaf 1 september 2008 van kracht is, legt enkel de minimumvoorwaarden vast. Scholen kunnen het rookverbod uitbreiden in het kader van hun eigen schoolbeleid.

Op school hebben we een duidelijke reglementering. Is dat niet voldoende als rookbeleid?

Nee, dat is niet voldoende. Scholen focussen soms te éézijdig op reglementering. Straffen worden hierin vaak als een zeer belangrijke hefboom gezien. Als scholen hierop te éézijdig de focus leggen en te sterk vanuit repressie werken, dan blijken de overtredingen van de regelgeving talrijk te zijn en te blijven. Het is belangrijk dat de school de werking rond roken breder bekijkt dan enkel de reglementering en de opvolging ervan. Het voorzien van een degelijke gezondheidseducatie, de systematische sensibilisering van leerlingen en een aanbod en interventies voor rookstop vormen samen met een gedragen reglementering de basis voor een effectief rookbeleid.

Bij het maken van afspraken en het opstellen van een reglementering in de school, verdienen volgende items zeker aandacht:

- Naast de eigenlijke afspraak of regel zijn er ook **procedures en opvolging** nodig. Er worden sancties voorzien voor leerlingen en personeelsleden die de regels overtreden. Men houdt toezicht op de navolging van het rookverbod en bij overtreding worden de leerling, het personeelslid of de bezoeker hierop aangesproken. Sancties bij overtreding van het schoolreglement over roken kunnen verschillende vormen aannemen: vermaningen, inlichten van de ouders, afnemen van een beloning, ... Belangrijk uitgangspunt is dat de straffen, naarmate het aantal overtredingen stijgt, best stapsgewijs 'verzwaren'. Een voorbeeld: "Bij ons op school krijgt de leerling de eerste keer dat hij betrapt wordt een mondelinge waarschuwing, de tweede keer een nota in zijn agenda, de derde keer moet hij nablijven en is er een brief voor de ouders." Sommige sancties kunnen

gelinkt worden aan tabakspreventie, bijvoorbeeld het ontwerpen van een affiche in verband met tabakspreventie, het schrijven van een bijdrage voor de schoolkrant over de effecten van roken, ... Het is van belang dat sancties voor overtredingen van het rookverbod overeenstemmen en in verhouding zijn met andere sanctioneringen op school (bijvoorbeeld voor te laat komen, gebruik gsm, ...). Tenslotte is het rookbeleid op school pas effectief wanneer de leden van het schoolteam éénduidig handelen bij het zien van overtredingen.

- Een **goede communicatie** van de afspraken, regels en sancties is noodzakelijk om draagvlak binnen het team, onder de leerlingen en bij de ouders te verwerven. Enkel op die manier maken de afspraken en regels kans om echt opgevolgd te worden. Het best worden de regels en afspraken opgenomen in het school- en arbeidsreglement, zodat ze voor iedereen transparant zijn en elk hiervan kennis kan nemen. Er dient duidelijk beschreven te worden welke sancties er verbonden zijn aan een overtreding van de regel. Voor externen kan de school aandacht besteden aan huurcontracten, gebruiksovereenkomsten en dergelijke meer. In elk geval is het belangrijk dat ook zij op de hoogte zijn van de regelgeving die op het schooldomein telt.
- De **voorbeeldfunctie van het personeel** is voor de navolging en overlevingskans van afspraken cruciaal. Afspraken en regels worden pas geloofwaardig als ook het personeel ernaar handelt.

“Als sanctie versturen we een brief naar de ouders. We versturen deze in een envelop zonder hoofding van de school. Zo hebben we meer zekerheid dat de brief effectief bij de ouders terechtkomt.”

“We voeren een gesprek met de ouders van leerlingen uit het BuSO die enkele keren betrapt zijn op roken. Het is niet altijd makkelijk hen op school te krijgen, maar als het lukt, helpt het wel.”

Interventies gericht op het stoppen met roken

Uit onderzoek blijkt dat heel wat jongeren willen stoppen met roken en hiervoor nood hebben aan een geschikte ondersteuning. In de hoogste jaren van het secundair onderwijs wordt de aandacht voor rookstopondersteuning van groot belang.

Een school die zich openstelt voor de problematiek van tabaksgebruik voorziet niet enkel repressieve maatregelen maar zoekt ook naar een ondersteunend aanbod voor leerlingen die willen stoppen met roken. Een integraal rookbeleid besteedt in dit verband ook aandacht aan de personeelsleden: hen stimuleren om te stoppen met roken en hiervoor een ondersteunend aanbod voorzien. Leraren die gestopt zijn met roken of aan het stoppen zijn, werken naar de leerlingen toe sterk stimulerend en motiverend, zo leert ons de praktijk.

“We hebben heel wat leerlingen kunnen bereiken met de rookstopsessies van Feel Free. Uit een groepje van acht leerlingen is er één leerling effectief gestopt. Haar ervaringen deelden we mee aan de leerlingen en dit betekende een grote stimulans voor de andere leerlingen om de cursus te volgen. We vinden dit fantastisch!”

Participatie

Een breed draagvlak levert voor het rookbeleid meer effectiviteit en resultaat op. Ervoor zorgen dat verschillende actoren in (en rond) de school inspraak krijgen in het rookbeleid en een concrete taak krijgen binnen een actie, creëert een gevoel van mede-eigenaarschap. Vanuit dit engagement nemen de betrokkenen ook sneller hun verantwoordelijkheden op wat betreft het naleven van het rookverbod, het opvolgen van procedures en het integreren van leerinhouden tabakspreventie in de vakken.

Binnen het schoolteam is het goed om het rookbeleid een (vaste) plaats te geven in de overlegstructuren van de school. Indien dit nog niet gebeurde kan de school voor dit thema aansluiting zoeken bij een reeds bestaande werkgroep over gezondheid of preventie. Het rookbeleid verschijnt best regelmatig (bijvoorbeeld elk trimester) op de agenda van de personeelsvergadering. Daarnaast kan het educatief thema tabakspreventie opgenomen worden in de verschillende vakwerkgroepen. Ook de schoolraad, de ouderraad en de leerlingenraad kunnen hierin een rol spelen.

Tabakspreventie op school wordt sterk bepaald door de wetgeving over roken waarmee men rekening moet houden, maar binnen deze grenzen is er nog heel wat ruimte om een schoolspecifieke werking op te zetten. Luisteren naar de mening van leerlingen, personeel en ouders kan verfrissende ideeën opleveren over hoe bijvoorbeeld met de overtredingen van de wetgeving kan omgegaan worden op school.

Netwerking

Schoolnabije en externe partners kunnen de school ondersteunen bij het uitwerken van een rookbeleid. CLB, pedagogische begeleiding en Logo zijn hiervoor de belangrijkste partners. Ze kunnen advies geven bij het uitwerken van het rookbeleid, helpen met het opzetten van acties, materialen aanleveren, ... Partners brengen extra deskundigheid binnen op school en zorgen voor extra stimulansen. Als procesbegeleider kunnen ze de school motiveren en nieuwe inzichten laten ontdekken. De school staat er zeker niet alleen voor.

Hoe kan de schoolnabije of externe partner helpen?

Een belangrijke rol voor de schoolnabije of externe partner is de school inzicht geven in het eigen rookbeleid. Waar kan er nog bijgestuurd worden en op welke manier kan dit gebeuren? Scholen laten inzien wat hun mogelijkheden en beperkingen zijn, hoort hier bij. Ook het aanbrenge van concrete materialen en acties kan scholen een extra steuntje in de rug geven.

Als CLB, pedagogische begeleiding of Logo ondersteun je de school in het opzetten van acties. Het is echter belangrijk dat de school haar acties zelf invult en coördineert op maat van de leerlingen.

Uit het project komt naar voor dat het uitwerken van een jaarprogramma voor het rookbeleid, het proces om als school vanuit analyse tot concrete acties voor het schooljaar te komen, gemiddeld 3 tot 4 overlegmomenten vraagt. Scholen met een transparante communicatiestructuur boeken makkelijker vooruitgang.

Rookbeleid = een proces

De uitbouw van een rookbeleid kent geen eindpunt. Het beleid moet opgevolgd worden en bij voorkeur op bepaalde tijdstippen geëvalueerd worden. Ook het regelmatig inventariseren van knelpunten is aan te bevelen. Bemerkingen van leerlingen, personeel en ouders moeten systematisch worden opgenomen. Waar nodig wordt bijgestuurd.

Het is belangrijk dat het rookbeleid, als onderdeel van een globaal gezondheidsbeleid, de nodige aandacht blijft krijgen en structureel in het schoolbeleid wordt verankerd, ook als de school voor andere prioriteiten kiest. Meer hierover in het volgende hoofdstuk.

4

Werken aan een kwaliteitsvol rookbeleid

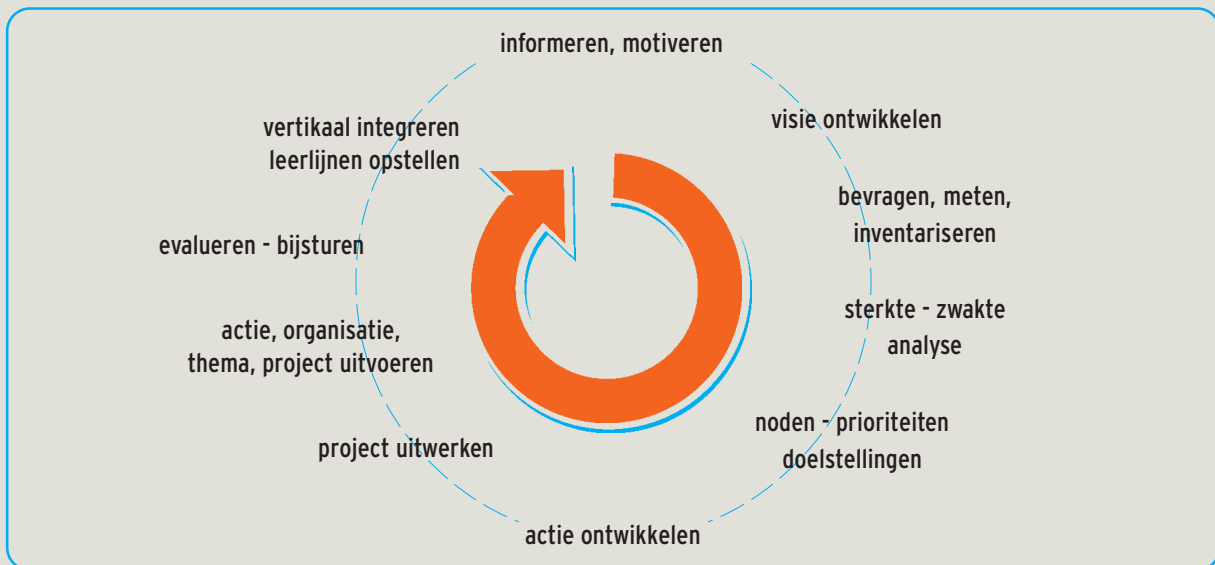
Elke school heeft eigen kenmerken en bevindt zich in een specifieke situatie. Op maat van deze kenmerken en de actuele toestand kan de school op zoek gaan naar een invulling van het rookbeleid en geleidelijk een visie ontwikkelen die wordt gedragen door de verschillende actoren op school (schoolteam, leerlingen en ouders).

Wanneer de school werk maakt van een kwaliteitsvol beleid is het van belang voldoende aandacht te besteden aan het proces. Dit betekent dat de school vertrekt vanuit haar eigen situatie, voldoende aandacht besteedt aan gedragen doelstellingen en een reële planning en vervolgens ook nagaat of ze de doelen die ze had vooropgesteld, gerealiseerd heeft. De evaluatie van acties en initiatieven is voor de school een basis om haar beleid bij te sturen en verder uit te bouwen op maat van de school.

Met deze werkwijze baseert de school zich op de kadermethodiek *Gezonde School* van VIGeZ. De kwaliteitsprincipes zijn gevisualiseerd in de kwaliteitscirkel (navigeer verder) in de VLOR-publicatie *Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school*.

Bij het uitwerken van het rookbeleid kan de school haar proces aftoetsen aan de hand van de kwaliteitscirkel. Zo kan ze het proces dat ze doorloopt bewaken. Deze kwaliteitscyclus helpt de school op weg en biedt houvast. We overlopen de verschillende stappen van de kwaliteitscirkel aan de hand van concrete voorbeelden uit het rookbeleid.

De kwaliteitscyclus

1. Informeren – motiveren

Een breed draagvlak creëren is cruciaal. Bouwen aan een beleid en eventuele vernieuwingen invoeren kan pas echt slagen wanneer er bereidheid is binnen het schoolteam om hieraan samen te werken. Het rookbeleid op de agenda zetten van de bestaande overlegstructuren in de school (teamvergaderingen, vakwerkgroepen, leerlingenraad, ouderraad, ...) is hiervoor interessant. In sommige scholen is er een werkgroep rond het gezondheidsbeleid of middelenpreventie waarin dit kan opgenomen worden. Het zorgt ervoor dat de link met de educatieve werking op school sneller kan gelegd worden. Indien de school geen geschikte overlegstructuur vindt voor het rookbeleid, kan ze overwegen om een nieuwe werkgroep op te richten voor de bespreking van de verschillende aspecten van het rookbeleid.

Door te werken met bestaande overlegstructuren en een werkgroep wordt het beleid door meerdere personen gedragen en is het makkelijker om andere collega's die minder betrokken zijn, te overtuigen. De rol die de directie hierin opneemt mag niet onderschat worden. De directie is immers een belangrijke motivator. Het beleidsproces bewaken en mee richting geven is een extra stimulans voor de betrokken leden van het schoolteam die vaak vrijwillig acties binnen het rookbeleid opzetten. Daarenboven is de directie een sleutelfiguur bijvoorbeeld als afspraken op school niet worden nageleefd en hierop moet gereageerd worden.

“Onze directeur is zelf een verstokte roker en rookt voor de schoolpoort in het zicht van de leerlingen. Op deze manier is het heel moeilijk om een rookbeleid uit te bouwen.”

“Onze collega’s aanspreken wanneer ze het rookverbod overtreden, vind ik moeilijk. Dat is meer de taak van de directeur.”

Bij het invoeren van veranderingen is het normaal dat er vanuit verschillende hoeken weerstand komt. Het is belangrijk om hier stil bij te staan en na te gaan wat er aan de basis ligt van deze weerstanden. Vaak is een onduidelijke communicatie over de doelstellingen van het rookbeleid of een onvoldoende afgetoetste actie hiervan de oorzaak. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat leraren die roken niet willen meewerken omdat er voor hen geen goed alternatief wordt geboden voor de rookpauzes. Een deel van de leraren heeft misschien andere prioriteiten en zal het rookbeleid niet belangrijk vinden. Het kan zijn dat bijvoorbeeld leerlingen niet goed weten wat de motivatie van de school is voor een algemeen rookverbod op de campus. Duidelijke afspraken en een goede dialoog kunnen probleemsituaties en conflicten voorkomen. Communiceren is dus het sleutelwoord, waarbij actief in dialoog gaan het uitgangspunt dient te zijn: zinvol informeren, argumenteren en aandachtig luisteren.

De wetgeving bakent voor het rookbeleid de grenzen af waarbinnen het thema besproken kan worden in personeelsvergadering, leerlingenraad of ouderraad. Personeel, leerlingen en ouders duidelijk informeren over de wetgeving is een eerste belangrijke stap in de communicatie. Binnen deze dialoog is het bijvoorbeeld belangrijk dat de school uitlegt wat haar redenen zijn om te kiezen voor een 24/24u rookverbod, terwijl dit wettelijk niet in die mate wordt opgelegd. Vooraf de mening vragen aan het personeel via bijvoorbeeld de personeelsvergadering, en samen vaststellen dat de beslissing door de meerderheid gedragen wordt, zorgt voor draagvlak. Door het rookbeleid ter sprake te brengen in andere fora zoals schoolraad, ouderraad en leerlingenraad verkrijgt de school ook een breder draagvlak bij leerlingen en ouders.

Geregeld de mening van personeel, leerlingen en ouders vragen, zorgt ook in probleemsituaties voor extra draagvlak, bijvoorbeeld wanneer de school problemen ondervindt met de opvolging van overtredingen op het rookverbod.

“We hebben onze leerlingen betrokken bij de uitwerking van het sanctioneringsbeleid. Nu blijkt dat zij met veel drastischere maatregelen op de proppen komen dan wij. Deze zijn niet altijd haalbaar, maar hun reactie geeft wel een nieuwe kijk op de situatie.”

Het rookbeleid heeft een gezicht nodig: iemand die het voortouw neemt en van de directie het mandaat krijgt om het rookbeleid verder uit te werken en gestalte te geven. Het is belangrijk dat dit duidelijk gecommuniceerd wordt naar collega’s, leerlingen en ouders. Het kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat originele ideeën van leraren, leerlingen of ouders hun weg vinden tot in het rookbeleid. Nog beter is dat twee personeelsleden als verantwoordelijken voor het rookbeleid worden aangeduid. Dit garandeert de continuïteit van de werking (wanneer bijvoorbeeld een personeelslid wegvalt).

“Een rookbeleid uitbouwen is niet evident als je er als leraar alleen voor staat. Met hulp van collega’s en steun van de directie gaat het veel makkelijker en kom je veel verder.”

2. Visie ontwikkelen

Wat betekent een rookvrije school en op welke manier kan de school dit het best inpassen in haar missie en visie? Sommige scholen wensen bijvoorbeeld een volledig rookvrije campus de klok rond, andere scholen willen erin slagen om het wettelijke rookverbod na te leven. In nog andere scholen wordt een 24/24u rookverbod van ‘hogehand’ (vanuit de scholengemeenschap of -groep) opgelegd. In een school bestaan er veel verschillende meningen onder personeel, leerlingen en ouders. Het is dan ook belangrijk te zoeken naar een gedragen visie waarachter iedereen, in de eerste plaats het schoolteam, zich kan scharen.

Ervoor zorgen dat alle betrokkenen de juiste verwachtingen hebben en dat deze gedeeld worden in het team is hierbij cruciaal. Zo mag er bijvoorbeeld niet verwacht worden dat de school alle rokende leerlingen en leraren zal doen stoppen. Wel zal ze een klimaat creëren waarbij niet roken de norm is en dit kan hen stimuleren om niet te beginnen of te stoppen met roken.

Afhankelijk van de schoolspecifieke situatie, de leerlingenpopulatie en de schoolcultuur kan de school verder gaan dan de bepalingen in de wetgeving. Het is in ieder geval belangrijk dat de school hierbij steeds handelt vanuit de eigen visie. Een actieve participatiecultuur zorgt ervoor dat deze visie en het afgeleide beleid zullen gedragen worden door een grote groep mensen. Het gevoel van mede-eigenaarschap motiveert mensen om mee de verantwoordelijkheid voor het rookbeleid op te nemen.

Bij het bepalen van de schoolvisie over het rookbeleid spelen verschillende factoren mee. Zo zullen de ligging, de grootte en indeling van de campus, de aanwezigheid van een internaat, het doelpubliek van de school en de thuisomgeving een rol spelen. Wanneer de

school een traditie heeft om niet-roken als norm te hanteren, is het voor haar makkelijker dit verder in stand te houden. Dit is anders in scholen waarin leerlingen uit bijvoorbeeld de hoogste jaren voorheen wel mochten roken. Men mag niet verwachten dat een mentaliteit in de school plots verandert. Uit de praktijkervaring van het project weten we dat hiervoor tijd nodig is en er stapsgewijs moet gewerkt worden om duurzame verandering te verwezenlijken. Vanuit hun specifieke situatie kunnen scholen ervoor kiezen om bepaalde afspraken, bijvoorbeeld het 24/24u rookverbod, geleidelijk in te voeren. Scholen met een complexe infrastructuur (met 'veel hoekjes en kantjes') hebben het veel moeilijker om dit 24/24u rookverbod af te dwingen. Ook de aanwezigheid van een internaat, CVO of hogeschool op de campus kunnen voor extra discussie zorgen. Hier is een goede dialoog en samenwerking tussen de verantwoordelijken van de verschillende instellingen nodig.

De visie correct vertalen naar de afspraken is een prioritair aandachtspunt. Voor sommige scholen is het verleidelijk om sterk te focussen op de verbodsregels waardoor ze dreigen te vervallen in een kat-en-muis-spelletje met de leerlingen. Het is minstens even belangrijk om de leerlingen te sensibiliseren en als school aandacht te besteden aan de invulling van educatieve activiteiten over tabakspreventie. Ook wanneer men te kampen heeft met een moeilijkere doelgroep in bijvoorbeeld sommige scholen BuSO, BSO of deeltijds onderwijs, blijven sensibilisering en educatie onontbeerlijk. Wanneer hieraan ook nog een duidelijke communicatie over de afspraken wordt toegevoegd, kunnen tal van problemen voorkomen worden.

Een school denkt best ook na over hoe ze omgaat met stages, extra muros en naschoolse activiteiten. Indien mogelijk kunnen hierover afspraken gemaakt worden met bijvoorbeeld de stageplaats of de sportinfrastructuur. Ook deze houding moet geïnspireerd zijn door de schoolvisie. Een duidelijk standpunt innemen en communiceren naar alle betrokken partijen is hierbij cruciaal: leerlingen duidelijk aangeven wat van hen tijdens deze activiteiten verwacht wordt en wat de gevolgen kunnen zijn bij een overtreding. De school kan haar standpunt doortrekken naar de opendeurdagen.

Als de school vanuit haar visie een sanctioneringsbeleid heeft uitgewerkt, is het nodig om het volledige schoolteam te motiveren om dit allemaal consequent op te volgen. Belangrijk hierbij is dat elk personeelslid zijn rol in de (straf)procedures kent en kan gestalte geven. Wie volgt de overtredingen op? Welke gradaties van straffen zijn er? Naar wie moeten leerlingen doorverwezen worden?... Wanneer elke leraar of begeleider op een éénvormige manier toezicht houdt en consequent reageert op overtredingen, leidt dit tot een meer daadkrachtig beleid.

"Wie toezicht deed, had ook de verantwoordelijkheid om de straf uit te delen en op te volgen. Na een trimester bleek dat nog heel weinig leraren deze taak consequent opvolgden. Het betekende een extra taaklast. Het was een goede tip om de opvolging van de straffen door een aparte persoon te laten doen. Op deze manier is er een betere verdeling in de taakbelasting en wordt er consequenter opgetreden."

Wanneer de school veel externe bezoekers heeft (ouders, leveranciers, groepen die de infrastructuur gebruiken, dienstverleners, ...), dient ze zich af te vragen hoe ze zich hiertegenover zal opstellen. Wanneer de school vraagt om een rookvrije campus te hebben, dan kijkt ze er best op toe dat deze externen de regeling ook toepassen. Het is belangrijk de bezoekers hierop attent te maken, zo wordt het rookbeleid consequent doorgetrokken. De school maakt duidelijk dat vanuit haar visie deze regeling geldt voor iedereen die het schooldomein betreedt.

"We hebben voor de buschauffeurs die leerlingen van andere scholen naar ons zwembad brengen een flyer gemaakt om hen ervan bewust te maken dat ze een schooldomein betreden en dus niet mogen roken."

3. Inventariseren – bevragen – meten

Om een duidelijk beeld te krijgen waarvoor het rookbeleid op school staat, kan het inventariseren of bevragen van de huidige situatie belangrijke informatie opleveren en het uitgangspunt vormen voor de verdere uitwerking van het rookbeleid. Vanuit de vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen, vaak versterkt door het engagement en de interesse van sommige personeelsleden, doet de school al heel wat aan tabakspreventie en andere gezondheidsthema's. Voor veel scholen vormen sociale vaardigheden het inhoudelijke kader voor de gezondheidseducatie over tabakspreventie. Daarnaast is de recente wetgeving een uitbreiding van vroegere wetgevingen en, vaak versterkt door de schoolcultuur, hebben scholen reeds lang afspraken over roken.

Wanneer de school dit alles in kaart brengt, is dit niet enkel verhelderend maar veelal ook bemoedigend. Zo wordt er in de les biologie, chemie, PAV, BGV, LO, wiskunde, Engels, PO, ... vaak al wel eens stilgestaan bij het aspect roken. Wanneer de leraren van een school geen zicht hebben op elkaars activiteiten kan men het initiatief nemen een rondvraag te doen met de vraag wanneer, in welke

klas en voor welk vak ze stilstaan bij (niet-)roken en tabakspreventie. Dit geeft een zicht op wat reeds aan bod komt in de verschillende jaren zodat de school makkelijker kan werken aan een (spiraal)curriculum tabakspreventie. De leerlijn rond tabakspreventie kan de school hierin verder ondersteunen.

“Het inventariseren van de leerinhouden tabakspreventie is een grote klus. Ik zou deze opdracht graag voorzichtig willen aanpakken en eens willen uittesten in een bepaald jaar. Op deze manier kunnen we stapsgewijs verder werken, wat de leraren ook niet overbelast.”

Om een zicht te krijgen op de schoolsituatie wat betreft het rookbeleid, kan de school beroep doen op verschillende inventarisatie-, analyse- of zelfevaluatie-instrumenten (overzicht op www.gezondschool.be). Aan de hand hiervan weet de school waar haar sterke en zwakke punten liggen en kan ze haar prioriteiten verder bepalen.

Het CLB kan informatie geven over hoe jongeren omgaan met roken en op welke manier effectieve tabakspreventie wordt georganiseerd. Zo hebben zij bijvoorbeeld soms een zicht op hoeveel leerlingen roken en vanaf welke leeftijden dit het geval is. Wil de school graag weten wat qua gezondheid de typische gedragingen zijn van de leeftijdsklassen van hun leerlingen, dan kan zij beroep doen op bestaande onderzoeksgegevens. De HBSC-studie (Health Behaviour in School-aged Children, een internationale studie van de Wereldgezondheidsorganisatie) geeft dergelijke gegevens voor het gezondheidsgedrag van jongeren. Meer info is te vinden op www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be.

Als de school rookstopondersteuning wil aanbieden aan de leerlingen van de derde graad, kan een bevraging waarbij je kort peilt naar de intenties en de wensen van de leerlingen om te stoppen met roken, een mogelijke start betekenen. De bevraging geeft de school een zicht op de motivatie van de leerlingen en dus of een ondersteunende werking praktisch haalbaar is. De items die de school inventariseert of bevraagt, leveren wellicht interessante en leuke gegevens op. Deze kunnen misschien ook door verschillende leraren gebruikt worden in de lessen.

“Uit de bevraging die we deden bij de laatstejaars blijkt dat er interesse is voor rookstopondersteuning. Een deel van hen geeft aan ook effectief een cursus op school te willen volgen.”

“Feel Free, de rookstopondersteuning voor jongeren, heeft bij ons slechts een beperkt aantal leerlingen aangetrokken, maar het feit dat één van hen nu al meer dan 3 maanden gestopt is met roken, is voor ons zeer motiverend!”

4. Sterktes en zwaktes analyseren

De school weet vaak intuïtief wat haar sterkere en zwakkere punten zijn. Dat externen dit ook zo zien, geeft scholen vaak de bevestiging dat ze de situatie goed inschatten en op de hoogte zijn van de juiste problemen. Ook kunnen de gegevens die via inventarisatie of bevraging worden verkregen, inzicht geven. Op basis van de gedetecteerde behoeften kunnen interventies verder verfijnd en meer doelgericht uitgewerkt worden. Weten dat zwakkere punten specifiek worden aangepakt, kan het team enthousiasmeren. Zo kan een school bijvoorbeeld tot het besef komen dat de communicatie met leerlingen of de aandacht voor een breed rookbeleid het zwakke punt is. Dit zijn cruciale aspecten voor het uitbouwen van een effectief rookbeleid. Aandacht besteden aan deze elementen kan de effecten van het rookbeleid sterk vergroten.

“Onze leerlingen gaven aan dat er in de lessen al heel veel wordt stilgestaan bij het kennen van de gevolgen van roken. Vandaar dat we nu meer de nadruk leggen op het werken rond copingvaardigheden en weerbaarheid.”

5. Noden vastleggen en prioriteiten bepalen

Er komt heel wat af op de school en de maatschappij verwacht dat de school verschillende kwesties mee opneemt. Een school kan niet op al deze vragen antwoorden bieden. De school dient, in functie van de haalbaarheid en aansluitend op haar visie, prioriteiten te stellen.

Voor het rookbeleid dient de school er echter rekening mee te houden dat zij gebonden is aan het decreet met betrekking tot een rookverbod in onderwijsinstellingen. Minimaal dient de school dus na te gaan in welke mate ze aan deze regelgeving beantwoordt en hoe ze eventuele knelpunten kan aanpakken.

Het kan de school helpen in haar aanpak een ordening van werkpunten te hanteren: bepalen welk werkpunt makkelijk of minder makkelijk te verwezenlijken is en of het op korte of op lange termijn kan aangepakt worden. Een schematisch overzicht verduidelijkt dit.

Een voorbeeld:

	Korte termijn	Lange termijn
Makkelijk	Plaatsen van pictogrammen.	Opzetten van een projectdag/week.
Moeilijk	Inventaris opmaken van welke leerinhouden tabakspreventie in welke jaren, tijdens welke vakken en lessen aan bod komen.	Uitwerken van een (spiraal)curriculum.

6. Doelstellingen bepalen, actieplan ontwikkelen

Als de school haar prioriteiten heeft vastgelegd, is het ontwikkelen van een realistisch actieplan de volgende stap. Zo kan de school er bijvoorbeeld voor kiezen om als eerste aandachtspunt een duidelijke communicatie over het rookverbod te voeren en een éénduidige opvolgprocedure voor overtredingen vast te leggen. De ervaring leert dat heel wat scholen hieraan al behoorlijk wat aandacht besteed hebben. Het gebeurt vaker dat scholen onvoldoende stilstaan bij het educatieve luik van het rookbeleid: het inpassen van leerinhouden tabakspreventie in de lessen was bijvoorbeeld voor heel wat scholen in het project een belangrijk aandachtspunt.

Een actieplan is voor de school een goede leidraad. Op deze manier kan de school stap voor stap haar rookbeleid met acties verder invullen. Het stapsgewijs aanpakken en het formuleren van tussendoelen zorgt er ook voor dat de betrokkenen gemotiveerd blijven. Uiteraard is het opportuun om de (tussen)doelen concreet te formuleren zodat ze SMART (Specifiek, Meetbaar, Aanvaardbaar en actiegericht, Realistisch en Tijdsgebonden) zijn.

Een bescheiden plan, gedragen door heel wat mensen kan meer resultaten boeken dan een ambitieus plan dat op weinig steun kan rekenen binnen het team. In elk actieplan wordt best tussentijdse evaluatie en bijsturing voorzien, niet enkel voor een goede opvolging maar ook om af te checken of het draagvlak voor het actieplan stand houdt. Het betrekken van schoolnabije en externe partners en het voorzien van de nodige deskundigheid (bijvoorbeeld door nascholingen, ervaringsuitwisselingen, ...) zijn belangrijke randvoorwaarden bij het opstellen van het actieplan.

7. Project uitwerken en uitvoeren

Om het geplande project of de actie uit te voeren, is het noodzakelijk dat duidelijke en concrete afspraken worden gemaakt met alle betrokkenen in het schoolteam. Geflankeerd worden door voldoende collega's kan de uitwerking een extra boost geven, maar onduidelijke verantwoordelijkheden en een gebrek aan erkenning kunnen een ernstige bedreiging betekenen voor een goede werking. Wanneer het rookbeleid op school enkel gedragen wordt door één persoon (navigeer ook even naar punt 1) is de kans groot dat deze de vooropgestelde doelstellingen niet zal realiseren. Niet enkel draagvlak, maar ook concrete medewerking is nodig. Voor beide is een schoolinterne overlegstructuur noodzakelijk. Ook voor de concrete samenwerking wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van de bestaande overlegstructuren en samenwerkingsverbanden in de school. Kan de samenwerking voor acties bijvoorbeeld ter sprake komen in de werkgroep gezondheid, in de vakgroepwerking, tijdens de personeelsvergadering, ...?

Wanneer de school dit via bestaande organisatiestructuren, bijvoorbeeld de vakwerkgroepen, in het schoolteam kan inbedden, is een duurzame werking verzekerd.

Bij de uitvoering van acties kan de school ook een beroep doen op schoolnabije of externe partners zoals CLB of Logo.

De coördinator of de verantwoordelijke van het rookbeleid dient het uitvoeringsproces goed te bewaken opdat er tijdig bijgestuurd kan worden indien nodig.

"Ik heb het engagement aangegaan een gezondheidsweek op school uit te werken. Hier is enorm veel tijd en energie in gekropen. Zonder steun van collega's is dit geen haalbare kaart, net zoals het uitbouwen van een volledig rookbeleid trouwens."

8. Evalueren en bijsturen

Voor de evaluatie van een project kan men stilstaan bij verschillende componenten: proces (verloop), resultaat, teamwerking, participatie, ... Evaluatie gebeurt niet enkel op het einde van een actie of project. Een werkgroep dient ook beslissingen te nemen omtrent het bijsturen van het proces. Wanneer de school bijvoorbeeld de procedure voor het opvolgen van overtredingen heeft hervormd en dit blijkt een minder goed effect te hebben dan verwacht, is het belangrijk te kijken wat er minder loopt en waaraan dit gelegen is.

Naast de evaluatie zelf, is ook de communicatie over de resultaten van de evaluatie of over de bijsturing belangrijk voor een duurzame uitbouw van het rookbeleid.

9. Verticaal integreren en leerlijn opstellen

Als de school het gezondheidsgedrag van de leerlingen wil veranderen en wil inspelen op het roken, volstaat het niet om het rookbeleid in te vullen met éénmalige, korte acties. Deze 'ééndagsvliegen' zijn goed om de leerlingen even te sensibiliseren en hun aandacht op het thema te vestigen. Ernaar streven dat er rond tabakspreventie een curriculum is doorheen de leerjaren zodat de juiste leerboodschappen opgebouwd worden, zorgt ervoor dat er blijvend gewerkt wordt aan tabakspreventie op school.

Elke leeftijd heeft zijn eigen karakteristieken waarbij een welbepaalde aanpak het meeste effect oplevert. Een aantal keren in de schoolloopbaan bepaalde thema's herhalen, bevordert het leerproces. Dit leidt ertoe dat de school kan werken aan een lange termijnplanning waarbij interventies worden afgestemd op de leerlingen. Hiervoor kan de school afstemming zoeken met de leerlijn tabakspreventie (www.gezondeschool.be). Zo wordt de werking rond tabakspreventie nog beter verankerd in het schoolgebeuren. De uitbouw van een curriculum met betrekking tot tabakspreventie zorgt ervoor dat de planning, uitvoering en evaluatie van acties in het rookbeleid vlotter zullen verlopen. De school kan de acties makkelijker plaatsen in haar beleid en de bereikte doelstellingen makkelijker inbedden in de reguliere werking. Hierdoor zal het rookbeleid een grotere continuïteit kennen doorheen de verschillende schooljaren.

"We hebben een inventaris gemaakt van wat aan bod komt in de lessen. Het was bemoedigend vast te stellen dat er rond tabakspreventie al heel wat gebeurde. Aan de hand van de leerlijn kunnen we onze educatie verder optimaliseren."

Wanneer het rookbeleid voldoende opgenomen is in het schoolbeleid kan de school het thema iets losser laten. Een kwaliteitsvol schoolbeleid vraagt evenwel opvolging en onderhoud, dat is niet anders bij het rookbeleid op school. Het blijft belangrijk om bij alle acties steeds na te gaan in hoeverre ze binnen het rookbeleid van de school passen en hieraan een kwaliteitsvolle bijdrage leveren.

Referenties

Driesen, L. (2007). *Hoe minder straffen?* Antwerpen: Garant.

Stichting Tegen Kanker (2008, september). *Healthy@school: Roken, een teer onderwerp*. Brussel: STK.

VIG (2001). *Niet roken, mijn vrijheid*. Brussel: VIG.

VIG (2006). *Werken aan een gezondheidsbeleid op school*. Brussel: VIG.

VIG, Logo Gent & Logo's Vlaanderen (2008). *Als de rook uit je school is verdwenen*. Brussel: VIG.

VIGeZ (2008). *Leerlijn tabakspreventie*. Via: www.gezondeschool.be

VLOR (2009). *Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school*. Brussel: Die Keure.

5

Fiches knelpunten per component

EDUCATIE:

1.	Tabakspreventie komt weinig of niet aan bod in de lessen
Tabakspreventie komt vooral in één leerjaar aan bod	15
2.	Geen uitgebouwd (spiraal)curriculum tabakspreventie	17
3.	Weinig of geen materiaal/educatieve pakketten beschikbaar op school	19
4.	Personeel volgde geen bijscholing over tabakspreventie	21

REGLEMENTERING & SANCTIONERING:

5.	Spiraal van enkel straffen. Repressief sanctioneringsbeleid	23
6.	Ontbreken van echte sancties. Wat zijn goede sancties? Geen duidelijke strafprocedure	25
7.	Problemen bij het omgaan met overtredingen van het rookverbod door het personeel	27
8.	Taakbelasting van leraren/opvoeders uit balans ('toezichters worden boemannen')	29
9.	Niet elke leraar sanctioneert consequent	31
10.	Problemen met externe bezoekers die roken op het schooldomein	33
11.	Moeilijkheden met het rookverbod tijdens naschoolse activiteiten (eetfestijn, kerstmarkt, oudervergadering, opendeurdag, personeelsvergadering, leerlingenraad)	35
12.	Moeilijkheden met het rookverbod tijdens EMA (extra-murosactiviteiten)	37
13.	Moeilijkheden met het rookverbod tijdens stages	39

AANBOD & INTERVENTIES:

14.	Geen of een beperkt aanbod van rookstopondersteuning voor leerlingen	41
15.	Moeilijk om gemotiveerde leerlingen te vinden voor rookstopsessies in groep	43
16.	Geen aanbod van rookstopondersteuning voor personeel	45

PARTICIPATIE:

17.	Communicatie en overlegstructuur	47
18.	Onvoldoende draagvlak bij de leraren. Geen gelijke visie op het beleid	49
19.	Onvoldoende draagvlak bij de leerlingen: leerlingen hebben geen interesse in het gezondheidsbeleid; groot aantal rokers onder de leerlingen	51
20.	Leraren die roken in het zicht van de leerlingen	53
21.	Weinig steun van de ouders	55

NETWERKING:

22.	De school weet niet op welke organisaties ze beroep kan doen. Geen samenwerking met schoolnabije of externe partners (CLB, pedagogische begeleiding en Logo)	57

FYSIEKE OMGEVING:

23.	Grote schoolcampus: speelplaatsen en lokalen liggen verspreid	59
24.	Verschillende onderwijsinstellingen op één campus	61
25.	Stiekem roken kan tot gevaarlijke situaties leiden	63
26.	Rokerspaviljoen voor leraren op schooldomein. Onderhoudspersoneel rookt in eigen lokaal	65
27.	Didactisch restaurant/didactisch kapsalon: klanten moeten op straat roken	67
28.	Nabije omgeving bemoeilijkt het rookbeleid: automatenshop in nabije omgeving; rokende leerlingen voor de schoolpoort; roken op straat	69
29.	Problemen met het rookverbod in het internaat	71

VARIA:

30.	Rookverbod zorgt voor meer agressie bij leerlingen, zowel verbaal als non-verbaal	73

1. Tabakspreventie komt weinig of niet aan bod in de lessen

Tabakspreventie komt vooral in één leerjaar aan bod

Als een schoolteam weinig of geen aandacht besteedt aan tabakspreventie in de lessen, is de kans groot dat niet alle leerlingen de **juiste boodschappen** meekrijgen. Jongeren **informer**en over gezondheidsthema's en tot inzicht brengen (**bewustwording**) is een belangrijke stap binnen de gezondheidsbevordering. Tabakspreventie kan je inbouwen in diverse lessen of vakken: biologie, PAV, chemie, wiskunde, ASV, BGV, taalvakken, aardrijkskunde, PO, LO, ...

Ingebed in een degelijk beleid op schoolniveau zal dit er mee voor zorgen dat minder jongeren naar de sigaret grijpen. Doel is de jongeren zo lang mogelijk van de sigaret te houden, want dat verkleint de kans dat ze ooit beginnen roken. De gemiddelde leeftijd waarop leerlingen beginnen te roken is 14 jaar. Naast informeren en tot inzicht brengen is het ook belangrijk om in te gaan op **sociale vaardigheden en attitudes**: neen leren zeggen in aanbodsituaties, omgaan met rokers in de groep, opkomen voor de eigen mening, ... Het meeste effect bereik je door hieraan op een positieve manier in de klas te werken. In de 3^e graad SO is de kans groot dat de jongeren al uitgemaakt hebben of ze al dan niet roken. Dan wordt jongeren **informer**en over **waar en hoe ze kunnen stoppen met roken** en ze hierbij de nodige ondersteuning bieden van groot belang (navigeer ook naar knelpunt 14-15).

Mogelijke oorzaken

De school hecht tot nu toe weinig of geen belang aan het thema tabakspreventie en/of sociale vaardigheden.

Niet alle leraren weten hoe het thema tabakspreventie in hun vakken en lessen opgenomen kan worden.

De leraar heeft het moeilijk om leerinhouden tabakspreventie om te zetten in concrete lessen en dit te integreren in het jaarprogramma.

De school heeft geen overzicht van wanneer welk aspect van tabakspreventie aan bod komt, in welke lessen/vakken en door welke leraar dit wordt opgenomen.

De school is niet op de hoogte van de leerlijn tabakspreventie.

De leraren ervaren een tijdsgebrek om tabakspreventie in hun lessen aan bod te laten komen.

Mogelijke oplossingen

- De school kiest ervoor om tabakspreventie meer in de schijnwerpers te plaatsen. Dit wordt bekrachtigd door het schoolteam tijdens bijvoorbeeld een personeelsvergadering.

- Enkele lesprogramma's kunnen ingevoerd worden zonder dat het grote inspanningen vraagt. Bijvoorbeeld door in elk jaar gedurende een beperkte periode tabakspreventie en copingvaardigheden vanuit de verschillende vakken te benaderen (zie de verschillende contexten uit de VOETen). De leerlijn vormt hiervoor de basis (navigeer naar bijlage 2).

- De leraren per vak (eventueel via vakwerkgroepen) vragen hoe dit in de verschillende jaren in de vakken zou kunnen opgenomen worden.

- Duidelijke afspraken maken in het schoolteam over welke leerinhoud wanneer in verschillende vakken aan bod komt. De directie kan hier een coördinerende rol spelen.

- Het thema als vast agendapunt opnemen in een regelmatige overlegstructuur, bijvoorbeeld de personeelsvergadering of de vakwerkgroepen. Dit is meteen een garantie voor blijvende aandacht overheen de schooljaren.

- Intern (tussen collega's) bespreken kan helpen. Plaats dit bijvoorbeeld als aandachtspunt in de verschillende vakwerkgroepen of andere overlegstructuren.

- Bij andere leraren informeren hoe zij dit aanpakken, eventueel via bestaande fora of hierover op school een kleine ervaringsuitwisseling opzetten (bijvoorbeeld via het digitaal schoolplatform of gewoon in de leraarskamer).

- Een verzameling van concrete voorbeelden en lessuggesties vind je op www.gezondeschool.be.

- Een inventaris opmaken kan de school op weg helpen. Elke leraar wordt gestimuleerd na te gaan wanneer hij/zij op de een of andere manier tabakspreventie aanhaalt in de lessen. Zo kan je per jaar en per richting een overzicht maken. Op die manier spoor je hiaten of overlappings op. Vanuit de leerlijn tabakspreventie kan dan gekeken worden hoe je deze tekorten of overlappings het best invult of aanpast.

- De directie en eventueel de graadcoördinatoren hebben hierin een belangrijke rol: zij stimuleren de leraren, volgen op, verzamelen en analyseren de gegevens.

- Nieuwe leraren licht je bij het onthaal best in over het rookbeleid en de verwachtingen over het aanbrengen van tabakspreventie in de lessen.

- Vanuit het VIGeZ werd er een leerlijn voor tabakspreventie ontwikkeld die afgestemd is op de ET/OD. Via www.gezondeschool.be kan je de leerlijn samen met achtergrondinformatie en bijlagen downloaden. De leerlijn gekoppeld aan de inventaris van de school helpt het team een heel eind op weg.

- Leraren moeten tabakspreventie niet altijd zien als een extra les. Leerinhouden over roken kunnen via opdrachten of voorbeelden kort aangehaald worden binnen de lessen, vakgebonden inhouden en leerinhouden. In de les wiskunde kunnen bijvoorbeeld statistieken over tabaksconsumptie gebruikt worden. In meer technische vakken kan bijvoorbeeld de link gemaakt worden met veiligheid. In personeelszorg kan men roken koppelen aan de lessen over hygiëne. Ook het werken aan sociale vaardigheden en weerbaarheid kan in het kader van tabakspreventie: 'leren neen zeggen tegen de sigaret, tegen de sociale druk van klasgenoten'. De leerlijn helpt de leraar hiermee op weg.

Mogelijke oorzaken

De directie of werkgroep krijgt niet alle collega's gemotiveerd om mee te werken aan de educatie over tabakspreventie.

De school ervaart een tekort aan kant-en-klare educatieve pakketten en lessen voor het (buitengewoon/deeltijds) secundair onderwijs.

De directie staat niet volledig achter het rookbeleid of neemt haar verantwoordelijkheid hierin onvoldoende op.

Mogelijke oplossingen

- Een draagvlak creëren onder de collega's is een belangrijk uitgangspunt. Dit vergt echter heel wat tijd en inspanningen.
- Communicatie is hier een sleutelwoord.
- De motivatie van collega's kan extra aangewakkerd worden als je expliciet rekening houdt met hun meningen en bekommernissen. Meer inspraak creëert betrokkenheid.
- Een werkwijze om collega's te enthousiasmeren kan een origineel project op schoolniveau zijn. Denk bijvoorbeeld aan een leuke schoolpoortactie, een promoteam tijdens de pauze, ...
- Voor informatie over educatieve activiteiten verwijzen we naar bijlage 1 waarin links zijn opgenomen met informatie over tabakspreventie, maar ook met educatieve materialen.
- Kant-en-klare materialen voor tabakspreventie zijn er niet zo veel. Je vindt wel een aantal halffabricaten (= educatieve materialen die aan de specifieke klas- en schoolsituatie kunnen/moeten aangepast worden) die je nog als school moet aanpassen in functie van het onderwijstype, - vorm of studierichting.
- Naast educatieve materialen specifiek voor tabakspreventie zijn er ook een aantal pakketten en materialen over sociale vaardigheden die in min of meerdere mate de thematiek van het roken behandelen.
- Voor een overzicht van educatieve materialen zie: www.gezondopschool.be en de inventaris Invent op www.gezondschool.be
- Steun van de directie is cruciaal, zeker wanneer collega's overtuigd moeten worden. Deze voorwaarde moet vervuld zijn. Misschien heeft de directie schrik voor de extra werkdruk die dit voor het team zal meebrengen.
- Zoek extra ondersteuning bij partners zoals CLB en Logo.

Aandachtspunten

- Als de school inventariseert wanneer de leerinhouden tabakspreventie aan bod komen, kan ze deze bevraging verruimen naar andere gezondheidsthema's (voeding, beweging, middelenpreventie, veiligheid, relationele en seksuele vorming, ...). Of omgekeerd: met de invoering van de nieuwe vakoverschrijdende eindtermen/ontwikkelingsdoelen hernemen heel wat scholen meteen ook hun inventarisatie. Zorg dan zeker dat tabakspreventie als thema mee is opgenomen in deze inventaris.
- Het uiteindelijke streefdoel is dat alle leerlingen die hun volledige schoolcarrière in dezelfde school hebben doorgebracht, dezelfde leerboodschappen hebben gekregen (curriculum). Op basis van de inventaris kan de school haar educatie over tabakspreventie verder uitbouwen en afstemmen doorheen de jaren en de studierichtingen. Hiervoor kan de leerlijn inspirerend werken.
- Communicatie is belangrijk wanneer je een rookbeleid uitbouwt. Een belangrijke voorwaarde is immers dat alle leraren achter dezelfde principes en boodschappen staan, zodat ze deze ook unaniem overbrengen naar de leerlingen. Hiervoor dienen alle leraren voldoende op de hoogte te zijn en moeten ze mogelijkheid tot inspraak hebben. De actieve ondersteuning van het rookbeleid door de directie communiceren, geeft dan nog extra motivatie en goodwill in het schoolteam.
- Wanneer de school nuttige informatie verzamelde via bijvoorbeeld een bevraging, dan is het belangrijk dat ze die informatie ook doorspeelt naar de relevante (vak)werkgroepen. Je motiveert leraren extra als je ze inspraak geeft en ervoor zorgt dat er een open communicatie is. Leraren betrekken en persoonlijk aanspreken biedt heel wat voordelen.
- De school bewaakt haar doelstellingen door het inventariseren en opvolgen van wat er aan tabakspreventie in de lessen wordt ingebouwd. Vanuit deze inventaris worden in het schoolteam afspraken gemaakt. Het is belangrijk dat nieuwe of vervangende collega's hierover worden ingelicht, zodat de afspraken ook door hen kunnen opgevolgd worden.

TIP: Tabakspreventie integreren in de technische (praktijk)lessen is mogelijk via de insteek van veiligheid, hygiëne en werkattitudes. Er kan ook gewerkt worden aan coping- en sociale vaardigheden rond tabakspreventie.

Navigeer ook naar bijlage 1 waarin links zijn opgenomen naar informatie over tabakspreventie en naar educatieve materialen.

2. Geen uitgebouwd (spiraal)curriculum tabakspreventie

Niet alle scholen besteden voldoende aandacht aan de uitbouw van een (spiraal)curriculum voor tabakspreventie. Zo kan het zijn dat in de school tabakspreventie alleen in de eerste graad aan bod komt, of in de hele studieloopbaan van de leerling slechts in enkele lessen. Om te bereiken dat de leerling de preventieboodschappen opneemt en zich een aantal vaardigheden en attitudes toeëigent, is de integratie van tabakspreventie in een (spiraal)curriculum belangrijk. Dat wil zeggen dat tabakspreventie in de lessen van de verschillende vakken aan bod komt vanuit verschillende invalshoeken en dit doorheen de verschillende schooljaren. In de les LO kan je bijvoorbeeld de link leggen met longcapaciteit en conditie en kunnen leerlingen een ervaring opdoen van wat het betekent om als roker te sporten (door middel van bijvoorbeeld gewichten aan polsen en enkels). De lessen aardrijkskunde kunnen inzoomen op waar tabak geteeld wordt, wat de plaats van tabak is in de economie en wat dit voor het milieu tot gevolg heeft. In de les wiskunde kan men met statistieken in verband met tabaksgebruik werken, in de taalvakken met teksten over bijvoorbeeld tabakspreventie. En in PAV kunnen verschillende vaardigheden aan bod komen in een oefening projectonderwijs over publiciteitscampagnes voor sigaretten. Het spreekt voor zich dat in al deze vakken de kennisinhouden de basis kunnen vormen voor een breder werken rond copingvaardigheden en weerbaarheid en dat ook meer algemene vaardigheden zoals kritisch denken aan bod komen.

Mogelijke oorzaken

De leraren ervaren een tijdsgebrek.

De school ziet dit niet als prioritair werkpunt.

De onderwijsvorm of studierichting laat dit moeilijk toe.

De school is een middenschool of heeft enkel een bovenbouw SO.

Mogelijke oplossingen

- Vaak besteden leraren in hun lessen al onbewust aandacht aan tabakspreventie. Hier even bij stilstaan en dit inventariseren levert hen hiervan een duidelijk beeld op en zo kunnen mogelijke overlappingsen of leemtes opgevangen worden.

- Kleinschalige initiatieven en het thema even aanraken in verschillende lessen doet al veel.
- De geïnventariseerde leerinhouden met de leerlijn aftoetsen (navigeer naar bijlage 2) toe om de gezondheidseducatie over roken efficiënt te organiseren. Je kan de leerinhouden kaderen binnen het bredere geheel van de stam en in context 1 van de vakoverschrijdende eindtermen.

- Als de school een schooljaar werkt aan de inventaris van leerinhouden en het opstellen van een (spiraal)curriculum tabakspreventie, volstaat het om de volgende schooljaren de basis in stand te houden. Dit is een haalbaar proces met lange termijnrendement.

- Met kleine acties of veranderingen kan je soms al sensibiliserend naar leerlingen werken. Zo kan de school bijvoorbeeld folders over roken uitdelen, kan men een wedstrijd organiseren voor de meest originele affiche over roken of wat dacht je van een quiz over roken?

- Integreren in praktische vakken (zowel technische als beroepsgerichte vorming) kan door roken te verbinden met veiligheid, hygiëne en werkattitudes.

- Samen met vakcollega's van andere scholen ervaringen en lessuggesties uitwisselen; zoeken naar inpassingen in de jaarprogramma's en vakspecifieke leerinhouden.

- Samen met het schoolteam ideeën verzamelen. De cd-rom Healthy@school van de Stichting Tegen Kanker, online te bestellen via www.kanker.be, bevat een quiz. Deze kan aangepast worden naargelang de onderwijsvorm of studierichting.

- Een dialoog met de scholen van waaruit en waarheen de leerlingen doorstromen kan hier zijn vruchten afwerpen. Dat is trouwens iets wat de SO-school met volledig aanbod ook nodig heeft. Helaas niet steeds gemakkelijk, gezien de 'schoolmobiliteit' van de leerlingen.

- Als de doorstroomscholen op dezelfde campus liggen kan een samenwerking omtrent het rookbeleid worden opgezet. Dan kan gekeken worden in welke mate het beleid kan afgestemd of bijgestuurd worden op dat van de scholen waaruit of waarheen de leerlingen doorstromen.

Aandachtspunten

- Als de school een (spiraal)curriculum heeft uitgebouwd, dan is het goed dat iemand regelmatig het overzicht bewaakt. Zo gebeurt het dat leraren tijdelijk vervangen worden of dat er een personeelwissel is. In deze gevallen is het opportuun dat in de school duidelijk wordt doorgegeven wat er verwacht wordt en wat de afspraken zijn, zodat nieuwe collega's of tijdelijk personeel tabakspreventie in hun lessen kunnen voorzien.
- Benader tabak(spreventie) vanuit verschillende invalshoeken. Ga met de collega's voor verschillende vakken in het jaarprogramma na aan welke leerinhouden je de directe inhouden tabakspreventie (teelt, verwerking, reclame(verbod), media, effecten op het lichaam, effecten voor ons functioneren, veiligheid, verslaving, copingvaardigheden, weerbaarheid, sociale vaardigheden) kan koppelen. Gebruik de leerlijn als inspiratie.

3. Weinig of geen materiaal/educatieve pakketten beschikbaar op school

Als je aan leraren vraagt om tabakspreventie in hun lessen te integreren, gaan zij op zoek naar concreet uitgewerkte materialen en methodieken. Voor tabakspreventie is het aanbod echter beperkt en zijn leraren aangewezen op hun creativiteit en didactische inzichten.

Het ontbreken van materialen/educatieve pakketten kan ervoor zorgen dat de leraar of de school er niet toe komt om aandacht te besteden aan tabakspreventie. Het gevolg kan zijn dat de leerlingen niet gesensibiliseerd worden en dat de school het daardoor moeilijk heeft om een succesvol rookbeleid op school uit te bouwen. Een aantal pakketten stellen de school in staat om tabakspreventie structureel in te bedden in het lesprogramma of gerelateerde aspecten van tabakspreventie in verschillende vakken aan te brengen.

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
Een beperkt aanbod educatieve materialen in Vlaanderen.	<ul style="list-style-type: none">• Het materiaal dat ter beschikking is, kan je terugvinden door te navigeren naar bijlage 1 (rubriek <i>informatie over tabakspreventie, roken en educatieve materialen</i>).• Lerarenfora met tips en lessuggesties of websites met goede praktijkvoorbeelden kan je gebruiken als inspiratiebron.• Uitwisseling tussen leraren en scholen kan helpen om tot nieuwe inzichten te komen.
Niet op de hoogte van de bestaande materialen.	<ul style="list-style-type: none">• Neem contact met CLB of Logo. Zij weten wat er regionaal voorhanden is.• Via de links opgenomen in bijlage 1 (rubriek <i>informatie over tabakspreventie, roken en educatieve materialen</i>) kom je terecht op enkele bestaande materialen.• Lerarenfora met tips en lessuggesties en goede praktijkvoorbeelden online kan je gebruiken als inspiratie.• Invent is de databank voor educatieve en didactische materialen over gezondheid. Via www.gezondeschool.be kan je deze databank raadplegen en vind je ook online materialen. Daarnaast vind je ook veel links naar materialen op www.gezondopschool.be
Geen budget om materiaal/pakketten aan te kopen.	<ul style="list-style-type: none">• Heel wat materialen over tabakspreventie staan online of zijn gratis te verkrijgen.• CLB en Logo's beschikken vaak over diverse materialen om uit te lenen aan scholen. Je vindt de coördinaten van het Logo uit jouw regio via www.vlaamselogos.be• Voor creatieve schoolprojecten over een gezondheidsthema als tabakspreventie kan je voor projectsubsidies terecht bij het projectenfonds Dynamo3.
Niet op de hoogte welke partners projecten en educatieve materialen voorzien.	<ul style="list-style-type: none">• Logo en CLB zijn de partners bij uitstek om te informeren naar diverse projecten, materialen en pakketten.• Op de websites www.gezondeschool.be en www.gezondopschool.be vind je een overzicht van materialen, projecten en partners.
Er zijn niet voor elke onderwijsvorm geschikte materialen op de markt.	<ul style="list-style-type: none">• Sommige materialen kan je op een eenvoudige manier aanpassen aan de onderwijsvorm.• Plaats zelfontwikkeld materiaal op lerarenfora en wissel uit met collega's.• Uitwisseling met andere scholen van hetzelfde onderwijstype of -vorm kan ook bevorderend zijn.• Sommige materialen bedoeld voor de derde graad lager onderwijs worden soms gebruikt in het buitengewoon secundair onderwijs of het deeltijds onderwijs. Let echter steeds op dat de leerinhouden geschikt zijn voor de leeftijdsgroepen en het rookgedrag dat ze stellen. Toets dit af aan de leerlijn.

Aandachtspunten

- De school mag zich niet blindstaren op kant-en-klare pakketten. Halffabricaten vereisen meestal aanvullingen en doordachte keuzes, maar bieden het voordeel veel meer op maat van de klas te kunnen werken.
- Een rookbeleid bestaat uit meer dan enkel en alleen acties opzetten of losstaande lessen over roken geven. Het inbedden van tabakspreventie in de lessen van verschillende vakken en de koppeling aan vakspecifieke leerinhouden zorgt voor een effectieve gezondheidseducatie met aandacht voor transfer en de uitbouw van een curriculum op schoolniveau. Daarnaast zullen er uiteraard ook éénduidige afspraken noodzakelijk zijn en zal een aanbod van rookstopondersteuning de school helpen om van niet-roken de norm te maken.

4. Personeel volgde geen bijscholing over tabakspreventie

Om de juiste gezondheidsboodschappen over te brengen is specifieke kennis over de methodieken en inhoud van het thema tabakspreventie nodig. Werken aan het rookbeleid op school houdt meer in dan enkel een affiche ophangen met daarop 'verboden te roken'. Zowel de educatie als de reglementering moeten stapsgewijs uitgewerkt worden en ook een aanbod van rookstopondersteuning is noodzakelijk. Participatie is belangrijk opdat het rookbeleid gedragen zou worden in de school.

Om van dit alles op de hoogte te zijn, is het dus belangrijk dat het personeel zicht krijgt op wat een rookbeleid op school allemaal inhoudt. Nascholing van één of meerdere personeelsleden brengt extra expertise in huis waardoor de kwaliteit van het beleid nog meer gegarandeerd kan worden. Maar ook de samenwerking met schoolnabije en externe partners is een werkwijze om expertise in de school te brengen.

Mogelijke oorzaken

Tijdsgebrek of altijd dezelfde persoon die de vorming volgt.

Niet op de hoogte van het aanbod.

Geen coördinator voor het rookbeleid op school dus: 'wie zal de vorming volgen?'

Collega's volgen al vormingen over andere thema's, er is dus geen ruimte meer voor een vorming over het rookbeleid op school of tabakspreventie.

Mogelijke oplossingen

- Door in een werkgroep met verschillende personen te werken aan het rookbeleid op school kunnen de taken verdeeld worden. Verschillende personeelsleden zullen dan nascholingen volgen over onderdelen of aspecten van het rookbeleid. De inhoud van de vorming kan dan nadien voorgesteld worden aan de andere leden van de werkgroep. Een extra voordeel is dat bij een eventuele personeelwissel (een deel van) de expertise in huis blijft.
- Voor sommige expertises (bijvoorbeeld de leerinhouden van een effectief lesprogramma tabakspreventie) is het zelfs aangeraden om dit door te geven aan het hele schoolteam of aan een aantal vakwerkgroepen.

- In bijlage 1 (rubriek *onderwijskoepels, begeleidingsdiensten, CLB en/of nascholing*) vind je verschillende links en partners die de school verder kunnen helpen in haar zoektocht naar vormingen.
- Belangrijke partners zijn CLB, Logo en pedagogisch begeleider.

- Beschikken over een coördinator/verantwoordelijke en een werkgroep kan ervoor zorgen dat het rookbeleid op school sneller uitgewerkt wordt. Op die manier is er ook een verantwoordelijke die binnen het thema het nascholingsaanbod kan opvolgen en signaleren aan bijvoorbeeld de andere leden van de werkgroep.
- Nagaan welke leraar het dichtst bij het onderwerp van de vorming staat en zich kan vrijmaken voor de nascholing.

- Neem de vormingsvraag mee naar de jaarplanning van het nascholingsbeleid.
- Wanneer nascholingen werden gevolgd over gezondheidsbeleid of GOK dan kunnen methodieken hieruit (bv. kwaliteitscyclus) gebruikt worden voor het uitwerken van het rookbeleid.

TIP: Het thema tabakspreventie kan eventueel een plaatsje krijgen (bijvoorbeeld als workshop) in de pedagogische studiedag. Op deze manier kan het schoolteam makkelijker op één lijn gebracht worden en vergroot je het draagvlak binnen de school.

Aandachtspunten

- Door netwerking met schoolnabije en externe partners krijg je inlichtingen over een interessant vormingsaanbod.
- Meerdere personen die zich achter een thema zoals tabakspreventie scharen, zorgen ervoor dat expertise verdeeld kan worden. Dit kan je doortrekken in het nascholingsbeleid: idealiter volgen meerdere personeelsleden een vorming over het rookbeleid op school of (een onderdeel van) tabakspreventie. Dit garandeert meer de samenhang doorheen de verschillende leerjaren en de continuïteit overheen de schooljaren.

5. Spiraal van enkel straffen. Repressief sanctioneringsbeleid

Het is goed dat er op voorhand vastgelegd is wat de gevolgen kunnen zijn of wat de straf is voor het overtreden van het rookverbod op school. Daarnaast is een consequente houding bij een overtreding van het allergrootste belang. De school houdt best in het achterhoofd dat roken niet steeds negatief hoeft benaderd te worden. Zo kan men evengoed iemand die gestopt is met roken of iemand die helemaal niet rookt in de bloemetjes zetten. Een éézijdige nadruk op een repressief sanctioneringsbeleid kan ervoor zorgen dat de school in een spiraal van straffen komt. Uit die spiraal van straffen geraken is niet makkelijk, waardoor de school soms het gevoel krijgt dat het probleem op school niet onder controle te krijgen is. Kortom, sancties zijn noodzakelijk, zinvol en efficiënt, maar het rookbeleid van de school mag niet enkel gebaseerd zijn op het bestraffen van overtredingen. Naast een positieve benadering is het ook belangrijk voor de school om voldoende aandacht te besteden aan educatie, aanbod & interventies, participatie en netwerking.

Mogelijke oorzaken

Opvolgingsprocedure (sanctioneringsbeleid) té repressief of enkel gefocust op negatief gedrag.

Leerlingen blijven roken ondanks de sanctie die boven hun hoofd hangt.

Mogelijke oplossingen

- De school kan nagaan hoe haar sanctioneringsbeleid is uitgebouwd en in welke mate overtredingen van het rookverbod gepast worden opgevolgd. Treed hierover bijvoorbeeld in dialoog met de leerlingenraad.
- Volgende 3 punten kunnen helpen bij de uitbouw van een effectief sanctioneringsbeleid:
 - 1) Deel de sancties op in gradaties (bijvoorbeeld 1e stap gesprek met de leerling, 2e stap brief naar de ouders, 3e stap één lesuur nablijven, 4e stap een zinvolle strafstudie).
 - 2) De sanctie dient zinvol en bij voorkeur leerrijk te zijn voor de leerling. Koppel de sanctie bijvoorbeeld aan tabakspreventie (bijvoorbeeld een artikel schrijven over roken voor de nieuwsbrief van de school, een collage maken over korte termijngevolgen van roken, bijwonen van een klasgesprek om sociale vaardigheden te trainen, organiseren van een debat rond roken, ...).
 - 3) Neem in de opvolgingsprocedure ook een beloningsbeleid op. Zoek uit hoe het niet-roken op school ook positief kan benaderd worden: positief gedrag bekrachtigen (niet-rokers belonen, of leerlingen die gestopt zijn met roken in de bloemetjes zetten, leerlingen belonen die wat betreft overtredingen positief evolueren, ...).
- Ouders worden best betrokken in de sanctioneringsprocedure. Als leerlingen bijvoorbeeld enkele keren betrapt werden, een brief of gesprek met de ouders voorzien.
- Het is belangrijk duidelijk te communiceren wat de strafprocedure inhoudt. En dit zowel naar de leerlingen, als naar het personeel en de ouders.
- Belangrijk uitgangspunt: maak van niet-roken de norm op school. Hierin slaagt men door een degelijke en permanente sensibilisering: inspelen op korte termijngevolgen, vaardigheden trainen, signalering op domein voorzien, weetjes over roken ophangen in de toiletten, voorbeeldgedrag en consequente houding van leraren, ...
- Een mogelijke piste is dan om vooral de niet-rokers te bekrachtigen in hun gedrag (bijvoorbeeld door voorbeeldgedrag van de leerkrachten, positieve feedback tijdens uitstappen, ...).
- De school gaat best na wat aan de grondslag ligt van dit gedrag: is het een kleine kern die het moeilijk heeft om zijn rookverslaving te laten (bijvoorbeeld geen kans om buiten te gaan roken); is het een mentaliteit waarbij leerlingen willen uitdagen of denken dat ze niet aangepakt zullen worden of gaat het om kwetsbare jongeren met een veel bredere problematiek?

Aandachtspunten

- Onder strafprocedure verstaan we het opstellen van duidelijke richtlijnen over hoe het personeel moet optreden bij het betrappen van een leerling.
 - o Wie houdt het toezicht en registreert de overtreding?
 - o Aan wie moet de overtreding gemeld worden?
 - o Wie zal de sanctie opvolgen?
 - o Welke gradaties heeft het sanctioneringsplan?

Hierbij is het belangrijk dat personeel, leerlingen en ouders op de hoogte gebracht zijn van deze strafprocedure en hieraan regelmatig herinnerd worden. Ze beschikken best ook over een schriftelijke neerslag (bijvoorbeeld in school- en arbeidsreglement, in brief aan de ouders, op website van de school, ...) van de regels en de procedure.

- De school let er best op dat niet enkel het negatief gedrag wordt geïsoleerd. Het positieve gedrag bekrachtigen werkt soms sterker en helpt om de mentaliteit te veranderen. Uiteindelijk is het doel om van niet-roken de norm te maken.
- Ouders betrekken in de opvolging kan een positief effect hebben, afhankelijk van de schoolsituatie. Heel wat leerlingen roken immers stiekem en de ouders mogen het niet weten. Dit kan dus een extra 'stok achter de deur' zijn.
- Vanuit de ervaringen in het project geven we mee dat de sanctie zinvol moet zijn en dat ze best aangepast wordt naargelang het niveau van de leerlingen. Het schoolreglement telkens opnieuw laten overschrijven zal de leerlingen geen inzichten bijbrengen. De leerlingen creatief aan het werk zetten of laten reflecteren over aspecten van tabakspreventie brengt makkelijker inzichten bij en blijkt op lange termijn als sanctie meer effectief te zijn.

6. Ontbreken van echte sancties. Wat zijn goede sancties? Geen duidelijke strafprocedure

Het rookverbod op school dient om de leerlingen en het personeel te beschermen tegen de gevolgen van passief roken. Daarnaast houdt de wetgeving bij het promoten van een rookvrije leefstijl bij jongeren en volwassenen ook rekening met de opvoedende taak van de school. Vandaar dat het belangrijk is dat de school overtredingen van het rookverbod aanpakt met een gepaste (zinvolle) sanctie. Want als de school geen duidelijke strafprocedure met aangepaste sancties heeft, dan is de drempel om te roken op school ook veel lager: *“Er hangt toch niets aan vast als ze ons betrappen.”* Het is soms moeilijk om sancties op te leggen en om aan te voelen wat juiste sancties zijn voor een specifieke leerlingenpopulatie. Om het rookbeleid op school succesvol te maken is het dus belangrijk dat er een duidelijke strafprocedure is met sancties die zoveel mogelijk afgestemd zijn op het niveau van de leerlingen en bij voorkeur gekoppeld worden aan tabakspreventie.

Mogelijke oorzaken

De school weet niet wat ‘goede sancties’ zijn.

De school weet niet goed hoe te beginnen aan het opstellen van zo’n strafprocedure.

Mogelijke oplossingen

- Het is aangewezen om de sanctie te koppelen aan tabakspreventie (bijvoorbeeld een artikel schrijven over roken voor de nieuwsbrief van de school, een collage maken over kortetermijn-gevolgen van roken, bijwonen van een klasgesprek om sociale vaardigheden te trainen, organiseren van een debat rond roken, ...).
- Daarnaast beschik je best over verschillende vormen van sancties (vermaning, inlichten van ouders, afnemen van beloning) in verschillende gradaties (bijvoorbeeld 1e stap gesprek met de leerling, 2e stap brief naar de ouders, 3e stap één lesuur nablijven, 4e stap een zinvolle strafstudie).
- Het is meestal handig om je voor het sanctioneringsbeleid voor roken te baseren op sancties die de school al oplegt voor andere overtredingen van het schoolreglement.
- Ervaringsuitwisseling met andere scholen kan helpen.

- De school kan best nagaan welke sanctieprocedure ze gebruikt voor andere overtredingen en zich daarop baseren.
- Gradaties inbouwen volgens het aantal overtredingen. Zo kan de school leerlingen eerst waarschuwingen geven en dan duidelijk zeggen dat de overtreding niet kan. Daarna kunnen er nog meerdere gradaties volgen (1e x betrapt=waarschuwing, 2e x betrapt=nota in agenda, 3e x betrapt=brief aan de ouders, ...).
- Om de taakbelasting van het sanctioneren te verdelen doet de school er goed aan de taken (overtreding registreren en uitvoeren van de sanctie) te scheiden. Concreet kan bijvoorbeeld afgesproken worden dat de leraren leerlingen aanspreken die ze betrappen en dat deze overtreding gemeld wordt aan de adjunct-directeur. Het is dan deze laatste die de sanctie uitreikt.
- Na het invoeren van een strafprocedure zet je best de nieuwe afspraken in het schoolreglement (en arbeidsreglement voor personeelsleden). Bovendien is het goed om ze nog eens extra naar leerlingen, personeel en ouders te communiceren.

Aandachtspunten

- Onder strafprocedure verstaan we het opstellen van duidelijke richtlijnen over hoe het personeel moet optreden bij het betrappen van een leerling.
 - o Wie houdt het toezicht en registreert de overtreding?
 - o Aan wie moet de overtreding gemeld worden?
 - o Wie zal de sanctie opvolgen?
 - o Welke gradaties heeft het sanctioneringsplan?

Hierbij is het belangrijk dat personeel, leerlingen en ouders op de hoogte gebracht zijn van deze strafprocedure en hieraan regelmatig herinnerd worden. Ze beschikken best ook over een schriftelijke neerslag (bijvoorbeeld in school- en arbeidsreglement, in brief aan de ouders, op website van de school, ...) van de regels en de procedure.

- De school let er best op dat niet enkel het negatief gedrag wordt geïsoleerd. Het is belangrijk om het thema roken op een positieve manier te benaderen. Je kan bijvoorbeeld de niet-rokers eens in de bloemetjes zetten. Het positieve gedrag bekrachtigen werkt soms sterker en helpt om de mentaliteit te veranderen. Uiteindelijk is het doel om van niet-roken de norm te maken.
- Ouders betrekken in de opvolging kan een positief effect hebben, afhankelijk van de schoolsituatie. Heel wat leerlingen roken immers stiekem en de ouders mogen het niet weten. Dit kan dus een extra 'stok achter de deur' zijn.
- Vanuit de ervaringen in het project geven we mee dat de sanctie zinvol moet zijn en dat ze best aangepast wordt naargelang het niveau van de leerlingen. Het schoolreglement telkens opnieuw laten overschrijven zal de leerlingen geen inzichten bijbrengen. De leerlingen creatief aan het werk zetten of laten reflecteren over aspecten van tabakspreventie brengt gemakkelijker inzichten bij en blijkt op lange termijn als sanctie meer effectief te zijn.
- Het is als school soms verleidelijk leerlingen die geregeld betrapt worden te verplichten om te stoppen met roken. Dit is echter niet de juiste motivatie. Als leerlingen willen stoppen met roken en hiervoor rookstopondersteuning krijgen, moet de interesse en wil van de leerling zelf komen. Er moet een mate van intrinsieke motivatie aanwezig zijn om te stoppen met roken.

7. Problemen bij het omgaan met overtredingen van het rookverbod door het personeel

Het personeel heeft een belangrijke voorbeeldfunctie in de rookvrije school. Leerlingen opvoeden tot niet-rokers en tezelfdertijd personeel toelaten om te roken geeft geen juiste noch éénduidige boodschap. Het schoolpersoneel heeft voor leerlingen een belangrijke normbevestigende rol. Zij zijn, naast de ouders, voorbeeldfiguren voor jongeren. Door als personeelslid niet te roken in schoolgebouwen, op het schoolterrein en tijdens EMA, geef je een duidelijk signaal: niet-roken is de norm.

Voor sommige personeelsleden blijft het moeilijk om zich aan het rookverbod te houden omdat ze verslaafd zijn. Wat doe je dan met overtredingen van het personeel?

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
De school wil het personeel niet beperken in zijn vrijheid.	<ul style="list-style-type: none">• Het is de directie die het personeelslid moet aanspreken bij een overtreding. Het is belangrijk om bij elke overtreding consequent op te treden.• De school kan de afspraken rond roken opnemen in het arbeidsreglement.• Opdat personeelsleden niet meer zouden roken op school kan de school het personeel (net als de leerlingen) sensibiliseren. Dit door folders, brochures mee te geven, informatie op het digitaal schoolplatform te plaatsen, geregeld te herinneren aan de afspraken, ...• Als je een leraar die het rookverbod niet respecteert aanspreekt, wijs dan op de voorbeeldfunctie.• Als de school niet goed weet hoe op te treden bij overtredingen van het rookverbod door een personeelslid, kijk dan hoe de school omgaat met overtredingen van andere afspraken, zoals alcoholconsumptie, te laat op het werk, ...
Het personeel weet niet goed wat wel en niet mag. De school stelt niet duidelijk wat van hen verwacht wordt.	<ul style="list-style-type: none">• Zijn er wel duidelijke afspraken? Communiceer ze dan regelmatig naar alle personeelsleden, bijvoorbeeld via de personeelsvergadering, het digitaal schoolplatform, in de nieuwsbrief, ...• Zorg er als directie voor dat nieuw personeel ingelicht wordt bij indiensttreding.• Is er onduidelijkheid? Zoek samen met een vertegenwoordiging van het personeel naar afspraken, uiteraard binnen de klijlijnen van de wetgeving. De school kan er goed aan doen de rokende collega's te betrekken bij dit overleg en bij het rookbeleid. De directie speelt hierbij een centrale rol.• Een procedure opstellen bij het overtreden van de afspraken zal noodzakelijk zijn voor een transparant beleid.• Het is de taak van de directie om hierop toe te zien. Leraren en andere personeelsleden kunnen eventuele overtredingen wel signaleren aan de directie, maar het is de directie die dient te reageren.
De afspraken zijn niet opgenomen in het arbeidsreglement.	<ul style="list-style-type: none">• Leg als directie alle afspraken over het rookbeleid op school goed vast. Afspraken met het team kunnen als specifieke bepalingen in het arbeidsreglement worden opgenomen overeenkomstig met andere overtredingen.• Als overtredingen van het rookverbod zijn opgenomen in het arbeidsreglement, kan de directie dergelijke overtredingen eventueel aankaarten tijdens het functioneringsgesprek.

Aandachtspunten

- Een personeelslid kan tijdens de pauzemomenten (ochtendpauze, onder de middag, springuren) het schoolterrein verlaten om te roken. Deze situatie is meestal gedekt door de schoolverzekering (informeer bij uw verzekering of dit inderdaad zo is!). Als kanttekening geven we mee dat leerlingen daarentegen meestal niet verzekerd zijn wanneer ze tijdens pauzes de school verlaten om te roken. Uitgezonderd de leerlingen die tijdens de middagpauze toestemming hebben van de ouders om de school te verlaten (en dan valt deze periode onder de verantwoordelijkheid van de ouders).

- Het spreekt voor zich dat een groepje rokende leerkrachten voor de schoolpoort niet goed is voor het imago van de school. De voorbeeldfunctie van de leerkracht en de school gaat zo ook verloren. Maak hierover ook afspraken met het team.
- Als de school wordt geconfronteerd met frequente overtredingen van het rookverbod is een gesprek met de rokers aangewezen, alvorens de directie begint met leraren te sanctioneren. Veelal leidt dit tot een oplossing met betrekking tot de mogelijkheid voor verslaafde rokers om tijdens de pauzes buiten het schooldomein te roken. Betrokkenheid van rokers bij het opstellen van de afspraken verleent de school meer autoriteit en draagvlak. Als enkel niet-rokers beslissen wat de rokers wel of niet mogen, zal dit dikwijls meer weerstand oproepen.
- De manier waarop je omgaat met overtredingen van het personeel kan ook een invloed hebben op de manier waarop de leerlingen omgaan met het rookverbod. Als blijkt dat de school op overtredingen van het personeel niet consequent reageert, dan zullen leerlingen ook geneigd zijn het rookverbod met de voeten te treden. De afspraken en regels worden pas geloofwaardig als ook het personeel en de directie ze respecteren.

8. Taakbelasting van leraren/opvoeders uit balans ('toezichters worden boemannen')

In sommige scholen komt er met het rookbeleid een extra taakbelasting bij voor de leraar of opvoeder die toezicht houdt: hij is niet alleen verantwoordelijk voor het geven van de sanctie, maar ook voor het opvolgen ervan. Hierdoor komt het er vaak op neer dat het betrappen van leerlingen een grotere taakbelasting inhoudt, en dat leraren en opvoeders tijdens het toezicht deze rol misschien minder consequent opnemen. Het is belangrijk om erop te letten dat door het rookbeleid de taakbelasting van leraren en opvoeders bij toezicht niet te groot wordt.

De leraar/opvoeder moet vaak dezelfde leerlingen sanctioneren omwille van het roken. Voor een kern van rokende leerlingen worden de personen die toezicht houden, boemannen. Als leraren of opvoeders het gevoel hebben boemannen te zijn, zullen ze er soms voor terugschrikken om consequent te sanctioneren, wat destructief is voor het rookbeleid op school.

Mogelijke oorzaken

Taak van betrappen en sanctioneren bij één persoon.

Niet alle leraren/opvoeders treden even consequent op met als gevolg dat diegene die wel consequent optreden als boeman gezien worden.

Onduidelijk straf- en beloningsstelsel.

Mogelijke oplossingen

- Je kan de taak van betrappen en sanctioneren opsplitsen. Een voorbeeld hiervan is werken met een systeem van 'politieman' en 'rechter'. De leraren of opvoeders betrappen de leerlingen op het overtreden van het schoolreglement (in se dragen alle personeelsleden deze verantwoordelijkheid). Via een registratiesysteem wordt hiervan melding gemaakt bij de persoon (bijvoorbeeld adjunct-directeur, opvoeder, ...) verantwoordelijk voor het geven van de sanctie. Deze zal dat ook verder opvolgen.

- Het aanspreken en registreren van overtredingen is de verantwoordelijkheid van het hele schoolteam. Hoe meer leraren en opvoeders deze rol in de praktijk opnemen, hoe effectiever het schoolbeleid.

- Het is aangewezen om een duidelijke strafprocedure op te stellen. Bij het opstellen hiervan is participatie van het schoolteam en de leerlingenraad aangewezen.

- Communiceer deze strafprocedure formeel en regelmatig naar personeel, leerlingen en ouders.
- Het personeel motiveren om consequent te sanctioneren is een blijvend aandachtspunt. Beschikken over een breed draagvlak bij het personeel is noodzakelijk om van niet-roken op school de norm te maken.

- Het opstellen van een gedragen, duidelijke strafprocedure is belangrijk.

- Om te weten wat er leeft bij het personeel geef je hen best inspraak bij het ontwikkelen of bijsturen van de strafprocedure (luisteren naar tips van leraren, luisteren naar knelpunten die het personeel ervaart, ...).

- Ook de leerlingen worden best gehoord bij het uitwerken van de strafprocedure.

- Een duidelijke communicatie, via formele en informele kanalen, over de gemaakte afspraken naar het personeel, leerlingen en ouders is essentieel opdat de afspraken rond het rookbeleid gevolgd zouden worden.

- In de communicatie is het ook nodig om het belang van consequent sanctioneren te beklemtonen opdat het rookbeleid in de school geloofwaardig zou zijn.

Aandachtspunten

- Onder strafprocedure verstaan we het opstellen van duidelijke richtlijnen over hoe het personeel moet optreden bij het betrappen van een leerling.
 - o Wie houdt het toezicht en registreert de overtreding?
 - o Aan wie moet de overtreding gemeld worden?
 - o Wie zal de sanctie opvolgen?
 - o Welke gradaties heeft het sanctioneringsplan?

Hierbij is het belangrijk dat personeel, leerlingen en ouders op de hoogte gebracht zijn van deze strafprocedure en hieraan regelmatig herinnerd worden. Ze beschikken best ook over een schriftelijke neerslag (bijvoorbeeld in school- en arbeidsreglement, in brief aan de ouders, op website van de school, ...) van de regels en procedure.

TIP: Voorbeeld van sanctieringsplan:

- 1^e keer betrap: Waarschuwing
- 2^e keer betrap: Nota in de agenda
- 3^e keer betrap: Brief aan de ouders
- 4^e keer betrap: 8^e lesuur nablijven
- 5^e keer betrap: een zinvolle strafstudie of een vormingsmoment over roken volgen

TIP: Voorbeelden van sancties:

- 1) Afnemen van beloningen
- 2) Schrijven van een tekst over roken voor in de nieuwsbrief
- 3) Collage maken over de korte termijngevolgen van roken
- 4) De handen uit de mouwen steken bij schoolacties tabakspreventie

- Het motiveren van het personeelsteam zodat er een breed draagvlak voor het rookbeleid gecreëerd wordt, is geen gemakkelijke opdracht voor de school. Een goed uitgewerkte strafprocedure, zonder teveel extra taakbelasting voor de leraar of opvoeder, en met oog voor een evenwichtige taakverdeling in het straffen, zijn samen met een duidelijke communicatie van belang. Dat deze strafprocedure het best wordt opgesteld in dialoog met het personeelsteam spreekt voor zich.
- De school neemt de afspraken over de strafprocedure bij overtredingen best op in het schoolreglement (en het arbeidsreglement voor overtredingen door personeelsleden). Het moet kunnen dienen als houvast wanneer er twijfels zijn over bijvoorbeeld de rol van elkeen of over welke sanctie er gegeven wordt in een bepaalde situatie.

9. Niet elke leraar sanctioneert consequent

Een loyale houding ten opzichte van het rookbeleid op school mag van elk teamlid verwacht worden. Niet alle leraren sanctioneren echter consequent. Vaak omdat ze dit zelf niet zo belangrijk vinden of misschien omdat hun engagement minder sterk is voor wat betreft gezondheidsbevordering en roken. Leerlingen weten snel bij wie het wel lukt om straffeloos te roken en bij wie niet.

Uiteraard is het al of niet sanctioneren sterk afhankelijk van de situatie en speelt de vertrouwensband met de leerlingen ook een rol in de beslissing van de leraar. Toch moeten er door de personeelsleden minimale afspraken nageleefd worden, zodat het rookbeleid op school niet ondermijnd wordt. Het is nodig om met het volledige personeelsteam tot overeenstemming te komen over deze minimale afspraken en hen daarnaast te motiveren om consequent op te treden.

Mogelijke oorzaken

Personeel is niet op de hoogte van de afspraken over procedure bij overtredingen en sancties.

Personeel heeft het er niet meer voor over om te sanctioneren.

De hele sanctioneringprocedure is een te grote taakbelasting.

Mogelijke oplossingen

- Praktijkvoorbeelden leren dat het goed is om het personeel inspraak te geven bij de afspraken over sanctionering.
- Het volledige schoolteam dient hierover ook (regelmatig) aangesproken te worden. Je kan hiervoor verschillende communicatiekanalen gebruiken (via nieuwsbrief, personeelsvergadering, het digitaal schoolplatform, e-mail, ...).

- Het kan duidelijkheid scheppen als de school het personeel bevrageert over de redenen waarom ze de leerlingen niet (meer) sanctioneren.
- Daarnaast hou je best in het achterhoofd dat het beter is om niet alle taken bij één persoon te leggen: de leraar of opvoeder die toezicht houdt registreert de overtreding, de directeur spreekt de sancties uit, met een beurtrol begeleidt een leraar of opvoeder de sanctie.
- Personeelsleden moeten zich door het team gesterkt voelen in hun handelen. Een draagvlak is van cruciaal belang. Er moet een zekere loyaliteit zijn binnen het hele schoolteam waarbij iedereen consequent handelt.

- Het is aangewezen om de sanctioneringprocedure te evalueren en te bekijken waar de taaklast te groot is en hoe die best kan opgevangen worden.
- Betrokkenheid en inspraak creëren bij het personeel en luisteren naar hun opmerkingen en ideeën over de sanctioneringprocedure kan ervoor zorgen dat het draagvlak in het team vergroot.
- De school vermijdt best om alle taken bij één persoon te leggen. Werken met het 'systeem van politieman en rechter' is aan te raden.
- Integreren in het algemene schoolbeleid is belangrijk: hoe gebeuren sanctioneringen voor andere overtredingen? Kan een gelijkaardige aanpak hier soelaas bieden?

Aandachtspunten

- Draagvlak bij het personeel is essentieel om erin te slagen dat iedereen loyaal is aan het rookbeleid en consequent sanctioneert. Het moet gezegd dat dit geen gemakkelijke opdracht is voor de school. Betrokkenheid en inspraak geven door bijvoorbeeld leraren en opvoeders te bevragen over "*waarom ze niet consequent sanctioneren*" levert niet alleen een vertrekpunt voor een verbeteringsproces, maar zal op zich ook al tot reflectie binnen het team leiden. Belangrijk is dat je met de resultaten van de bevraging ook effectief iets doet en deze ombuigt in acties en initiatieven die aansluiten op de mening van het schoolteam.
- Werken met een 'systeem van politieman en rechter' zorgt ervoor dat niet alle taken bij één persoon liggen. Alle leraren en opvoeders hebben de verantwoordelijkheid om leerlingen te wijzen op het overtreden van het schoolreglement. Daarnaast stel je ook een 'rechter' (bijvoorbeeld adjunct-directeur, opvoeder, ...) aan die de sanctie zal bepalen en opvolgen. Op die manier ligt de taakbelasting niet bij één persoon.

10. Problemen met externe bezoekers die roken op het schooldomein

Op een schooldomein komen heel wat externe bezoekers over de vloer. Dit kunnen mensen zijn die diensten leveren aan de school (leveranciers, extern onderhoudspersoneel, bouwvakkers op de werf verbonden aan het schooldomein, ...) of bezoekers die gebruik maken van de infrastructuur van de school (bijvoorbeeld zwembad, sporthal toegankelijk voor derden, verhuur van leslokalen, ...). Ook van deze mensen wordt verwacht dat ze het rookverbod op het schooldomein naleven. Zo geef je een duidelijk voorbeeld aan de leerlingen.

Er is een algemene mentaliteitswijziging op het vlak van roken. Sinds aangetoond werd dat passief roken schadelijk is voor de gezondheid zijn er heel wat wetgevende maatregelen die het passief roken beperken. Roken in de cafetaria van de voetbalclub, in de trein, op het werk of op restaurant is niet meer toegelaten. Ook daar word je er op aangesproken als je de wetgeving overtreedt. De wetgeving die geldt op het schooldomein gaat een stap verder, ze beschermt niet enkel kinderen en jongeren tegen de gevolgen van passief roken, maar houdt ook rekening met de opvoedende taak van de school bij het promoten van een rookvrije leefstijl bij jongeren en volwassenen.

Mogelijke oorzaken

Geen duidelijke communicatie van het rookverbod naar externen.

Niet consequent aanspreken wanneer externen het rookverbod overtreden.

De school ziet het niet als haar taak om de externen hierop aan te spreken of durft dit niet te doen.

Geen duidelijke afspraken en dus ook geen goede communicatie.

De school ziet dit als een tijdelijk probleem en doet de moeite niet hierop in te gaan.

Mogelijke oplossingen

- Neem afspraken over roken op in het contract dat wordt afgesloten met derden die diensten leveren aan de school of de infrastructuur van de school gebruiken (bijvoorbeeld contract met leverancier, huurovereenkomst, ...).
- Geef het rookverbod duidelijk aan met rookverbodtekens, zeker ook in de buitenruimtes van de school.
- Spreek externe bezoekers consequent aan bij overtredingen. Alleen zo kan je het rookverbod op school hardmaken.
- Communiceer de consequente houding van de school wat betreft het rookverbod dat evenzeer geldt voor externe bezoekers, ook duidelijk naar de leerlingen.
- Wijs het schoolteam op hun verantwoordelijkheid voor het aanspreken van externe bezoekers bij overtredingen.

- Sensibiliseer het personeel om ook de externe bezoekers aan te spreken bij overtredingen. Duid eventueel enkele verantwoordelijken aan (directie, opvoeders, coördinatoren, ...), waarnaar personeelsleden zich kunnen richten wanneer ze een overtreding door derden zien.

- De school doet er goed aan om de externen op de hoogte te brengen van de interne afspraken.
- Het vermanende vingertje achterwege laten en via een constructief gesprek de boodschap duidelijk stellen is belangrijk.
- Als de school dit vooraf opgenomen heeft in het reglement, leveringscontract, huur- of gebruiksovereenkomst staat de school sterker in haar schoenen.

- Maak afspraken voor externe bezoekers over het rookverbod. Bijvoorbeeld: geldt het rookverbod in open lucht ook na 18u30? Indien nee: Wie zal er dan voor zorgen dat er geen peuken op de speelplaats liggen?
- Communiceer deze afspraken ook naar leveranciers en bezoekers.

- Het is van belang dat de school dit probleem niet van de baan schuift vanwege het tijdelijke karakter. In de praktijk is deze problematiek meestal blijvend en kan deze leiden tot het ondergraven van het rookverbod bij personeelsleden en leerlingen.
- Verantwoordelijkheden opnemen en afspraken maken is de boodschap. Zo geef je als school een duidelijk signaal, ook naar de eigen leerlingen en personeelsleden.

Aandachtspunten

- Als de school de infrastructuur verhuurt of laat gebruiken door externen zet je de reglementering over het rookverbod best standaard in de gebruiks- of huurovereenkomst. De school heeft op die manier een extra poot om op te staan en kan hier ook gevolgen tegenover stellen voor het verdere gebruik van de infrastructuur (bijvoorbeeld bij overtreding volgend schooljaar geen eerste keus voor huren infrastructuur).

11. Moeilijkheden met het rookverbod tijdens naschoolse activiteiten (eetfestijn, kerstmarkt, oudervergadering, opendeurdag, personeelsvergadering, leerlingenraad)

Er geldt een totaal rookverbod op school in alle gesloten en open plaatsen. Dit rookverbod is permanent geldig in de gesloten plaatsen. Enkel op wekdagen tussen 18u30 's avonds en 6u30 's morgens en tijdens het weekend is het wettelijk toegelaten te roken in openlucht. De school kan dit rookverbod uitbreiden in het kader van haar eigen rookbeleid, zodat bijvoorbeeld ook tijdens het weekend en tussen 18u30 's avonds en 6u30 's morgens het roken in openlucht niet is toegelaten.

Het kan verwarrend zijn voor leerlingen en personeel dat er plots wel mag gerookt worden op het schooldomein (in openlucht) wanneer bijvoorbeeld de leerlingenraad of een personeelsvergadering na 18u30 plaatsvindt.

Bij een uitbreiding van het rookverbod buiten de wettelijke uren is het belangrijk dat de school deze uitbreiding consequent toepast. Als er ook na 18u30 een rookverbod geldt dan dient dit niet enkel nageleefd te worden voor naschoolse activiteiten met leerlingen (bijeenkomst van de leerlingenraad, toneelrepetitie, ...), maar ook voor activiteiten met personeel en ouders (personeelsvergadering, oudervergaderingen, bijeenkomst van de schoolraad, ...).

Mogelijke oorzaken

Tweestrijd tussen een al dan niet 24/24u rookverbod, geen duidelijke visie.

Ook al is de school 24/24u rookvrij, men doet toch zijn zin.

Mogelijke oplossingen

- De school bepaalt best haar visie in verband met het rookbeleid: hoe ver wil ze gaan in het rookverbod (wil ze dit verder uitbreiden: langer laten gelden, permanent rookverbod, ook voor activiteiten buiten de school, ...) en in welke mate is deze uitbreiding realistisch?
- Eens de knoop doorgemaakt is welke regels de school hanteert, zal het éénduidig optreden bij overtredingen noodzakelijk zijn om te slagen.
- Het is essentieel om de afspraken regelmatig te communiceren zodat het rookbeleid op school gedragen wordt. De school kan de communicatie naar leerlingen, personeel, ouders en externe bezoekers best verspreiden via verschillende bestaande communicatiekanalen.

- De school moet zich de vraag stellen in welke mate een uitgebreid (bijvoorbeeld permanent) rookverbod realistisch is binnen de eigen schoolsituatie.
- De school doet er goed aan om op activiteiten buiten de schooluren expliciet te communiceren dat er een rookverbod geldt op het schooldomein.
- Aanvullend is het belangrijk het rookverbod voldoende kenbaar te maken door middel van signalering zodat de bezoekers zien dat er een rookverbod geldt.
- Spreek overtreders consequent aan, ongeacht wie ze zijn.

Aandachtspunten

- Beslis je als school om het roken in openlucht tijdens het weekend en buiten de wettelijke uurregeling toe te laten, zorg er dan voor dat er geen peuken blijven liggen op de speelplaats, parking of in de tuin.
- Wend contactmomenten met ouders aan om hen meer te betrekken bij het rookbeleid op school. Tijdens een opendeurdag kan je bijvoorbeeld het rookbeleid door de leerlingen laten communiceren via een stand met kunstwerken over tabakspreventie of andere sensibiliserende campagnes.
- Het kan zijn dat de school vanuit de inrichtende macht, de scholengroep of de scholengemeenschap de afspraak meekrijgt om een 24/24u rookverbod in te voeren. De school dient haar manier van werken hierop af te stemmen, maar wel met realistische doelen afhankelijk van de schoolspecifieke situatie. Wat bijvoorbeeld met een school waarnaast er een internaat gelegen is op het schooldomein ?

12. Moeilijkheden met het rookverbod tijdens EMA (extra-murosactiviteiten)

Tijdens extra-murosactiviteiten geldt het rookverbod van 6u30 's morgens tot 18u30 's avonds, zowel op week- als op weekenddagen. Vaak heerst er tijdens deze activiteiten een gemoedelijkere sfeer, waardoor het soms moeilijk wordt om op een goede manier om te gaan met de wetgeving. Uit het project blijkt dat scholen tijdens extra-murosactiviteiten regelmatig overtredingen op het rookverbod signaleren. Het is niet altijd evident hierop even consequent te reageren als wanneer je je op het schooldomein bevindt.

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
Leerlingen ervaren een lossere sfeer tijdens extra-murosactiviteiten.	<ul style="list-style-type: none">• Het is belangrijk om op voorhand duidelijke grenzen te stellen en ze tijdens de EMA ook te herhalen.• Het is daarnaast aangewezen om de afspraken die tijdens EMA gelden, vooraf expliciet te communiceren naar leerlingen, ouders en personeel waarbij ook wordt meegegeven welke sancties gekoppeld worden aan de overtreding (eventueel verwijzen naar schoolreglement).• Geef leerlingen die zich wel aan de afspraken houden een schouderklopje.
Tijdens de vrije momenten is het moeilijk om roken in te perken.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe sneller het ongewenst gedrag wordt aangepakt, hoe beter.• Zeg leerlingen '<i>waarom</i>' je wilt dat ze zich tijdens de EMA aan de regels houden. Op die manier maak je de leerling duidelijk dat je als school een verantwoordelijkheid hebt en die ook wil opnemen, maar dat je ook bereid bent om te luisteren.• Luister naar de leerlingen waarom ze het rookverbod overtreden. Het leert je de reden van het gedrag kennen. Op die manier kan je beter naar een oplossing zoeken.• Het werkt motiverend als de leerlingen die de regels niet overtreden beloond worden voor hun goed gedrag.
Geen duidelijke en uniforme afspraken.	<ul style="list-style-type: none">• De school doet er goed aan om op voorhand éénduidige afspraken te maken voor EMA en ze op één lijn te zetten met de regels die gelden op het schooldomein.• Leg de consequenties van het overtreden van het rookverbod ook op voorhand vast (in overeenstemming met andere overtredingen).• Communiceer deze afspraken duidelijk naar de leerlingen, personeel en ouders. Zo is er geen discussie als er zich tijdens de EMA een probleem voordoet.• Tijdens de EMA de leerlingen eraan herinneren dat er een rookverbod geldt, zorgt ervoor dat ze de regels hieromtrent niet vergeten.
Leraren treden niet consequent op.	<ul style="list-style-type: none">• Als de school vooraf afspraken maakt over wat de gevolgen zijn van het overtreden van het rookverbod, dan is het voor de leerkrachten gemakkelijker om consequent op te treden.• Door het communiceren van de afspraken naar leerlingen, ouders en personeel weten de leerlingen goed wat er hen boven het hoofd hangt.• Benadruk het belang van consequent optreden tijdens EMA bij het personeel. Als er niet consequent wordt opgetreden zien de leerlingen niet in waarom ze zich verder aan de regels moeten houden.

Aandachtspunten

- Zorg dat er een duidelijke communicatie is naar leerlingen, ouders en personeel over de afspraken die gelden tijdens een extra-murosactiviteit. Doe dit tijdig, bijvoorbeeld tijdens een eerste communicatie over de schooluitstap. Geef ook aan wat dit rookverbod precies inhoudt en verwijs naar het schoolreglement als deze afspraken daarin worden vermeld. Een school kan beslissen om het rookverbod uit te breiden (ook na de wettelijke uurregeling) of een moment voorzien waarop leerlingen en personeel wel de kans krijgen om te roken, bijvoorbeeld na 18u30. Als je op voorhand weet aan welke afspraken je je moet houden (en wanneer je eventueel wel mag roken), wordt de kans op overtredingen kleiner.

- Leerlingen, ook van secundaire scholen, kijken op naar leraren en nemen er een voorbeeld aan. Vandaar dat het ook belangrijk is dat het schoolteam loyaal is aan het rookbeleid van de school en zijn voorbeeldfunctie ook ten volle vervult tijdens een EMA.

De brochure 'Als de rook uit je school is verdwenen' met uitleg over de wetgeving kan je downloaden via www.gezondeschool.be. De wetgeving met betrekking tot de extra-murosactiviteiten staat erin beschreven. Je vindt er ook een informatieve flyer voor leerlingen en ouders.

Op <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2008/0819-rookverbod.htm> kan je terecht voor veelgestelde vragen i.v.m. het rookverbod in scholen en CLB's.

13. Moeilijkheden met het rookverbod tijdens stages

Wanneer leerlingen in het kader van hun opleiding stage lopen kan het gebeuren dat de stageplaats het niet zo nauw neemt met de rookreglementering of gewoon een andere reglementering heeft dan de school (bijvoorbeeld een bedrijf waar wel buiten mag gerookt worden).

Leerlingen die stage lopen hebben een stageovereenkomst en worden beschouwd als werknemers. Daarom vallen ze onder de regelgeving 'Roken op de werkplek' (zie ook www.gezondwerken.be), waar het wettelijk gezien verboden is in binnenruimtes te roken. Op sommige stageplaatsen kunnen leerlingen dus roken.

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
De cultuur op het werk laat roken toe.	<ul style="list-style-type: none">• In de stageovereenkomst staan de afspraken tussen school en stageplaats. Door de band staan hier geen afspraken in over roken op de stageplaats. De school kan enkel vragen om het officiële rookbeleid van de stageplaats op te nemen (en dus niet het rookbeleid van de school).• De school kan geen extra afspraken of regels in verband met het rookverbod afdwingen bij de stageplaats.• Wel kan ze de leerlingen informeren over deze problematiek en aangeven dat op andere werkplekken wel een volledig rookverbod wordt gehandhaafd. Ze kan dit plaatsen binnen haar educatie met betrekking tot arbeidsattitudes: de regels aangaande roken opvolgen tijdens het werk is verplicht.
De stageplaats is niet op de hoogte van het standpunt van de school.	<ul style="list-style-type: none">• De school doet er goed aan om tijdens de contactmomenten met de stageplaats haar rookbeleid en de motivatie hiervoor te communiceren. Wanneer de stageplaats hiervan op de hoogte is, kan zij hiervoor ook begrip tonen.

Aandachtspunten

- Wanneer de school een goede band heeft met de stageplaats of nieuwe overeenkomsten afsluit, kan ze het rookbeleid en de regels die gelden op school en op de stageplaats ter sprake brengen. Het is belangrijk dat beide partijen elkaars visie en beleid kennen en hiernaar bij de stageleerling kunnen verwijzen. Met het zoeken naar overeenkomsten kunnen de school en de stageplaats hun houding over roken bij de leerling gemakkelijker communiceren en hem beter sensibiliseren.
- Voldoende aandacht besteden aan de communicatie betreffende de regels over het roken op de stageplaats is belangrijk. Leerlingen moeten zich ervan bewust worden dat dit deel uitmaakt van hun werkattitudes. Zo kan de school in de lessen bijvoorbeeld aandacht besteden aan het hoe en waarom van de rookwetgeving in het kader van de veiligheid en werkomstandigheden.

14. Geen of een beperkt aanbod van rookstopondersteuning voor leerlingen

Rookstopondersteuning is een belangrijk aspect bij een rookbeleid op school. De gemiddelde leeftijd waarop jongeren beginnen te roken is 14 jaar. Bij jongeren van 16-17 jaar rookt al 25%. De verslavingsgraad van jongeren wordt vaak onderschat. Jongeren kunnen wel degelijk interesse hebben in het stoppen met roken. Uit onderzoek blijkt dat 43% van de jongeren die roken tussen 15 en 18 jaar al heeft geprobeerd om te stoppen met roken. Daarom is het ook een meerwaarde als de school een aanbod heeft om de leerlingen te ondersteunen. Het aanreiken van rookstopondersteuning is vanaf het 4e jaar een belangrijk aandachtspunt voor scholen.

Mogelijke oorzaken

De school weet niet waar ondersteunend materiaal of rookstopacties te vinden zijn.

De school is er zich niet van bewust dat rookstopondersteuning een onderdeel is van een rookbeleid op school.

De leerlingen zijn nog niet voldoende gesensibiliseerd.

Er is bij de leerlingen geen vraag naar rookstopondersteuning.

Geen middelen en/of te grote taakbelasting voor de school.

Mogelijke oplossingen

- Bij partners zoals CLB of Logo kan de school terecht om materialen te bekomen.
- Het is ook de moeite waard om een blik te werpen op de links opgenomen in bijlage 1 onder de rubriek *informatie over rookstopondersteuning*.

- Als de school definitief aan de slag wil met rookstopondersteuning kan je via de links opgenomen in bijlage 1 (rubriek *informatie over rookstopondersteuning*) de nodige informatie krijgen. Ook bij het CLB en het Logo kan de school terecht.

- Rookstopondersteuning zal niet erg populair zijn als de leerlingen die roken niet gemotiveerd zijn. Vandaar dat het belangrijk is om tabakspreventie te integreren in de lessen.
- De school kan starten met laagdrempelige acties rond rookstop, bijvoorbeeld affiches ophangen, visitekaartjes of brochures van de Tabak Stop Lijn uitdelen, het nummer van de Tabak Stop Lijn ophangen, ...
- Om na te gaan of de leerlingen bereid zijn om rookstopsessies te volgen kan je aan de hand van een vragenlijst peilen naar hun interesse.

- De school gaat best eerst na of dit werkelijk zo is door bijvoorbeeld een anonieme enquête af te nemen bij de oudere leerlingen. Je kan leerlingen bij de organisatie van deze bevraging betrekken, bijvoorbeeld door de leerlingenraad te vragen deze bevraging op zich te nemen.
- Een oproep met een concreet laagdrempelig aanbod kan de interesse opwekken.
- Een goede en uitgebreide sensibilisatie is ook hier van belang.

- Laagdrempelige acties zoals de folder van Feel Free, het nummer van de Tabak Stop Lijn of informatie over stoppen met roken aanbieden is kosteloos, maar helpt om rookstopondersteuning aan te kaarten in de school.
- Het aanbieden van rookstopsessies op school heeft een bewezen effect. Deze interventie zorgt ervoor dat leerlingen vaardigheden en attitudes aanleren die hen weerbaarder maken bij hun stoppogingen.

Aandachtspunten

- Het hoofdstuk *Een rookbeleid op school* in deze handleiding kan als info dienen om directie en collega's over de inhoud en het belang van rookstopondersteuning op school te informeren.
- De school kan een leerlingenenquête afnemen om de interesse naar rookstopondersteuning bij leerlingen na te gaan. Navigeer hiervoor naar bijlage 6.

- De school dient bij het invoeren van een aanbod voor rookstopondersteuning haalbare doelen voor ogen te houden. Het is niet realistisch om te verwachten dat iedereen die bijvoorbeeld aan een reeks rookstopsessies deelneemt ook effectief stopt. Belangrijk is te weten dat je wel degelijk kennis, inzichten en vaardigheden bijbrengt bij het proces van stoppen met roken. Op deze manier zijn de leerlingen gewapend in het ondernemen van een volgende rookstopoging.
- Vooraleer de school een aanbod voor rookstopondersteuning op poten zet, dient ze er zich van te vergewissen dat er onder de leerlingen en het personeel voldoende openheid voor bestaat. Pas als de school voldoende gesensibiliseerd heeft, kan zij een dergelijke interventie opzetten.

15. Moeilijk om gemotiveerde leerlingen te vinden voor rookstopsessies in groep

Het aanreiken van rookstopondersteuning is vanaf het 4e jaar een belangrijk aandachtspunt voor scholen. Een mogelijkheid om het rookstopaanbod binnen de school vorm te geven is het organiseren van Feel Free (methodiek voor rookstopondersteuning in groep, ontwikkeld voor jonge rokers). Door in groep te stoppen met roken ervaren de stoppers veel steun aan elkaar. De leerlingen hebben minder het gevoel er alleen voor te staan. De Feel Free methodiek heeft bewezen effectief te zijn (er is een daling van het aantal rokers) en heeft een positieve invloed op de intentie om te stoppen met roken.

Het is niet altijd makkelijk om een voldoende aantal gemotiveerde leerlingen te vinden die interesse hebben om deze rookstopsessies te volgen. Leerlingen worden ook sterk beïnvloed door de sociale druk. Hun imago is belangrijk en ze willen niet 'afgaan' voor hun vrienden. Het succes van de organisatie van rookstopondersteuning hangt dus samen met de mate waarin de school erin slaagt niet-roken als norm te installeren.

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
Leerlingen zijn nog niet 'klaar' om een rookstopcursus te volgen.	<ul style="list-style-type: none">• Het is een prioritair aandachtspunt om de leerlingen te sensibiliseren over roken. Enerzijds kan dat gebeuren door aandacht te hebben voor tabakspreventie tijdens de lessen. Anderzijds kunnen kleine acties, zoals affiches van de Tabak Stop Lijn of het ophangen van de kortetermijnevolgen van roken in de toiletten, ook helpen om de leerlingen te sensibiliseren.• Een volgende stap kan zijn om na te gaan of de leerlingen inderdaad te vinden zijn voor een aanbod van rookstopondersteuning en te weten te komen naar welk soort aanbod hun voorkeur uitgaat. Niet alle leerlingen zijn geholpen met dezelfde rookstopmethode. Aan de leerlingen die het niet zien zitten om Feel Free te volgen kan men ook informatie aanbieden zoals het nummer van de Tabak Stop Lijn, kaartjes van de Tabak Stop Lijn, ...• Als de leerlingen gemotiveerd zijn om te stoppen met roken en 'klaar' zijn voor rookstopondersteuning kan je starten met laagdrempelige acties over rookstop.
De leerlingen weten niet dat dit aanbod er is op school.	<ul style="list-style-type: none">• Als de school beslist om rookstopondersteuning aan te bieden is het goed om publiciteit te maken voor het nieuwe aanbod.• Een belangrijke partner om te helpen bij de bekendmaking is de leerlingenraad.• Aanvullend kan je een infomoment organiseren over roken en rookstop. Dan kan je ook de rookstopsessies bekendmaken.• Als de school merkt dat er extra nood is aan informatie kan de Feel Free-begeleider eventueel van klas tot klas gaan om het aanbod bekend te maken.
Vraagt een groot engagement van de leerlingen.	<ul style="list-style-type: none">• De school doet er goed aan om de rookstopsessies in te plannen op een haalbaar moment, bijvoorbeeld tijdens de middagpauze, zodat leerlingen niet langer moeten blijven na schooltijd.

Aandachtspunten

- Een rookstopcursus kan niet zomaar binnen een school georganiseerd worden zonder dat er hiervoor een breed draagvlak bestaat. Een positief klimaat scheppen rond niet-roken is een belangrijke stap. Dit kan door sensibiliserende activiteiten over roken, niet roken en rookstop te organiseren en door aandacht aan het thema te besteden in de lessen.
- Een aanbod van rookstopondersteuning zoals Feel Free organiseren, vraagt van de school enige praktische organisatie. Plan vooraf goed hoe dit in de school wordt uitgewerkt:
 - Wie begeleidt de sessies?
 - Wanneer en waar vinden deze plaats?
 - Hoe gaan we hiervoor gemotiveerde leerlingen rekruteren?

- Naast het organiseren van een rookstopcursus bestaan er nog heel wat andere methoden om rokers te ondersteunen in een rookstop poging. Sommige leerlingen hebben bijvoorbeeld geen interesse om dit proces in groep te doorlopen, maar willen misschien graag een individuele begeleiding, neem hierover contact op met het CLB.

In bijlage 1 onder de rubriek *informatie over rookstopondersteuning* kan de school meer links en informatie over rookstopondersteuning van leerlingen vinden.

16. Geen aanbod van rookstopondersteuning voor personeel

Een school is niet enkel een educatieve omgeving voor leerlingen, maar ook een werkplek waar de nodige aandacht moet besteed worden aan het personeel. Toch blijkt dat scholen, als het op gezondheidsbeleid aankomt, vaak heel wat beter scoren voor leerlingen dan voor personeel. Het is van belang dat ook voldoende aandacht wordt besteed aan rookstopondersteuning voor het personeel. Het voorbeeldgedrag van het personeel is essentieel in een rookvrije school, maar ook het werken aan welzijn en gezondheid van de werknemers is een opdracht voor de werkgever (de school). Enerzijds faciliteert dit de wettelijke verplichtingen die op de werkvloer nageleefd moeten worden (gemakkelijker in stand houden van rookverbod, realiseren van rookvrije school), maar zorgt het ook voor positieve effecten op de werkvloer (beter functioneren, goed imago, minder ziekteverzuim, ...) en op de werknemer (betere gezondheid, meer jobtevredenheid, minder ziekte, ...).

Mogelijke oorzaken

De school is er zich niet van bewust dat ook rookstopondersteuning voor personeel deel uitmaakt van het rookbeleid.

De school is niet op de hoogte van de mogelijke opties voor ondersteuning van personeelsleden die willen stoppen met roken.

Dit is geen prioriteit van de school.

Er zijn geen personeelsleden die willen stoppen met roken.

Mogelijke oplossingen

- Omdat de school en het personeel een belangrijke voorbeeldfunctie hebben in het promoten van een rookvrije leefstijl is ondersteuning en dus de nodige aandacht voor het rokende personeel zeker en vast aangewezen.
- Zet dit thema op de agenda van een werkgroep personeelsbeleid of van de personeelsvergadering. Betrek uw preventieadviseur erbij. Hij/zij werkt vanuit een veiligheids- en welzijnsbeleid voor het personeel.
- Personeel bewust maken van de gevolgen van roken is een eerste stap die door sensibiliserende acties bewerkstelligd kan worden.

- Via de links opgenomen in bijlage 1 onder de rubriek *informatie over rookstopondersteuning* kan de school meer informatie opzoeken.
- Ook de schoolnabije partners en het Logo kunnen de school hierover meer informatie geven, maar daarnaast heb je ook een aantal externe organisaties met een aanbod:
 - Sommige steden of gemeenten bieden ondersteuning voor rookstop aan.
 - Ook bij mutualiteiten en de huisarts kan je terecht voor ondersteuning.

- Rookstopondersteuning aanbieden hoeft op zich niet veel tijd in beslag te nemen. In de leraarskamer kan je informatie beschikbaar stellen over de opties om te stoppen met roken. De school kan bijvoorbeeld een opsomming maken van interessante websites en informatie over stoppen met roken. Hiervoor kan je verwijzen naar de links voor informatie rond rookstopondersteuning in bijlage 1.
- Informeren bij je lokale partners geeft zicht op wat er in de regio beschikbaar is. Misschien zitten hier laagdrempelige acties en informatiebrochures bij die de school kan gebruiken in het kader van rookstopondersteuning.

- Door via een bevraging bij het personeel na te gaan of er nood is aan ondersteuning bij rookstop kan de school te weten komen of er personeelsleden zijn die willen stoppen met roken.
- Kleine sensibiliserende acties kunnen sommigen over de streep trekken. Zorg dat je leraren voldoende informeert over de verschillende soorten initiatieven voor rookstopondersteuning.

Aandachtspunten

- Voor de bevraging die je bij het personeel kan afnemen om een zicht te krijgen op de interesse in rookstopondersteuning verwijzen we naar bijlage 7.

TIP: Vanaf 1 oktober 2009 is professionele hulp bij het stoppen met roken toegankelijker door een gedeeltelijke terugbetaling van rookstopconsultaties door het RIZIV. Voorwaarde is dat de rookstopconsultaties worden uitgevoerd door een arts of erkend tabakoloog. Meer informatie hierover via www.vrgt.be.

17. Communicatie en overlegstructuur

Een goede communicatie rond het gevoerde rookbeleid is noodzakelijk. Enkel op die manier maak je kans dat het beleid gedragen is en effectief uitgevoerd wordt. Als het personeel niet op de hoogte is van het rookbeleid is het moeilijk om acties te ondernemen.

Werkgroepen kunnen efficiënt zijn om aan bepaalde thema's op school te werken. Als de school hiervoor aansluiting kan vinden met bestaande werkgroepen (bijvoorbeeld gezondheid, middelenpreventie, ...) kan zij via deze kanalen het rookbeleid verder gestalte geven. Wanneer er geen werkgroep op school is waarin dit thema past, dan kan je een nieuwe werkgroep oprichten. De werkgroep is niet alleen verantwoordelijk voor het uitwerken van het rookbeleid of andere thema's, maar zorgt er ook voor dat er een groter draagvlak gecreëerd wordt voor het rookbeleid.

Een werkgroep is niet voor alle scholen een haalbare kaart. Het kan dat één of twee personen de taak krijgen om het rookbeleid op school uit te werken, maar deze staat/staan er dan helemaal alleen voor, met het risico op een kleiner draagvlak. De ondersteuning vanwege de directie wordt dan nog belangrijker.

Mogelijke oorzaken

Geen tijd om een werkgroep op te richten.

Geen gemotiveerde personeelsleden voor de werkgroep.

Past niet binnen de werking van de school (de school gebruikt geen werkgroep).

Mogelijke oplossingen

- Het kan voor de school interessant zijn om eerst na te gaan over welke overlegstructuren ze beschikt.
- Is het mogelijk om het thema 'rookbeleid' aan te kaarten binnen een bestaande overlegstructuur? Dan is er geen nieuwe werkgroep nodig.
- Zorg ervoor dat bij het overleg over het rookbeleid de directie en enkele leraren betrokken zijn.
- Naast een werkgroep dien je ook te werken met de bestaande communicatie- en overlegkanalen naar het hele team, de ouders en de leerlingen.
- Als de school niet met een werkgroep werkt, kan je een coördinator - bij voorkeur twee - aanstellen om het rookbeleid te trekken. Deze coördinator(en) heeft(hebben) best voeling en contact met de verschillende actoren in de school om op die manier een breder draagvlak te creëren (bijvoorbeeld aanspreken van individuele collega's, het thema aanbrengen als agendapunt op de personeelsvergadering, agendapunt uitwerken voor teamoverleg, ouderbijeenkomst of leerlingenraad).

- Het is goed om personeelsleden eerst te informeren over wat de taken binnen de werkgroep zullen inhouden. Onzekerheid is een drempel, men zegt sneller 'neen' tegen vage opdrachten. Informeren kan de onzekerheid wegnemen. Realistische doelen stellen is hier van belang.
- De school kan ook benadrukken dat je door de werkgroep juist de taken kan verdelen zodat taakbelasting dus niet veel groter wordt.
- Een gemotiveerde coördinator aanstellen kan er misschien voor zorgen dat andere personeelsleden toch gemotiveerd raken om in de werkgroep te zetelen.
- Een werkgroep hoeft niet enkel te bestaan uit leraren, maar ook de directie, de preventieadviseur en de leerlingenbegeleider zijn hierin best betrokken. Leerlingen en ouders kunnen eventueel via andere werkvormen participeren (bijvoorbeeld door de items uit de werkgroep als een agendapunt mee te nemen naar de leerlingenraad, schoolraad, ...).
- Bovendien kan de school ook ondersteuning van buitenaf vragen om het rookbeleid mee te ontwikkelen. Je kan het CLB of Logo uitnodigen in de werkgroep.

- Als de school niet met werkgroepen werkt dan bekijk je best op welke manier je toch 'samen' aan het rookbeleid kan werken. Het is vooral van belang dat de last niet op de schouders van één persoon terecht komt. Dit is niet alleen nadelig voor het slagen van de acties rond het rookbeleid, maar het komt ook het draagvlak (een belangrijke pijler binnen het rookbeleid) niet ten goede.
- Als je helemaal niet met een werkgroep werkt, kan je een coördinator - bij voorkeur twee - aanstellen om het rookbeleid te trekken. Deze coördinator heeft best voeling en contact met de verschillende actoren in de school om op die manier een breder draagvlak te creëren.

TIP: Als er al een werkgroep of een andere overlegstructuur bestaat waarin het thema 'rookbeleid' past, is het niet nodig om een nieuwe werkgroep op te richten. Het is ideaal als je dit in de algemene schoolwerking kan opnemen. Daarenboven versterk je het draagvlak door de nodige communicatiekanalen te voorzien naar het schoolteam, de leerlingen en de ouders.

Aandachtspunten

- Een werkgroep kan bestaan uit één of meer afgevaardigden van alle groepen die een rol spelen binnen de school. Leerlingen, leraren, directie, ouders, onderhouds- en keukenpersoneel, administratief en opvoedkundig personeel en leerlingenbegeleiding kunnen op zich allemaal in de werkgroep zetelen. Het is dus niet enkel de taak van leraren en directie om in de werkgroep te zetelen, maar in de praktijk is het vaak moeilijk om al deze partners aan tafel te krijgen. Daarom gebruik je best andere werkvormen bij bijvoorbeeld leerlingen en ouders (bijvoorbeeld: klasgesprek, agendapunt op ouderraad, ...). Het is ook altijd handig om zowel rokers als niet-rokers in de werkgroep te hebben.

TIP: Samenstelling werkgroep:

Minimaal: enkele leraren - directie

Bij voorkeur aangevuld met: preventieadviseur - schoolinterne leerlingenbegeleider - technisch personeel - CLB-contactpersoon

Mogelijk ad hoc erbij te betrekken: Logo - pedagogisch begeleider

Leerlingen en ouders kunnen hierbij betrokken worden, hoewel hier andere, meer geschikte werkvormen voor bestaan (bijvoorbeeld hen betrekken en inspraak geven via leerlingenraad of schoolraad).

- Een werkgroep heeft verschillende voordelen. Enerzijds is er door de werkgroep een breed draagvlak, want door de mening van verschillende groepen te integreren in het rookbeleid zal het ook door een ruime groep mensen ondersteund worden. Anderzijds creëer je op deze manier ook een grotere betrokkenheid en valt de werklast niet op de schouders van één persoon. De werkgroepen kunnen ook over de verschillende schooljaren borg staan voor een zekere continuïteit van dit beleid.
- Maak afspraken over hoe de werkgroep communiceert met het personeelsteam. Dit kan bijvoorbeeld via personeelsvergaderingen. Waak erover dat het gekozen kanaal garandeert dat het hele team op de hoogte is van het rookbeleid. Daarnaast kan je via dit kanaal ook inspraak van het hele team realiseren (wat het draagvlak alleen maar ten goede komt).

18. Onvoldoende draagvlak bij de leraren. Geen gelijke visie op het beleid

Als de school voor het rookbeleid niet het hele personeelsteam achter zich heeft, kunnen er problemen ontstaan. Een ongelijke visie op het rookbeleid onder het personeel kan zich uiten in het niet consequent sanctioneren, het gezondheidsthema niet aankaarten in de lessen, roken op het schooldomein, ...

Allemaal voorbeelden die misschien wel herkenbaar zijn voor de school. Vandaar dat de voorbeeldfunctie van het personeel en van de school de rode draad vormen bij een school waar niet-roken de norm is. Om dit te bereiken heeft de school een breed draagvlak nodig binnen het schoolteam.

Mogelijke oorzaken

Schoolteam is niet of te weinig geïnformeerd over het rookbeleid op school.

Personeel heeft een te grote taakbelasting.

Personeel heeft andere zorgen dan het rookbeleid.

Mogelijke oplossingen

- Opdat het personeel zich betrokken zou voelen bij het rookbeleid op school is regelmatig communiceren belangrijk. De school dient ervoor te zorgen dat ze bij de communicatie het volledige personeel bereikt (ook technisch personeel, poetsdienst, ...). Ook kleine initiatieven kunnen vruchten afwerpen, bijvoorbeeld flyers in de leraarskamer leggen met een overzicht van de acties van de werkgroep, melden op het digitaal schoolplatform welke punten besproken werden in de werkgroep, ...

- Het is nodig om het personeel te sensibiliseren - zeker bij nieuwe afspraken en acties - zodat de personeelsleden het belang ervan inzien.

- Je kan het draagvlak vergroten door het personeel te betrekken en hen expliciet inspraak te geven. Het rookbeleid kan bijvoorbeeld besproken en beslist worden in de personeelsvergadering.

- De school doet er goed aan om te zorgen dat er een werkgroep is die aan het rookbeleid op school werkt. Op die manier kan je de taken wat verdelen en valt niet alle last op de schouders van één of twee personen. Onrechtstreeks zorgt de school er zo ook voor dat het draagvlak groter wordt. Leg vast hoe de werkgroep communiceert met het hele schoolteam, bijvoorbeeld via de personeelsvergaderingen.

- Het rookbeleid op school hoeft niet altijd veel werk mee te brengen. De school moet hierbij haar eigen tempo bepalen: ze kan kiezen voor laagdrempelige acties, voor een geleidelijk proces, ...

- De school doet er vanuit haar voorbeeldfunctie goed aan om voldoende aandacht te besteden aan tabakspreventie en te werken aan een rookvrij schooldomein. Roken is uiteraard maar een klein onderdeel van het schoolleven, maar belangrijk genoeg om zeker op te nemen in het schoolbeleid.

- Kleine acties kunnen de school al aardig op weg helpen, samen met de werkgroep kan de school stap voor stap het rookbeleid structureel inbedden in de werking van de school.

- De school is wettelijk verplicht om een rookverbod te installeren. De vragenlijst in de brochure 'Als de rook uit je school is verdwenen' (via www.gezondeschool.be) helpt de school om na te gaan of het rookbeleid rekening houdt met de wettelijke eisen. Deze checklist kan een aanknopingspunt zijn om het rookbeleid verder te ontwikkelen binnen de school.

TIP: Geschikte kanalen om te communiceren met het personeel: de personeelsvergadering, email, nieuwsbrief, het digitaal schoolplatform, ad valvas in de leraarskamer, ...

Aandachtspunten

- Het is van belang ook het personeel te sensibiliseren. Het CLB of het Logo kan hierin ondersteunen met materialen of een gastspreker. In bijlage 1 staan links die interessant kunnen zijn voor acties voor het personeel.
- De school kan betrokkenheid creëren door personeel inspraak te geven. Zo kan de werkgroep de personeelsleden naar hun mening vragen bij het uitwerken van acties die een weerslag hebben op het volledige schoolteam, bijvoorbeeld het stappenplan rond sanctioneren. Wanneer de school niet over een werkgroep beschikt, kunnen de beslissingen besproken worden met het personeel in de teamvergadering, vakwerkgroepen, ... Het is alvast aan te raden dat voor ingrijpende onderwerpen, bijvoorbeeld wanneer er conflicten zijn over waar leraren roken, er samen wordt gezocht naar een oplossing waar iedereen achter staat.
- Door het mandateren van een werkgroep zijn het niet telkens dezelfde personen die opdraaien voor de taken rond het rookbeleid. Als de school al een werkgroep heeft waarin het thema rookbeleid op school past (bijvoorbeeld een werkgroep gezondheidsbeleid of middelenpreventie) dan richt je bij voorkeur geen nieuwe werkgroep op.
- De wetgeving over het rookverbod op school is er niet enkel gekomen om kinderen, jongeren en volwassenen te beschermen tegen de gevolgen van passief roken, maar ook vanuit de educatieve opdracht die de school vervult in de samenleving. Het rookverbod houdt rekening met de opvoedende taak van de school bij het promoten van een rookvrije leefstijl.
- Bij personeelwissels is het aangewezen dat de school alle informatie over het rookverbod expliciet meegeeft aan nieuwe leraren, bijvoorbeeld tijdens het onthaalmoment.

19. Onvoldoende draagvlak bij de leerlingen: leerlingen hebben geen interesse in het gezondheidsbeleid; groot aantal rokers onder de leerlingen

Waarom beginnen jongeren te roken? Het heeft te maken met een mix van factoren in de sociale en fysieke omgeving, persoonlijkheidskenmerken, sociaal-cognitieve en biologische factoren. Eens jongeren beginnen te experimenteren met roken, worden ze snel verslaafd. Voorkomen dat jongeren beginnen te roken is daarom een belangrijke doelstelling voor de school.

Niet makkelijk, want vaak hebben de leerlingen geen interesse in het rook- of gezondheidsbeleid van de school. Dat is voor velen een ver-van-mijn-bed-show: "ik zit er niet mee in dat ik over 60 jaar longkanker kan krijgen". Als kind had de jongere meestal een negatieve houding ten opzichte van roken, maar deze attitude verandert snel in de derde graad basisonderwijs en eerste graad secundair onderwijs.

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
Leerlingen vinden roken cool.	<ul style="list-style-type: none">• De school kan van niet-roken de norm maken, wat geen eenvoudige klus is. Je kan als school resultaten boeken door de educatie over tabakspreventie goed uit te bouwen en te streven naar een (spiraal)curriculum, waarbij de juiste leerboodschappen op de juiste momenten worden aangebracht.• Zet dit ook kracht bij door concrete positieve acties zoals: de niet-rokers extra in de bloemetjes zetten (via bijvoorbeeld de Wedstrijd Rookvrije Klassen), te motiveren waarom er op school een rookverbod geldt, getuigenissen van rolmodellen dat niet-roken cool is, ...• Niet-roken als norm in de schoolcultuur invoeren is een lange termijnproces. Dat voer je echt niet in van de éne op de andere dag.
Gevolgen van roken zijn voor leerlingen een ver-van-mijn-bed-show.	<ul style="list-style-type: none">• Het is normaal dat jongeren niet wakker liggen van de ziektes die ze kunnen krijgen op langere termijn. Vandaar dat het belangrijk is om in te spelen op de korte termijngevolgen. Op de cd-rom <i>Healthy@school</i>, te bestellen via www.kanker.be, is hierover veel informatie terug te vinden. Het kan bijvoorbeeld ook via cartoons die duidelijk maken dat roken niet sexy is.
Leerlingen zetten zich af tegen afspraken en regelgeving.	<ul style="list-style-type: none">• Goed communiceren wat de gevolgen van het regeldoorbrekend gedrag zijn. Dit kan via het schoolreglement, maar beter via een korte briefing in het begin van het schooljaar, laten opnemen in de schoolagenda of een affiche op de speelplaats.
Leerlingen voelen zich niet betrokken bij het rookbeleid op school: vandaar geen interesse.	<ul style="list-style-type: none">• De school kan leerlingen betrekken bij het rookbeleid door hen inspraak te geven. Dit zal ervoor zorgen dat ze meer begrip hebben voor de motieven die erachter zitten en open staan voor de gezondheidsboodschappen van de school. Het spreekt voor zich dat deze participatieve uitbouw van het rookbeleid steeds dient te gebeuren binnen de grenzen die de wetgeving stelt.• De school kan de leerlingen uitnodigen om in de leerlingenraad te brainstormen over het rookbeleid op school. Je kan ook een vertegenwoordiging van de leerlingenraad uitnodigen in de werkgroep om hun mening te horen.

TIP: In het kader van niet-roken als sociale norm kan men in de eerste graad de Wedstrijd Rookvrije Klassen organiseren. Verzamel alle info hierover via <http://www.gezondeschool.be/wrk>. Deze wedstrijd op klasniveau probeert leerlingen te weerhouden om te beginnen met roken.

Aandachtspunten

- Wil je dat jongeren luisteren naar een gezondheidsboodschap, dan is sensibilisering nodig. Een goede strategie hiervoor is het inspelen op de korte termijngevolgen van roken.
- Je bent best voorzichtig met schokeffect-technieken. Het is namelijk bewezen dat deze niet steeds evenveel impact of effect hebben. Bovendien werken ze soms ook andersom: jongeren voelen zich dan net aangesproken om het risico te nemen, om voor de gevaarlijke 'kick' te gaan. Bij getuigenissen van bijvoorbeeld ex-rokers die longkanker overwonnen hebben, is er een sterke mate van herkenning nodig wil dit effect hebben op de jongere. Een zestigjarige man en een zestienjarig meisje leven nu eenmaal in zeer verschillende omstandigheden en met zeer verschillende motieven.
- Wanneer je de mening van de leerlingen wil horen kan je je oor te luisteren leggen bij de leerlingenraad. Al is die leerlingenraad niet altijd de doorsnee-vertegenwoordiging van de school. Je gaat dus best wat breder bijvoorbeeld via klasgesprekken of een beknopte bevraging van leerlingen.

TIP: Voorbeelden van korte termijngevolgen:

- > kost veel geld
- > gele tanden, slechte adem, verminderde geur en smaak
- > kleren en haar stinken
- > minder seksueel presteren
- > rokershoest, kortademigheid
- > verminderde fitheid

20. Leraren die roken in het zicht van de leerlingen

In een rookvrije school is niet-roken de norm. Het voorbeeldgedrag van de school en de leraar spelen een belangrijke rol in hoe de boodschap of het beleid overkomt naar de leerlingen toe. Toch kan het zijn dat omwille van ligging of omstandigheden, leraren of andere personeelsleden in het zicht van de leerlingen roken. Dat is niet bevorderlijk voor de gezondheidsboodschap die de school wil meegeven.

Op sommige scholen zien we ook dat het 'samen' roken als middel wordt gebruikt om een informeel praatje te slaan en een vertrouwensband te creëren. Maar dat kan ook op een andere manier.

Als een leraar die rookt de leerling op zijn overtreding aanspreekt, is het antwoord vaak: "Maar u rookt toch ook". Hierbij is het belangrijk dat de leraar duidelijk stelt dat hij zich houdt aan de regels op school. Binnen tabakspreventie is het ook belangrijk dat de leraar authentiek blijft ten aanzien van de leerling. Wat betekent dat de leraar die rookt dit ook kan toegeven naar de leerlingen toe.

De voorbeeldfunctie van leraren en andere personeelsleden is noodzakelijk, wil men niet-roken op school als norm houden.

Mogelijke oorzaken

Leraren beschouwen roken als een eigen keuze en vrijheid; ze zien het niet in het kader van hun opdracht of voorbeeldfunctie.

Geen duidelijke afspraken waar de personeelsleden mogen roken.

Rokende personeelsleden worden niet consequent aangesproken bij overtredingen.

Mogelijke oplossingen

- Het is goed dat de school de personeelsleden die roken betreft bij de afspraken over het rookbeleid. Op die manier creëer je een gevoel van betrokkenheid en voelt het personeelslid het belang van het voorbeeldgedrag meer aan.

- Als de rokende personeelsleden zich blijven kanten tegen het rookverbod bespreek je best samen met hen op welke plaats ze toch kunnen roken, maar niet in het zicht van de leerlingen en zeker niet op het schooldomein tijdens de schooldag.

- Overtredingen op het schooldomein kunnen ook een sanctie tot gevolg hebben bij het personeel. De procedure hiervoor wordt best opgenomen in het arbeidsreglement conform andere overtredingen.

- Het is belangrijk om de afspraken samen met de personeelsleden die roken te maken en te zoeken naar een compromis. Als je dit niet doet komt dit belerend over en kan er meer weerstand van het rokende personeel komen.

- De kans dat er consequent wordt opgetreden, vergroot je door een transparante procedure uit te werken en te formaliseren.

- Wanneer de school een procedure voor het roken uitschrijft kan ze beroep doen op bestaande procedures voor andere overtredingen.

- De school doet er goed aan om de afspraken op te nemen in het arbeidsreglement, op die manier is de procedure transparant en door iedereen gekend.

- De taak van het consequent aanspreken van personeelsleden ligt in de handen van de directie en dus niet in de handen van de coördinator rookbeleid of de werkgroepleden.

TIP: Vanuit de sociale leertheorie weten we dat jongeren leren door 'observatie'. Dit is een sterk argument om niet te roken in het zicht van de leerlingen.

TIP: Voor de school overgaat tot een sanctioneringprocedure kan je eerst in overleg met de roker(s) naar een oplossing zoeken. Als na het gesprek nog steeds het probleem blijft bestaan van het overtreden van de afspraken, dan kan de directie dit aan bod laten komen in het functioneringsgesprek.

Aandachtspunten

- Tijdens de pauzes buiten het schooldomein gaan om te roken, valt voor leraren en andere personeelsleden meestal binnen de schoolverzekering. De school vraagt dit beter even na bij haar verzekeringsmaatschappij, alvorens hierover een afspraak te maken met het personeel.
- Vanuit de wetgeving is het belangrijk dat de school bij het zoeken naar een compromis om elders te roken, ervoor zorgt dat deze alternatieve rookplaats niet op het schooldomein ligt. Vanuit de educatieve opdracht van de school is het van belang om te zoeken naar een plaats die niet in het zicht van de leerlingen ligt.

21. Weinig steun van de ouders

Sommige ouders hebben weinig begrip voor het rookbeleid van de school en hanteren in het thuismilieu een 'roken-norm'. Voor sommige scholen is het moeilijk om ouders te bereiken, een probleem dat het rookbeleid trouwens overstijgt. De thuiscultuur is vanuit de school moeilijk te beïnvloeden. Verandering van de thuiscultuur is ook geen streefdoel of taak van de school, het kan hoogstens een neveneffect zijn.

Het is zo dat jongeren waarvan de ouders roken, meer kans hebben om zelf te beginnen roken. Onderzoek toont ook aan dat de mate waarin roken als norm in het thuismilieu is ingeburgerd ook een sterke invloed heeft op het (rook)gedrag van de jongere. De thuisomgeving is dus onmiskenbaar een belangrijke beïnvloedende factor. Tenslotte is het ook zo dat er in gezinnen met een lager opleidingsniveau meer dagelijkse rokers terug te vinden zijn, vaak horen de moeilijk te bereiken ouders tot deze groep.

Het is dus voor de school een extra uitdaging om ouders zoveel mogelijk te betrekken en bewust te maken van de motieven, aandachtspunten en regels van de school en van de ideeën die de school over tabakspreventie wil uitdragen.

Mogelijke oorzaken

Sociaal milieu speelt een belangrijke rol en werkt het rookbeleid op school tegen.

Ouders zijn niet op de hoogte van het rookverbod op school.

Geen betrokkenheid van de ouders.

Mogelijke oplossingen

- Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat het heel moeilijk is om vanuit de school de thuiscultuur te veranderen. Het is ook niet de taak van de school en mag dus ook geen doel zijn. Wel moet de school dit meenemen als een sterke externe beïnvloedende factor waarmee ze zal moeten rekening houden in haar rookbeleid.
- De school kan alles in het werk stellen om de ouders bewust te maken van het belang van tabakspreventie in de school en van de afspraken binnen het rookbeleid.
 - 1) Dit kan door de ouders te informeren en hen uit te leggen vanwaar dit rookverbod komt.
 - 2) Anderzijds kan de school ook de ouders actief betrekken bij de ontwikkeling van het rookbeleid.
 - 3) Tenslotte dient de school ervoor te zorgen consequent op te treden in contacten met ouders (bijvoorbeeld ouders aanspreken op overtreding tijdens opendeurdag).

- Alvorens de ouders op de hoogte te brengen van het rookverbod en de activiteiten rond het rookbeleid op school, gaat de school best eerst na welke de meest effectieve communicatiekanalen zijn om alle ouders te bereiken, dus ook de moeilijk te bereiken ouders.
- Spreek de ouderkoepel aan wanneer je als school geen geschikte communicatiekanalen voor ouders hebt. Kijk ook eens bij andere scholen in de scholengemeenschap of in de buurt, hoe ze dit aanpakken.
- Maak ruimte voor communicatie over het rookbeleid in diverse contactmomenten met ouders, bijvoorbeeld tijdens opendeurdagen, een eefestijn, het schooltoneel, het oudercontact, ...

- Als de ouders een gevoel van betrokkenheid hebben is de kans groter dat er meer steun is vanwege de ouders voor het rookbeleid op school. Ga na via welke kanalen (schoolraad, oudervereniging, ...) je hen kan laten participeren aan het rookbeleid. Vraag hen feedback vanuit de werkgroep.
- Blijven sensibiliseren en acties opzetten tijdens contactmomenten met ouders kunnen hier zeker bij helpen.
- Actief werken aan een beter contact met de ouders is een doelstelling in het schoolbeleid die breder gaat dan het rookbeleid. Experimenteer met verschillende werkvormen, zoek voor de school de beste kanalen. Dit kunnen bijvoorbeeld persoonlijke contacten zijn (via telefoon, mail of aan de schoolpoort). Zorg ervoor dat je niet enkel ouders contacteert bij negatieve ervaringen en problemen met een leerling. Positieve feedback krijgen over hun kind is voor ouders veel meer motiverend.

Aandachtspunten

- Ouders kunnen op verschillende manieren betrokken worden bij het rookbeleid op school. Enerzijds kan je de ouders informeren op verschillende manieren. Zo kunnen de ouders via een brief, mail, oudervereniging of schoolraad op de hoogte gebracht worden van de plannen voor het rookbeleid op school. Op een infoavond kan je ook kort informatie geven over de motivatie voor het rookbeleid. Je kan dan bijvoorbeeld ook gegevens bekend maken over het rookgedrag op school. Hiermee worden de ouders geconfronteerd met gegevens die betrekking hebben op de eigen kinderen en hun leeftijdsgenoten. Zo kan de school proberen om bij de ouders het draagvlak te verbreden voor het rookbeleid van de school. Andere mogelijkheden: laat leerlingen een toneel, collage, strip, videoreportage, spel over roken maken en nodig de ouders uit om te komen kijken. Dat kan bijvoorbeeld tijdens een thema-avond of opendeur. De school kan ook meer actieve participatie nastreven door de ouders hun mening op het rookbeleid te laten geven. Concreet kunnen bijvoorbeeld de werkgroepleden tijdens een oudercontact bij groepjes ouders hun visie en acties aftoetsen.
- Scholen hebben een zeer verschillende leerlingpopulatie met leerlingen uit verschillende thuismilieus. Sommige scholen hebben een zeer moeilijk te bereiken publiek, waarbij het niet altijd mogelijk is om met de thuisomgeving in contact te komen of van gedachten te wisselen (bijvoorbeeld in sommige BuSO-scholen). Hoewel het niet steeds motiverend is, is het blijven zoeken naar communicatie met de ouders noodzakelijk om op lange termijn te komen tot een meer open cultuur en - meer specifiek - tot een breed gedragen rookbeleid.

Via het forum van www.klasse.be kan je met collega-scholen ervaringen uitwisselen of kan je zelf een onderwerp kiezen en een discussie openen.

De koepels van de verschillende ouderverenigingen (VCOV, KOOGO, GO! Ouders) kunnen de school advies geven over hoe men de communicatie met ouders en hun participatie in het school-/rookbeleid kan aanpakken (navigeer naar bijlage 1 voor *links naar koepels van ouderverenigingen*).

22. De school weet niet op welke organisaties ze beroep kan doen Geen samenwerking met schoolnabije of externe partners (CLB, pedagogische begeleiding en Logo)

Een school staat er niet alleen voor. Schoolnabije en externe partners kunnen op vraag van de school vanuit hun specifieke deskundigheid ondersteuning bij het rookbeleid geven. Soms is de school er zich onvoldoende van bewust dat je voor diverse aspecten beroep kan doen op partners zoals CLB, pedagogisch begeleiders en Logo. Het kan gaan om advies bij de planning van het rookbeleid, het aanreiken van concrete acties en materialen, nascholing geven of het ondersteunen van evaluatie. Een schoolnabije of externe organisatie kan als begeleider de school inzichten geven om effectiever te werk te gaan en met een concreet aanbod extra stimulansen geven.

Mogelijke oorzaken

De school is er zich niet van bewust dat je beroep kan doen op schoolnabije of externe partners.

Geen goede samenwerking met schoolnabije of externe partners.

Mogelijke oplossingen

- Om van een organisatie zoals het CLB of het Logo beter te weten welke ondersteuning ze bieden voor het rookbeleid, kan de school contact met hen opnemen en vragen hoe ze de school kunnen bijstaan. De jaarlijkse onderhandeling over de bijzondere bepalingen of afsprakennota met het CLB is hiervoor een uitgelezen moment.
- Ook aan de schoolbegeleider van de school kan je informatie vragen over mogelijkheden in de samenwerking.
- Via de website www.vlaamselogos.be kom je te weten bij welk Logo de school hoort. Deze partner kan de school advies geven bij vragen over het rookbeleid. Zij lenen tevens materialen uit en leiden acties in op school (bijvoorbeeld Wedstrijd Rookvrije Klassen).
- Als de school op zoek is naar informatie kan ze terecht op de websites van het Logo of VIGeZ.
- De school dient zicht te hebben op de expertises en het aanbod van elke partner. Het is belangrijk dat de school de juiste verwachtingen heeft bij elke partner. Zo zal de pedagogische begeleiding vooral ondersteunen via procesbegeleiding op maat, CLB vooral via een inhoudelijke begeleiding van het rookbeleid en het Logo vooral via het aanreiken van kwaliteitsvolle acties en materialen.
- Duidelijke afspraken maken is een cruciaal punt: zo kan men bijvoorbeeld de samenwerking in concrete actiepunten opnemen in de afsprakennota of de bijzondere bepalingen met het CLB.
- Heel wat Logo's organiseren een jaarlijks info- of contactmoment met de scholen. Meteen een gelegenheid om met hun aanbod kennis te maken en ervaringen van andere scholen te horen.
- Voor een eerste overzicht van hun werking kan je alvast naar de websites van de partners surfen.

Aandachtspunten

- Hoe het CLB kan helpen: het CLB weet hoe het gezondheidsbeleid op school werkt en toegepast wordt. Het CLB kan ook procesbegeleiding geven bij het gezondheidsbeleid. Daarnaast is het CLB er ook voor de meer inhoudelijke kant van gezondheidsthema's. Bij het CLB kan je terecht voor vragen over rookstopondersteuning, maar ook bijvoorbeeld voor informatie over de gevolgen van roken op korte en lange termijn.
- Hoe het Logo kan helpen: het Lokaal Gezondheidsoverleg heeft als hoofddoel om te komen tot een betere coördinatie en afstemming van de preventieve gezondheidszorg binnen een regio. Het accent ligt vooral op lokaal gerichte acties, netwerkvorming en het op elkaar afstemmen van organisaties. Bij het Logo kan je terecht voor educatief materiaal, informatie en inhoudelijk advies. Elk Logo heeft zijn eigen accenten en manier van werken.

- De pedagogische begeleiding is een belangrijke partner omwille van de onderwijskundige expertise, nodig om een gezondheidsbeleid in een school te realiseren. De pedagogische begeleiding heeft in de eerste plaats een begeleidingstaak. Dit komt erop neer dat ze de school professioneel ondersteunen door bijvoorbeeld adviezen, informatie en procesbegeleiding aan te bieden aan directies en leraren van de school.

De rol van het CLB en de pedagogische begeleiding met betrekking tot het gezondheidsbeleid op school is beschreven in de publicatie *Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school*. Deze brochure kan men bestellen bij de VLOR.

23. Grote schoolcampus: speelplaatsen en lokalen liggen verspreid

De grootte en inrichting van de schoolcampus - met speelplaatsen en lokalen die verspreid liggen, veel hoekjes en kantjes, ... - kan voor problemen zorgen als het gaat over het rookbeleid. Tijdens de leswissels of middagpauze is het op dergelijke campussen voor de leerlingen veel gemakkelijker om ergens stiekem te roken.

Mogelijke oorzaken

Aan de infrastructuur van de school kan je niet veel veranderen, maar enkele tips kunnen wel helpen.

Mogelijke oplossingen

- De school kan ervoor zorgen dat er geen aantrekkelijke plaatsen zijn om te zitten of te staan (geen bankjes) op verdoken plekken. Hiervoor wel afstemming zoeken met de MOS-werking en acties over welbevinden op school.
- Op de plaatsen waar veel leerlingen stiekem roken kan je pictogrammen ophangen om duidelijk te maken dat het verboden is om te roken. Op sommige plaatsen (bijvoorbeeld in de buurt van ateliers) kunnen ook boodschappen met betrekking tot veiligheid (brandgevaar) worden opgehangen.
- Een manier om het stiekem roken in te perken is het plaatsen van toezicht op plaatsen waar leerlingen verzamelen om te roken. Rondwandelen en oog hebben voor overtredingen behoren tot het engagement van de toezichter.
- Het consequent opruimen van de peuken geeft de leerlingen het signaal dat niet-roken de norm is op school. Wanneer de peuken in het rond blijven slingeren geeft dit dan weer de boodschap dat roken kan.

Aandachtspunten

- Het toezicht tijdelijk opdrijven kan een duidelijk signaal geven. Belangrijk is echter niet te vervallen in een kat-en-muis-spel. Een goed uitgebouwd opvolgsysteem kan dit ondervangen. De betrokkenheid van de directie en het engagement van de leraren zijn belangrijk in deze problematiek.

24. Verschillende onderwijsinstellingen op één campus

Sommige scholen maken deel uit van een grotere campus. Hierdoor is het soms moeilijk om het rookbeleid hard te maken, omdat de andere scholen en onderwijsinstellingen van de campus soms met andere afspraken werken.

Zo kan het zijn dat er een hogeschool of CVO op dezelfde campus gevestigd is, waardoor het moeilijk is om het rookbeleid op school te 'verkopen'. Leerlingen van het secundair onderwijs verbieden om te roken terwijl ze studenten van de hogeschool zien roken, is niet gemakkelijk.

Mogelijke oorzaken

Aan de infrastructuur van de campus kan je niet echt veel veranderen, maar enkele tips kunnen wel helpen.

Mogelijke oplossingen

- Uit de praktijk weten we dat het bevorderlijk is voor het rookbeleid van de verschillende scholen en onderwijsinstellingen op de campus als de directies (of de coördinatoren rookbeleid) van de verschillende scholen samen in de werkgroep zetelen.
- Een duidelijk signaal geven dat er een rookverbod op school is, maakt duidelijk dat gestreefd wordt naar een school waar niet-roken de norm is.
- Als SO-school is het rookverbod wettelijk verplicht op het schooldomein, ook wanneer lokalen of andere infrastructuur worden gebruikt door derden, bijvoorbeeld een CVO.

Aandachtspunten

- Als de school nog geen werkgroep heeft, richt je er beter één op (idealiter ook één op het niveau van de campus). Het thema rookbeleid kan ook in een andere bestaande werkgroep passen (bijvoorbeeld de werkgroep gezondheid), dat is even goed. Je kan dan de verschillende directies of coördinatoren rookbeleid van de andere onderwijsinstellingen uitnodigen om samen aan het rookbeleid van de campus te werken. Duidelijke afspraken maken, kan heel wat problemen en conflicten uitklaren. In dialoog gaan is hier de boodschap.

25. Stiekem roken kan tot gevaarlijke situaties leiden

Ondanks het feit dat er een rookverbod geldt op school hebben sommige leerlingen het toch nog moeilijk om te weerstaan aan de drang om te roken. Leerlingen roken vaak stiekem in de toiletten of verdoken hoekjes met brandgevaar of andere gevaren als gevolg. Het is voor sommigen extra verleidelijk om te doen wat niet mag.

Mogelijke oorzaken	Mogelijke oplossingen
Er is geen sensibilisering in de school	<ul style="list-style-type: none">• Tabakspreventie integreren in de lessen is het eerste uitgangspunt om leerlingen te sensibiliseren. Met behulp van de leerlijn tabakspreventie (navigeer naar bijlage 2) kan de school dit aanbod vervolledigen.• Daarnaast is het signaleren van het rookverbod met affiches, cartoons, pictogrammen, ... een belangrijke aanvulling op het aanbod in de lessen.• Een manier om de leerlingen te sensibiliseren is korte boodschappen (nummer Tabak Stop Lijn, korte termijngeloven van roken) regelmatig te afficheren met posters, via schoolkrant, website, mails, ...
Geen duidelijke reglementering: leerlingen blijven de straf riskeren	<ul style="list-style-type: none">• Om deze oorzaak aan te pakken stel je best een duidelijke opvolgprocedure op (navigeer ook naar knelpuntfiche 6).• Het expliciet en herhaaldelijk communiceren van deze opvolgprocedure naar de leerlingen en het personeel is zeker noodzakelijk.
Aan de infrastructuur van de school kan je niet veel veranderen, maar enkele tips kunnen wel helpen	<ul style="list-style-type: none">• Signalering aanbrengen op alle plaatsen waar de leerlingen stiekem roken is een goede actie om aan te tonen dat roken verboden is. Ook signalering met boodschappen die verwijzen naar veiligheidsrisico's (bijvoorbeeld brandgevaar) op sommige plaatsen aanbrengen.• De plaatsen waar de leerlingen kunnen roken maak je best niet aantrekkelijk (bv. geen bankjes).• Het toezicht verhogen op de plaatsen waar veel stiekeme rokers zijn, maakt het moeilijker om te roken.
Leerlingen kunnen niet zonder de sigaret (verslaafd).	<ul style="list-style-type: none">• De school kan ervoor opteren om toelating te geven aan de leerlingen om tijdens de middagpauze het domein te verlaten, mits toestemming van de ouders uiteraard!• Sommige leerlingen hebben wel de intentie om te stoppen met roken, maar weten niet waar ze daarvoor terecht kunnen. Vandaar dat rookstopondersteuning een troef kan zijn om leerlingen vaardigheden en attitudes mee te geven om te stoppen met roken.• Opdat leerlingen zich bewust zouden zijn van alles wat roken met zich meebrengt, streef je best naar een (spiraal)curriculum tabakspreventie.

Aandachtspunten

- Tabakspreventie integreren in de lessen is nodig opdat de leerlingen zich bewust zouden worden over het thema (niet-)roken. Hoe meer de leerlingen gesensibiliseerd zijn, hoe minder snel ze de stap naar roken zullen zetten. Om het bestaande aanbod in de lessen te kennen maak je best een inventaris. Aan de hand van de leerlijn (een hulpmiddel om onder andere hiaten in het aanbod op te sporen: navigeer naar bijlage 1 voor de weblinks) kan je dan de hiaten opvullen met lessen en concrete acties. Op die manier kan de school streven naar een (spiraal)curriculum tabakspreventie waarbij het uiteindelijke streefdoel is dat elke leerling die de volledige schoolcarrière op school heeft doorgebracht, dezelfde leerboodschappen heeft gekregen.
- Een sanctieprocedure opstellen houdt in dat de school zal bepalen welke sanctie de leerling krijgt als hij betrapt wordt op roken. Als de school al een sanctieprocedure heeft voor andere overtredingen van het schoolreglement, dan kan je eventueel deze sanctieprocedure daarop afstemmen. Belangrijk is ook dat er vooraf duidelijk afspraken gemaakt worden over wie de leerling betrapt (de 'politie') en wie de sanctie zal uitdelen en opvolgen (de 'rechter'). Op die manier liggen niet alle taken bij één persoon en is de taakbelasting niet te groot voor sommigen. De sanctie zelf koppelen aan tabakspreventie maakt dat de leerlingen gesensibiliseerd worden (navigeer ook naar knelpuntfiche 6).

- Rookdetectors plaatsen of water gooien over de toiletten waar leerlingen aan het roken zijn, zijn geen ideale oplossingen om het stiekem roken aan te pakken. Om het probleem echt op te lossen (naast het implementeren van bovenstaande tips) is er ook een mentaliteitswijziging nodig. Zo zullen binnen enkele schooljaren leerlingen nooit iets anders gekend hebben dan een rookverbod op school en dit dus evident vinden. In het achterhoofd houd je als school natuurlijk best rekening met het feit dat jongeren waarschijnlijk altijd de drang zullen hebben om de regels (dus niet alleen het rookverbod) te overtreden.

26. Rokerspaviljoen voor leraren op schooldomein Onderhoudspersoneel rookt in eigen lokaal

Op school geldt het rookverbod niet enkel voor de leerlingen. Ook het personeel moet zich houden aan het rookverbod. Leraren, onderhoudspersoneel, technisch personeel en keukenpersoneel dienen allen goed op de hoogte te zijn van de afspraken rond roken. In de praktijk merken we dat scholen wel eens heil zien in het plaatsen van een rokerspaviljoen of verborgen rokershoekjes op de campus. De school kan beter op een eerlijke manier hiermee omgaan en duidelijk stellen dat dit volgens de wetgeving niet kan. Op een stapsgewijze manier streven naar een rookvrij schooldomein is hier zeker aangewezen.

Mogelijke oorzaken

Personeel is niet op de hoogte van de afspraken over roken op school.

Rokerspaviljoen of verdoken rokershoekje aanwezig op schooldomein.

Mogelijke oplossingen

- Het is aangeraden om de afspraken over het rookverbod op te nemen in het arbeidsreglement.
- Communiceer deze afspraken niet alleen naar de leraren. Ook het onderhoudspersoneel, technisch personeel en andere medewerkers hebben er baat bij om op de hoogte te zijn van de afspraken.
- Het rookverbod signaleren in alle personeelslokalen (zowel leraarskamer, lokaal van onderhoudspersoneel, ...) maakt duidelijk dat iedereen gelijk is voor de wet.
- Het is goed dat niet enkel leraren betrokken zijn bij de werkgroep voor het rookbeleid, maar ook andere personeelsleden (onderhoudspersoneel, technisch personeel).
- Consequent optreden en afspreken wie welke verantwoordelijkheid heeft is belangrijk. Heel wat mensen hebben het bijvoorbeeld moeilijk om hun collega's hierover aan te spreken.
- Hier ga je best in dialoog met de bezoekers van het paviljoen of het rokershoekje, dit steeds in samenwerking met de directie. Ga de discussie niet enkel aan vanuit het wettelijke kader (namelijk nooit roken op het schooldomein tijdens de schooldag) maar eerder vanuit de educatieve opdracht van de school en haar personeelsleden.
- Maak de leraarskamer gezellig en zorg ervoor dat de sfeer er goed zit. Dat maakt de verleiding minder groot om bij de 'leuke' rokersbende te gaan staan.

27. Didactisch restaurant/didactisch kapsalon: klanten moeten op straat roken

In de schoolgebouwen en op het schoolterrein is het vanaf 1 september 2008 verboden om te roken. Scholen met een didactisch restaurant of didactisch kapsalon kampen hierdoor met het probleem dat de bezoekers niet meer mogen roken in dergelijke plaatsen. Dat kan voor moeilijkheden zorgen: klanten die misschien op straat moeten roken, bezoekers die het rookverbod niet aanvaarden. Het rookverbod geldt echter voor iedereen die de school bezoekt. Kortom ook leerrestaurants, didactische kapsalons en andere ruimtes die toegankelijk zijn voor bezoekers vallen evengoed onder de regelgeving van de school. De school doet er goed aan hierin consequent op te treden.

Mogelijke oorzaken

De afspraken zijn niet duidelijk voor de bezoekers van de school.

Mogelijke oplossingen

- Duidelijke communicatie naar bezoekers is cruciaal. Zorg voor signalisatie die duidelijk aangeeft tot waar en wanneer het rookverbod geldt.
- Vanuit het project weten we dat het aangewezen is om in de motivatie van het rookverbod naar derden de voorbeeldfunctie en de educatieve opdracht van de school te benadrukken.
- Om problemen te voorkomen kan de school bezoekers verwijzen naar een nabije plek buiten het schooldomein.
- Consequent optreden bij overtredingen en bezoekers hierop aanspreken is van groot belang, hoewel dit ook niet steeds voor de hand ligt.

Aandachtspunten

- De school kan het rookverbod aan de bezoekers niet enkel verduidelijken vanuit het rookverbod op school en haar educatieve opdracht, maar ook door te verwijzen naar de bestaande regelgevingen betreffende het rookverbod in restaurants en op de werkplek. Ook buiten de school mag in restaurants, kapsalons en dergelijke immers niet gerookt worden.

Voor meer info over het rookverbod in leerrestaurants en didactisch kapsalons kan je via www.gezondeschool.be de brochure *Als de rook uit je school is verdwenen* downloaden.

28. Nabije omgeving bemoeilijkt het rookbeleid: automatenshop in nabije omgeving; rokende leerlingen voor de schoolpoort; roken op straat

Het rookverbod op school (sinds 1 september 2008) heeft als gevolg dat leerlingen meer dan vroeger roken voor en na schooltijd of tijdens de middagpauze buiten de school. Vaak gaat dit gepaard met vervuiling (peuken op de straat) en geluidsoverlast in de buurt. Bovendien is er gevaar voor de verkeersveiligheid. Ook voor het imago van de school is het vaak niet opportuun dat leerlingen voor de schoolpoort staan te roken.

Het is niet verboden om buiten het schoolterrein te roken, maar de problemen die het in sommige gevallen met zich meebrengt, maken duidelijk dat het ook geen ideale oplossing is. Ook kunnen bepaalde faciliteiten in de buurt van de school dit in de hand werken: een automatenshop, het verkopen van sigaretten per stuk aan leerlingen (wat wettelijk niet mag), de aanwezigheid van winkels en cafés, ...

Mogelijke oorzaken

Rookverbod op het schooldomein.

Mogelijke oplossingen

- Asbakken buiten het schooldomein plaatsen geeft aan dat er vanaf dat punt niet meer gerookt mag worden en je een rookvrij domein betreedt. Maar het leidt er soms toe dat rokende leerlingen zich voor of na schooltijd verzamelen rond die asbakken.
- Je kan samen met de leerlingen zoeken naar een andere plaats waar er gerookt kan worden buiten het domein. Dit gebeurt echter steeds vanuit het feit dat leerlingen tijdens de pauzes het schooldomein niet mogen verlaten (behalve 's middags met toelating van de ouders), met oog voor de verkeersveiligheid en in functie van het vermijden van overlast voor de buurt.
- Systematisch toezicht aan de schoolpoort doet leerlingen minder snel naar de sigaret grijpen.
- Het is belangrijk voor het rookbeleid op school dat het gedragen is door de leraren en deze vanuit hun voorbeeldfunctie niet meeroken met de leerlingen.
- De school kan de afspraken strenger maken dan de wetgeving voorschrijft. Dit kan door de perimeter van het rookverbod te vergroten. Dit dient echter wel in duidelijke en onderlinge afspraak te gebeuren met de leerlingen. Dit is dan eerder geldend als onderlinge afspraak en niet als afdwingbare regel. Hierbij kan de school afspreken dat leerlingen elkaar hierop aanspreken, bijvoorbeeld vanuit de leerlingenraad.
- Eens de perimeter van het rookverbod rond de school is ingesteld, dient de school dit duidelijk te communiceren naar alle leerlingen.
- Daarnaast kan de school ook acties ondernemen om de leerlingen te sensibiliseren met betrekking tot de overlast en het onveilig gedrag dat ze eventueel stellen bij het roken buiten het schooldomein.
- Hier is ook een link met MOS, samenwerking kan voor beide thema's het schoolbeleid meer kracht bijzetten.

Aandachtspunten

- Het rookverbod uitbreiden tot een perimeter rond de school wil zeggen dat je met de schoolreglementering breder gaat dan hetgeen de wet voorschrijft. Op die manier kan je als school beslissen om de straten rond de school op te nemen als 'verboden' terrein om te roken. Het moet wel haalbaar zijn en de school moet dit kunnen en willen nastreven. Hierbij is het belangrijk dat ze een draagvlak creëert bij de leerlingen. Zo kan dit bijvoorbeeld in overleg gebeuren met de leerlingenraad. Hier dient de school attent te blijven dat het gaat over een onderlinge afspraak en geen afdwingbare regel. De sanctieprocedure die geldt voor een overtreding van het rookverbod in de school kan hier moeilijk overgenomen worden.
- Het is niet makkelijk om voor overtredingen op deze onderlinge afspraak een oplossing te vinden. Er wordt in principe geen wet overtreden en ook de geldigheid van een eventuele regel hierover in het schoolreglement is zeer discutabel, waardoor de school moeilijk weerwoord zal kunnen bieden bij tegenstand van de leerlingen. Belangrijk is dan dat het volledige schoolteam en de meerderheid van de leerlingen consequent optreden en de overtreders systematisch aanspreken. Zo zal men geleidelijk een mentaliteitswijziging realiseren, met niet-roken als norm, ook rond de school.

29. Problemen met het rookverbod in het internaat

Het rookverbod geldt op alle plaatsen die het statuut schooldomein hebben. Hier schuilt een probleem met internaten. Als het internaat gelegen is in gebouwen en terreinen die gedeeld worden met leerplichtonderwijs, dan geldt het rookverbod in open ruimten behalve op weekdays tussen 18u30 's avonds en 6u30 's morgens en tijdens het weekend. Dat is duidelijk.

Als het internaat gelegen is in eigen gebouwen en terreinen die buiten de schoolcampus liggen, mag je in principe in de open plaatsen roken, tenzij het internaat dit zelf verbiedt. Dit zorgt wel eens voor problemen in scholen. Als de internen tijdens de middagpauze terug moeten naar het internaat mogen ze er roken in de open ruimten. Leerlingen van het externaat blijven dan in de school en voor hen blijft het rookverbod geldig.

Mogelijke oorzaken

Verskillende reglementeringen zorgen voor problemen.

Mogelijke oplossingen

- Het internaat zoekt best naar een evenwicht tussen de eigenheid en opvoedende taak van de instelling en de individuele vrijheid van de leerling.
- Een mogelijke oplossing is dat het internaat dat buiten het schooldomein ligt overdag de regelgeving van de school volgt, maar voor en na de schooldag de internen de mogelijkheid geeft te roken in openlucht.
- Je legt leerlingen best uit waarom er dergelijke reglementering is. Dat maakt het allemaal duidelijker.

Aandachtspunten

- Het internaatsleven (5 dagen in de week, gedurende 24/24 u op internaat zitten) is voor verslaafde rokers onmogelijk vol te houden zonder te roken. In functie van de veiligheid maakt de internaatsverantwoordelijke met de leerlingen best duidelijke afspraken op welke tijdstippen in welke zone in openlucht mag gerookt worden. Deze regeling wordt best opgenomen in het internaatsreglement.
- Een evenwicht zoeken tussen de eigenheid en de reglementering van het internaat en de reglementering die van kracht is op het schooldomein is nodig. Communicatie en dialoog zijn hier enorm belangrijk.

30. Rookverbod zorgt voor meer agressie bij leerlingen, zowel verbaal als non-verbaal

Jongeren kunnen nogal eens agressief uit de hoek komen als ze een bepaalde overtreding begaan hebben en hierop betrapt worden. Ook verslaafde rokers die langere tijd niet mogen roken zijn soms zeer prikkelbaar. Elke school kent zijn leerlingen en dus ook hoe zij met haar 'pappenheimers' dient om te gaan. Het is bij agressief gedrag belangrijk om telkens na te gaan wat er achter dit gedrag schuilgaat en waar het gedrag vandaan komt. Toch is het ook goed om de jongeren erop te wijzen dat dit gedrag ongepast is en dus niet door de beugel kan. De school beschikt hiervoor wellicht over regels. In sommige scholen redeneert men bijvoorbeeld omwille van de specifieke leerlingenpopulatie dat men het roken beter kan toelaten op sommige momenten. Vaak wordt dit dan als enige oplossing gezien om de leerlingen te laten 'afkoelen' en om op die manier escalierend aanstootgevend gedrag te vermijden. Impliciet geeft men hiermee echter aan dat roken effectief een kalmerend effect heeft (wat niet zo is volgens wetenschappers). Vandaar dat de school best op zoek gaat naar andere alternatieven om leerlingen in crisismomenten te kalmeren, zoals bijvoorbeeld een boksbal of werkvormen uit de meditatie.

Mogelijke oorzaken

Geen aanbod van alternatieve technieken om zich af te reageren bij een crisis, de leerling reageert agressief.

Door de strenge regels rond het rookverbod reageren leerlingen agressief.

Mogelijke oplossingen

- De leerling een sigaret laten roken om te kalmeren bij een crisis is niet de ideale oplossing. Beter kan je naar technieken of middelen zoeken waarbij leerlingen zich op een andere manier kunnen afreageren zo bijvoorbeeld met een boksbal of meditatie.
- Uit het project blijkt dat deze situatie vooral in BuSO- en BSO-scholen voorkomt. Elke school kan vanuit zijn eigen cultuur en in functie van de infrastructuur technieken of middelen zoeken.

- Van zodra er dergelijke reacties plaatsvinden op school is het goed om de oorzaak van die reactie na te gaan. Loopt de leerling al lang met een frustratie rond of is het inderdaad de procedure die te streng is?
- Als de procedure te streng is, kan je deze herbekijken. Veelal is het agressief reageren op het rookverbod eerder symptomatisch voor andere (onderliggende) problematieken.

TIP: Wat eventueel kan helpen in een crisismoment: de agressieve leerling even afzonderen in een rustige ruimte om te kalmeren, andere scholen gebruiken een boksbal. Of er zijn ook gesprekstechnieken die de agressie verminderen en de gedachten verzetten.

Aandachtspunten

- Sommige scholen geven bij het betrappen op roken onmiddellijk strafstudie. Hierop kunnen leerlingen weerstand tonen of agressief reageren. Vandaar dat het goed is om te werken met gradaties in straffen en bovendien de rollen (politie en rechter) in de sanctieprocedure gescheiden te houden. Op die manier verminder je de kans dat de leerling het betrappen en het registreren van de overtreding ziet als een persoonlijke zaak tussen hem en de leraar of opvoeder. Ook een regelmatige communicatie over de regels en sanctieprocedure zal beperken dat de betrapte leerling zich persoonlijk of onrechtvaardig aangevallen voelt.
- Bij een overtreding kan je eerst in dialoog treden met de leerling over het gedrag dat deze stelde. Als de leerling daarna nog een keer wordt betrapt kan je volgende stappen in de procedure zetten (bijvoorbeeld een schriftelijke notitie in de agenda, het mee laten tellen voor het attituderapport, brief aan de ouders, een zinvolle strafstudie, ...). Sommige scholen werken met een leerlingvolgsysteem waarbij met kleurcodes aangegeven wordt hoe vaak achter elkaar ze sociaal ongepast of grensoverschrijdend gedrag vertonen.
- Elke school heeft een eigen strategie om om te gaan met leerlingen die agressief zijn of een crisis doormaken. Sommige scholen lossen zo'n crisismoment op door samen met de leerling buiten de school te gaan om een sigaret te roken. Het is niet aan te raden om deze strategie te gebruiken, omdat je op die manier net roken als een copingstrategie gaat gebruiken voor stress- en crisissituaties.
- Sommige alternatieven zijn geen taak voor de school. Zo is het idee om voor nicotinepleisters of -kauwgom te zorgen niet een taak voor de school. Hiervoor kan je het best doorverwijzen naar de huisarts.

Bijlage 1: Links

Informatie over tabakspreventie, roken en educatieve materialen

www.vigez.be

Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie. Via deze website kan je allerhande informatie en materialen over het thema tabakspreventie terugvinden.

www.gezondeschool.be

Website als wegwijzer bij gezondheidsbevordering op school ontwikkeld door VIGeZ. Je vindt er informatie over tabakspreventie, gezondheidsbeleid, een databank educatieve materialen, links naar verschillende projecten en materialen.

Via www.gezondeschool.be: link naar de brochure *Als de rook uit je school is verdwenen*. Hierin staat duidelijk weergegeven wat kan en niet kan binnen de wetgeving. Een checklist maakt duidelijk waarvan de school eventueel nog werk kan maken.

Via www.gezondeschool.be: link naar de leerlijn tabakspreventie. De leerlijn tabakspreventie is een leidraad voor scholen om invulling te geven aan effectieve tabakspreventie doorheen de graden.

www.gezondopschool.be

Website voor gezondheidsbeleid op school, ontwikkeld door de Vlaamse Onderwijsraad. Deze portaalsite biedt een overzicht voor leraren, leerlingen, ouders en schoolteams. Je vindt er talrijke links naar info, educatieve materialen en instrumenten om het rookbeleid en breder het gezondheidsbeleid op school te realiseren.

www.kanker.be

Website van de Stichting tegen Kanker. Onder het thema 'Preventie' kan je informatie vinden over tabak. Via deze website kan ook de cd-rom Healthy@school - roken een teer onderwerp gratis besteld worden. Deze cd-rom helpt scholen aan tabakspreventie te werken, helemaal op maat van jongeren.

www.tegenkanker.net

Website van de Vlaamse Liga tegen Kanker met informatie over kanker en de link naar roken. Onder het thema 'preventie' kan je bij de subthema's 'roken', 'stoppen met roken', 'gedwongen meeroken' terecht.

www.loketgezondleven.nl

Nederlandse website met forum voor kennisuitwisseling over gezondheidsbevorderende leefstijlinterventies. Het loket kan gebruikt worden als wegwijzer binnen gezondheidsthema's. En voor het raadplegen en uitbreiden van de I-database, waarin je alle lopende leefstijlinterventies van Nederland vindt. Een goede inspiratiebron!

www.gezondeschool.nl

Een Nederlandse portaalwebsite waar informatie, educatieve materialen over gezondheid en thema's als tabakspreventie te vinden zijn. Ter inspiratie.

www.klasse.be/leraren

Via deze website kan je op het forum gemakkelijk een item posten waarover je graag wilt discussiëren. Je kan ook over een thema ervaringen uitwisselen.

www.spelinfo.be

Website van het Centrum voor Informatieve Spelen met o.a. het spel Cold Turkey: een educatief begeleidingsspel rond verslavingen.

www.klascement.net

Een Vlaamse educatieve portaalsite met een klasement vol waardevol lesmateriaal.

www.klasbak.be

Website met als missie een rookvrije toekomst voor alle Oost- en West-Vlaamse scholen.

www.canoncultuurcel.be + www.dynamo3.be

Website om op zoek te gaan naar 'centen' voor een educatief/creatief projectidee.

www.stivoro.nl

Nederlandse website om online materialen te raadplegen rond roken. Opgelet vanuit Vlaanderen kunnen geen materialen besteld worden! Wel kan deze website leuke ideeën opleveren.

www.nicomarket.com

Leuke filmpjes over roken. De website is niet meer online. De filmpjes zijn wel terug te vinden via www.youtube.com met als zoekwoord: nicomarket

www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2008/0819-rookverbod.htm

Veelgestelde vragen i.v.m. het rookverbod in scholen en CLB's op de website van de Vlaamse overheid.

Informatie over rookstopondersteuning

www.feelfree.be

Website voor jongeren met tips en informatie over stoppen met roken.

www.tabakstop.be

Website van de Tabak Stop Lijn. Via deze link kan je visitekaartjes, brochures, ... van de Tabak Stop Lijn bestellen.

www.rookstopcoach.be

Online zelfhulp voor 18+ om te stoppen met roken.

www.help-eu.com

Website met link naar nicotine afhankelijkheidstest, online zelfhulp om te stoppen met roken.

www.vrgt.be

Website van de Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding. Info over de mogelijkheden om te stoppen met roken.

www.helpers-eu.com

Online webserie over roken.

Onderwijskoepels, begeleidingsdiensten, CLB en/of nascholing

Vrij katholiek onderwijs:

www.vsko.be (kijk onder 'Diensten' > 'vakoverschrijdende thema's'; via deze website kan je ook naar de websites van de diocesane pedagogische begeleidingsdiensten)

www.vclb-koepel.be

www.eekhoutcentrum.be

GO! Onderwijs van de Vlaamse gemeenschap:

www.g-o.be (klik door naar www.g-o.be/gezondheid)

www.go-clb.be

www.g-o.be/nascholing

Stedelijk en gemeentelijk onderwijs:

www.ovsg.be

Provinciaal onderwijs:

www.pov.be/

www.pov.be/nascholing

Logo's

www.vlaamselogos.be (via deze website kan je opzoeken in welke Logo-regio de school ligt)

Koepels van ouderverenigingen en scholierenkoepel

Vrij katholiek onderwijs: www.vcov.be

Gemeentelijk, Stedelijk en Provinciaal onderwijs: www.koogo.be

GO!: www.g-o.be/ouders

Scholierenkoepel: www.vsknet.be

Bijlage 2: Leerlijn tabakspreventie

tabel

tabel

rugzijde A3 tabel

rugzijde A3 tabel

Bijlage 3: Werkblad

Wanneer je als school werk wilt maken van het rookbeleid kan het bijhorende werkblad als hulpmiddel dienen. De bedoeling hiervan is om het denkproces in gang te zetten en een aanzet te geven tot een planning.

In verschillende fasen van de kwaliteitscirkel kan men het werkblad ter hand nemen: bij het opstellen van de prioriteiten, actie ontwikkelen, project uitwerken, actie/project uitvoeren.

De school kan vertrekken vanuit knelpunten die ze zelf aanvoelt als prioritair. Deze knelpunten kan ze zelf duidelijk zien, maar ook kunnen er knelpunten opgespoord of verduidelijkt worden wanneer de school gebruik maakt van de verschillende analyse- en zelfevaluatie-instrumenten (navigeer naar bijlage 5 voor een overzicht van deze instrumenten).

Eens de school zicht heeft op haar knelpunten kan ze de oorzaken van deze knelpunten in kaart brengen. Hiervoor kan ze zich beroepen op de knelpuntfiches in deze handleiding. Deze dienen als een eerste aanzet, want elke school heeft uiteraard haar eigen verhaal en situatie met specifieke oorzaken, problemen en oplossingen.

De school streeft er best naar uit de verschillende knelpunten en doelstellingen enkele prioriteiten te bepalen. Op basis van de ingewonnen informatie kan de school acties ontwikkelen die de oorzaken van de knelpunten kunnen aanpakken. De school heeft best voldoende aandacht voor het oplijsten van de actiepunten en het aanduiden van uitvoerders. Om een duidelijk streefdoel voor ogen te houden is het goed om een haalbare termijn waarin deze actie gerealiseerd dient te worden, voorop te stellen.

Prioriteit/Werkpunt	Oorzaken			
	1 2 3 4 5 6 ...			
Acties	Wanneer is de actie geslaagd?	Wie is de verantwoordelijke voor het realiseren van de actie?	Einddatum voor de actie	
1 2 3 4 5 6 ...	1 2 3 4 5 6 ...	1 2 3 4 5 6 ...	1 2 3 4 5 6 ...	

Bijlage 4: Vragenlijst tabakspreventie SO

1. Is er een coördinator* op school actief rond tabakspreventie?

- Ja, er is een coördinator op school actief en die is hiervoor (gedeeltelijk) vrijgesteld
 Ja, er is een coördinator actief, maar deze persoon is hiervoor niet vrijgesteld
 Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
 Neen

** Onder coördinator verstaan we een persoon (leerkracht, directielid, CLB-medewerker) die een deel van zijn/haar tijd spendeert aan de ondersteuning, organisatie of coördinatie van de gezondheidswerking op school. Bv. als trekker van een werkgroep gezondheid, activiteiten op touw zet, voor gezondheidsthema's een aanspreekpunt is voor collega's of leerlingen, ...*

2. Is er een werkgroep actief op school waarin gewerkt wordt over tabakspreventie?

- Ja, met participatie van leerlingen of ouders Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend jaar
 Ja, zonder participatie van leerlingen of ouders Neen, er is geen werkgroep actief

3. Duid aan welke taken deze werkgroep heeft: (meerdere antwoorden mogelijk!)

- De werkgroep analyseert de schoolsituatie in verband met roken en tabakspreventie
 De werkgroep adviseert de directie omtrent het rookbeleid op school
 De werkgroep heeft inspraak in het opzetten en invoeren van een rookbeleid op school
 De werkgroep stelt het rookbeleid op school op (bedenken en uitschrijven op papier)
 De werkgroep voert het rookbeleid op school uit
 De werkgroep evalueert het rookbeleid op school

4. Neemt de school tabakspreventie op in haar algemeen gezondheidsbeleid?

- Ja Nee

5. Is tabakspreventie opgenomen in de beleidsdocumenten* van de school?

- Ja Nee

** Met beleidsdocumenten van de school wordt verwezen naar o.a. het schoolwerkplan, het jaarprogramma, thematische beleidsplannen, ...*

6. Duid aan bij wie het rookbeleid werd bekend gemaakt:

- Leerlingen Ouders
 Leraren Het beleid werd niet bekend gemaakt
 Andere personeelsleden

7. Hoe is het beleid bekendgemaakt?

- In de lessen Via een (nieuws-)brief
 Via het schoolblad Via een brochure of folder
 Via de schoolagenda Via de leerlingenraad
 Via een thematische infosessie voor de leerlingen Via het oudercomité
 Via een thematische infosessie voor ouders of ouderavond Via het participatieorgaan
 Via een thematische infosessie of een pedagogische studiedag voor het personeel Via intra- of internet (smartschool, website school, ...)
 Via een personeelsvergadering Tijdens opendeurdagen

8. Hebben ouders (bv. via ouderwerking of participatieorgaan) inspraak in het uitwerken van het beleid aangaande tabakspreventie?

- Ja, ouders hebben inspraak Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
 Neen, maar ouders kunnen suggesties of opmerkingen doorgeven Neen

9. Is bij de ouders (bv. in de ouderwerking of participatieorgaan) het voorbije of huidige schooljaar een agendapunt aangaande tabakspreventie aan bod gekomen?

- Ja, meerdere keren Neen, maar binnenkort komt het op de agenda
 Ja, éénmalig Neen

10. Hebben leerlingen (bv. via leerlingenraad) inspraak in het uitwerken van het beleid aangaande tabakspreventie?

- Ja, leerlingen hebben inspraak Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
 Neen, maar leerlingen kunnen suggesties of opmerkingen doorgeven Neen

11. Is bij de leerlingen (bv. via leerlingenraad of klasgesprekken) het voorbije of huidige schooljaar een agendapunt aangaande tabakspreventie aan bod gekomen?

- Ja, meerdere keren Neen, maar binnenkort komt het op de agenda
 Ja, éénmalig Neen

12. Hebben leraren (bv. via personeelsvergadering) inspraak in het uitwerken van het beleid aangaande tabakspreventie?
- Ja, leraren hebben inspraak Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
- Neen, maar leraren kunnen suggesties of opmerkingen doorgeven Neen
13. Is bij de leraren (bv. via personeelsvergadering) het voorbije of huidige schooljaar een agendapunt aangaande tabakspreventie aan bod gekomen?
- Ja, meerdere keren Neen, maar binnenkort komt het op de agenda
- Ja, éénmalig Neen
14. Duid aan met welke schoolnabije diensten en/of externe partner(s) je voor tabakspreventie samenwerkt: (meerdere antwoorden mogelijk) - Bij 'andere' kan je eventueel een bijkomende partner ingeven.
- CLB Preventiewerkers
- Pedagogische begeleiding Gemeente/stad
- Logo (Lokaal Gezondheidsoverleg) We werken voor dit thema NIET samen met schoolnabije of externe partners
- Andere:
15. Voor welke activiteiten wordt er samengewerkt met één of meer schoolnabije diensten of externe partners?
- A. Organisatie, logistiek, activiteiten
- Projecten en andere klasoverstijgende schoolactiviteiten (bv. opendeurdag, onthaaldag, begeleiding van activiteiten, ...)
- Voorstellen en ter beschikking stellen van educatieve materialen
- (Gast-) lessen
- Ter beschikking stellen van accommodatie of infrastructuur
- Andere:
- B. Procesbegeleiding
- De ontwikkeling van het rookbeleid voor de school
- Het schoolreglement met betrekking tot tabakspreventie
- Uitwerken van tabakspreventie in het programma van verschillende vakken en leerjaren
- Individueel advies
- Andere:
16. Hebben leraren of andere personeelsleden een nascholing gevolgd over volgende thema's?
	Ja, meerdere personen	Ja, één persoon	Neen
Gezondheidsbevordering algemeen	☐	☐	☐
Tabakspreventie	☐	☐	☐
17. Komt tabakspreventie als gezondheidsthema aan bod in de lessen?
- Ja, in een spiraalcurriculum* Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
- Ja, in verschillende leerjaren Neen
- Ja, in één leerjaar
- * Spiraalcurriculum: Op ieder onderwijsniveau, graad en leerjaar, wordt bovenop de reeds bestaande leerinhouden iets toegevoegd. Dat kan door dezelfde thema's of leerinhouden verder uit te diepen of door andere thema's en leerinhouden toe te voegen. De relevantie voor de leeftijd is hierbij een centraal criterium; in die zin is de spiraal een ontwikkelingslijn. Voor tabakspreventie werd hiervoor een inhoudelijke leerlijn uitgewerkt (zie www.gezondeschool.be).*
18. Worden lessen over tabakspreventie (vakoverschrijdend) geïntegreerd in verschillende vakken? (bv. Biologie, Nederlands, Wiskunde, ASV, PAV, BGV).
- Ja
- Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
- Neen
19. Worden klasoverstijgende activiteiten omtrent tabakspreventie georganiseerd? (bv. projectdag, themaweek, opendeurdag)
- Ja, meerdere activiteiten per schooljaar Neen, maar we starten hiermee vanaf volgend schooljaar
- Ja, één activiteit per schooljaar Neen
- Ja, maar niet elk schooljaar
20. Over welk soort educatief materiaal beschikt de school voor gezondheidseducatie over tabakspreventie? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- Didactische pakketten in verband met sociale vaardigheden Video's, DVD's, cd-roms
- Didactische pakketten specifiek over tabakspreventie Educatieve spelen
- Materialen via internet Affiches, posters
- Brochures, folders De school heeft GEEN educatief materiaal rond tabakspreventie
- Andere:

21. Aan welke acties of projecten doet de school mee of welke methodieken omtrent tabakspreventie worden er in de klas/op school gebruikt?
☐ Als de rook uit je school is verdwenen (VIGeZ, Logo's)	☐ Leerlijn tabakspreventie (VIGeZ)
☐ Feel Free (VIGeZ)	☐ Niet roken mijn vrijheid (VIGeZ)
☐ Free my lungs (free my lungs)	☐ Project Rookvrije school (VIGeZ)
☐ Game.over@tabak (VIGeZ)	☐ Quit & Win (Logo's)
☐ Healthy@school (STK)	☐ Rookstopcoach (www.rookstopcoach.be)
☐ Help EU (EU)	☐ Startinstrument tabakspreventie, www.gezondheidsbeleidopschool.be (VIGeZ, Logo's)
☐ Klasbak (Logo's)	☐ Wedstrijd rookvrije klassen (VIGeZ, Logo's)
☐ Andere:	
☐ GEEN	

22. Duid aan of de school voor de volgende doelgroepen over een reglement/afspraken beschikt met betrekking tot roken.
	Ja, er is een schriftelijk reglement dat is opgenomen in het schoolreglement	Ja, er is een schriftelijk reglement dat niet is opgenomen in het schoolreglement	Ja, maar enkel mondelinge of impliciete afspraken	Neen
Leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ouders	☐	☐	☐	☐
Derden, externe gebruikers van de infrastructuur	☐	☐	☐	☐

23. Duid aan of de school voor de volgende personeelsleden over een reglement/afspraken beschikt met betrekking tot roken.
	Ja, er is een schriftelijk reglement dat is opgenomen in het arbeidsreglement	Ja, er is een schriftelijk reglement dat niet is opgenomen in het arbeidsreglement	Ja, maar enkel mondelinge of impliciete afspraken	Neen
Leraren	☐	☐	☐	☐
Directie	☐	☐	☐	☐
Ander personeel	☐	☐	☐	☐

24. Duid aan voor wie het in de volgende binnenruimtes van de school (soms) nog toegelaten is om te roken:
Roken is (soms) nog toegelaten in...

	Leerlingen	Leraren	Ouders
Leslokalen	☐	☐	☐
Ateliers	☐	☐	☐
Turnzaal	☐	☐	☐
Bibliotheek/studiezaal	☐	☐	☐
Onthaal/secretariaat	☐	☐	☐
Vergaderruimtes	☐	☐	☐
Traphallen/gangen/hallen	☐	☐	☐
Toiletten	☐	☐	☐
Kleedhokjes/vestiaire	☐	☐	☐
Refter	☐	☐	☐
Feestzaal	☐	☐	☐
Recreatieruimte	☐	☐	☐
Directiebureau	☐	☐	☐
Leraarskamer	☐	☐	☐
Rooklokaal	☐	☐	☐

25. Duid aan voor wie het in de volgende ruimtes en welke tijdstippen wel eens is toegelaten om te roken (bv. tijdens pauzes, na avondvergaderingen, tijdens opendeurdagen, ...):
Roken is wel eens toegelaten ...

A. op de speelplaats(en)

	leerlingen	leraren	ouders
tijdens wekdagen OVERDAG (van 6u30 tot 18u30)	☐	☐	☐
tijdens wekdagen AVOND/OCHTEND (van 18u30 tot 6u30)	☐	☐	☐
tijdens het weekend	☐	☐	☐

B. op (een) ander(e) schoolterrein(en) in open lucht (parking, tuin, sportveld, ...)

	leerlingen	leraren	ouders
tijdens wekdagen OVERDAG (van 6u30 tot 18u30)	☐	☐	☐
tijdens wekdagen AVOND/OCHTEND (van 18u30 tot 6u30)	☐	☐	☐
tijdens het weekend	☐	☐	☐

26. Is roken wel eens toegelaten tijdens extra murosactiviteiten? (bv. tijdens de middagpauze)

	Ja	Neen
Overdag (tussen 6u30 en 18u30)	☐	☐
Avond/ochtend (Tussen 18u30 en 6u30)	☐	☐

27. Als ruimtes in het schoolgebouw worden verhuurd of uitgeleend aan derden, geldt er dan ook een rookverbod?

- Ja, steeds Neen
 Ja, soms Er worden GEEN ruimtes na schooltijd aan derden verhuurd of uitgeleend

28. Onze school beschikt over een rookzone in openlucht

	Ja	Neen
Tijdens weekdays OVERDAG (van 6u30 tot 18u30)	☐	☐
Tijdens weekdays AVOND/OCHTEND (van 18u30 tot 6u30)	☐	☐
Tijdens het weekend	☐	☐

29. Duid voor elk aan hoe dikwijls overtredingen van het ingestelde rookverbod op school plaatsvinden.

	Vaak	Soms	Zelden	Nooit
Leerlingen	☐	☐	☐	☐
Leraren	☐	☐	☐	☐
Ouders	☐	☐	☐	☐

30. Wie wordt, bij overtreding van het rookverbod, hierop aangesproken?

	Steeds aangesproken	Soms aangesproken	Nooit aangesproken	Niet van toepassing
Leerlingen	☐	☐	☐	☐
Leraren	☐	☐	☐	☐
Overige personeelsleden	☐	☐	☐	☐
Ouders	☐	☐	☐	☐
Derden/externe gebruikers van de infrastructuur	☐	☐	☐	☐

31. Voor wie heeft de school sancties voorzien indien het reglement/de afspraken in verband met roken niet worden opgevolgd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Leerlingen Overige personeelsleden (administratief, technisch, ...)
 Leraren Ouders
 Directie Derden/externe gebruikers van de infrastructuur
 Er zijn GEEN sancties

32. Overtredingen van het rookverbod door leerlingen worden behandeld zoals andere overtredingen van het schoolreglement:

- Ja, steeds Neen
 Ja, soms Niet van toepassing

33. Overtredingen van het rookverbod door personeelsleden worden behandeld zoals andere overtredingen van het arbeidsreglement:

- Ja, steeds Neen
 Ja, soms Niet van toepassing

34. Op welke manier wordt op uw school ondersteuning* voor rookstop aan LEERLINGEN aangeboden? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Informeren over stoppen met roken op een bijeenkomst of vergadering
 Informeren over stoppen met roken met een folder of brochure
 Affiche uithangen over stoppen met roken
 Actieve doorverwijzing naar CLB
 Gedeeltelijke of volledige terugbetaling van een rookstopmethode
 Organisatie van een cursus stoppen met roken in de school (bv. Feel Free)
 Andere:
 De school biedt GEEN ondersteuning voor leerlingen.

*Onder ondersteuning begrijpen we het aanreiken van informatie of het doorverwijzen naar/organiseren van initiatieven 'stoppen met roken'.

35. Op welke manier wordt op uw school ondersteuning voor rookstop aan PERSONEEL aangeboden? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Informeren over stoppen met roken op een bijeenkomst of vergadering
 Informeren over stoppen met roken, bv. een folder of brochure
 Affiche uithangen over stoppen met roken
 Actieve doorverwijzing naar het rookstopaanbod van externe diensten (bv. externe diensten voor arbeidsgeneeskunde, mutualiteiten, ...)
 Gedeeltelijke of volledige terugbetaling van een rookstopmethode of -middel
 Organisatie van een cursus stoppen met roken in de school (bv. VRGT, ...)
 Andere:
 De school biedt GEEN ondersteuning voor leraren.

Bijlage 5: Toelichting verschillende analyse-instrumenten

Instrument	Waar te vinden
Feedbackinstrument	www.gezondeschool.be/gezondheidsenquete
Startinstrument	via www.gezondeschool.be
Als de rook uit je school is verdwenen - checklist	Brochure te downloaden via www.gezondeschool.be
Algemeen zelfevaluatie-instrument gezondheid	via www.gezondeschool.be

1. Indicatorenbevraging en feedbackinstrument

Wat: [link naar de resultaten van de indicatorenbevraging](#)

Doelgroep: Basisonderwijs en Secundair Onderwijs

Waar: www.gezondeschool.be/gezondheidsenquete

Elke drie jaar organiseert het VIGeZ in opdracht van de Vlaamse overheid en in samenwerking met de Logo's een grootschalige bevraging die peilt naar het gezondheidsbeleid van scholen, bedrijven en sinds 2009 ook van lokale gemeenschappen. De drie thema's die bevroegd worden zijn tabakspreventie, voeding en beweging. Het luik van beweging werd in 2006 voor het eerst op summier wijze bevroegd en sinds 2009 wordt dit thema gelijkwaardig met voeding en tabakspreventie bevroegd. De schooldirectie is het aanspreekpunt voor deze bevraging.

Als de school aan deze bevraging deelneemt, is het mogelijk voor de school om via een login de resultaten online te bekijken via het **feedbackinstrument** en hun scores te vergelijken met andere (groepen) scholen. Dit instrument kan men terugvinden op de website www.gezondeschool.be/gezondheidsenquete.

De school kan per thema haar scores zien op een overzichtspagina. Het instrument laat toe de resultaten van de school af te zetten tegen de gemiddelde score van alle scholen, scholen met eenzelfde onderwijstype, onderwijsniveau of leerlingenaantal. Vervolgens kan de school per gezondheidsthema de verschillende vragen overlopen en kijken waar er mogelijke aandachtspunten zijn. Dit gebeurt aan de hand van een kleurcode (rood, wit en groen: rood staat voor een mogelijk aandachtspunt, wit is neutraal en betekent dat een uitspraak niet mogelijk is of dat de school op het gemiddelde zit, groen wil zeggen dat dit item een sterk punt is van de school.) Op basis van deze resultaten kan de school eventueel advies vragen aan het CLB of het Logo. Samen kan er dan gezocht worden naar prioritaire werkpunten en geschikte acties op maat van de school.

2. Startinstrument

Wat: [bevraging over tabakspreventie, voeding en beweging op school, met indicatie van mogelijke aandachtspunten](#)

Doelgroep: Basisonderwijs en Secundair onderwijs

Waar: via www.gezondeschool.be

Dit instrument is net zoals het feedbackinstrument (zie 1.) gestoeld op de vragenlijst van de indicatorenbevraging. Het instrument is niet alleen toegankelijk voor scholen die deelnemen aan de indicatorenbevraging, maar ook voor alle andere scholen die willen nagaan hoe ver ze staan met hun gezondheidsbeleid op vlak van enkele thema's. Zo kan de school zelf nagaan in welke mate ze haar rook-, voedings- of bewegingsbeleid verder kan aansturen. Met het startinstrument is het echter niet mogelijk een vergelijking te maken met andere scholen.

De opbouw is sterk vergelijkbaar met het feedbackinstrument: dezelfde beleids- en procescomponenten komen aan bod. Na het doorlopen van de vragenlijst komt men uit op een schematisch overzicht van de antwoorden. Vervolgens kan je per pijler zien waar de aandachtspunten zich situeren. Je kan ook alle antwoorden per vraag bekijken en zo de mogelijke aandachtspunten eruit halen en hieruit prioriteiten selecteren.

De antwoorden worden ook hier gequoteerd en krijgen een kleurcode mee: rood, oranje en groen. Rood staat voor een mogelijk aandachtspunt. Oranje is eerder neutraal en geeft te kennen dat men op dit punt niet slecht en niet goed scoort. Groen wil zeggen dat de school voor dit item sterk staat.

3. 'Als de rook uit je school is verdwenen' checklist

Wat: eenvoudige checklist om na te gaan in welke mate je rookbeleid is uitgebouwd
Doelgroep: Secundair onderwijs
Waar: via www.gezondeschool.be

In de brochure *Als de rook uit je school is verdwenen* kom je meer te weten over wat kan en niet kan binnen de huidige wetgeving. Heel wat veelgestelde vragen komen aan bod. Achteraan in de brochure kan je op een eenvoudige manier nagaan waar er nog eventuele knelpunten in het rookbeleid zitten. Je komt te weten of je een Light of Kingsize rookbeleid hebt, zo weet je op een snelle en eenvoudige manier hoe je school ervoor staat. Meer uitgebreide feedback kan je dan verkrijgen via de bovenstaande instrumenten (feedback- en startinstrument).

4. Algemeen zelfevaluatie-instrument gezondheid

Wat: algemeen zelfevaluatie-instrument voor het gezondheidsbeleid van de school
Doelgroep: Basis- en Secundair onderwijs
Waar: via www.gezondeschool.be (vanaf 31/03/2010)

Met dit degelijk instrument kan de school een zicht verwerven op het gezondheidsbeleid dat ze voert. Vragen die het algemeen kader omvatten, maar ook specifieke vragen rond welbepaalde thema's (voeding, tabakspreventie, beweging, ...) zorgen ervoor dat de school duidelijk weet waar ze staat. Belangrijk te weten is dat de school dit instrument kan gebruiken om het denkproces rond het gezondheidsbeleid in gang te zetten.

Door middel van een bevraging in de school - ofwel via een overleg, ofwel via een enquête bij (een deel van) het personeel - krijgt de school een zicht op de sterke en zwakke punten in haar gezondheidsbeleid. Indien de bevraging via een enquête wordt georganiseerd is het meteen ook mogelijk om te zien welke sterktes en aandachtspunten het personeel ziet in het gezondheidsbeleid op school en kunnen ook prioritaire werkpunten worden gerangschikt.

Bijlage 6: Bevraging roken en stoppen met roken bij leerlingen

1. Ben je:

- Jongen
- Meisje

2. Rook je?

- Ja
- Neen (dit was je laatste vraag, dank je voor het invullen)

3. Hoeveel rookte je de voorbije maand ?

- Ik heb de voorbije maand alle dagen minstens één sigaret gerookt
- Ik heb de voorbije maand elke week minstens één sigaret gerookt
- Ik heb de voorbije maand soms gerookt, maar niet elke week
- Ik weet het echt niet meer

4. Hoeveel sigaretten rook je per dag?

- Meer dan 26 per dag
- Tussen 16 en 25 per dag
- Tussen 1 en 15 per dag
- Minder dan 1 per dag

5. Heb je er ooit al aan gedacht om te stoppen met roken?

- Ja
- Neen

6. Heb je ooit al geprobeerd om te stoppen met roken?

- Ja
- Neen

7. Denk je er aan om te stoppen met roken binnen de zes maanden?

- Ja
- Neen

8. Indien je er aan denkt om te stoppen met roken, zou je hierbij dan ondersteuning willen?

- Ja
- Neen

9. Indien je eraan denkt om deel te nemen aan rookstopondersteuning, welke ondersteuning zou je het liefst gebruiken?

- Zelfhulpmateriaal (bv. brochure)
- Individuele begeleiding
- Nicotinevervangend middel (kauwgom, pleister, ...)
- Rookstopbegeleiding in groep
- Andere:

10. Indien je er aan denkt om te stoppen met roken, zou je dan deelnemen aan rookstopondersteuning georganiseerd op school?

- Ja
- Neen

Bijlage 7: Bevraging roken en stoppen met roken bij personeel

1. Bent u:

- Man
- Vrouw

2. Rookt u?

- Ja
- Neen (dit was de laatste vraag voor u, dank u voor het invullen)

3. Hoeveel sigaretten rookt u per dag?

- Minder dan 1 per dag
- Niet meer dan 5 sigaretten per dag
- Tussen 6 en 10 sigaretten per dag
- Tussen 11 en 15 sigaretten per dag
- Tussen 16 en 20 sigaretten per dag
- Meer dan 20 sigaretten per dag

4. Hoe vlug na het ontwaken steekt u uw eerste sigaret op?

- Binnen de 5 minuten
- Binnen het half uur
- Binnen het uur
- Na meer dan een uur

5. Hebt u er ooit al aan gedacht om te stoppen met roken?

- Ja
- Neen

6. Hebt u ooit al geprobeerd om te stoppen met roken?

- Ja
- Neen

7. Denkt u er aan om te stoppen met roken binnen de zes maanden?

- Ja
- Neen

8. Indien u er aan denkt om te stoppen met roken, zou u dan belangstelling hebben om hierbij ondersteuning te krijgen?

- Ja
- Neen

9. Indien u eraan denkt om deel te nemen aan rookstopondersteuning, welke ondersteuning zou u het liefst gebruiken?

- Zelfhulpmateriaal (bv. brochure)
- Individuele begeleiding
- Nicotinevervangend middel (kauwgom, pleister, ...)
- Medicatie
- Rookstopbegeleiding in groep
- Andere:

10. Indien u er aan denkt om te stoppen met roken, zou u dan belangstelling hebben om deel te nemen aan rookstopondersteuning georganiseerd op school?

- Ja
- Neen